

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΕΤΟΣ Δ'

15 ΜΑΪΟΥ 1904

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ

Ο ταξειδιώτης, ὁ κεντριζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ νὰ ἴδῃ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. διέρχεται ἐν ἀσθματικῇ σπουδῇ τὰς πόλεις. Πηδᾷ ἀπὸ τὴν μόλις σταθεῖσαν ἀμαξοστοιχίαν εἰς ἄμαξαν, ὁρμᾷ μὲ ἵππους μαστιγουμένους εἰς μουσεῖα, σταματᾷ ἐσπευσμένως ἐνώπιον μνημείων, καὶ συναρπάζων ἐν ἀλληλοδιαδόχῳ πανοράματι παρερχομένας καὶ φευγούσας γραφικότητας δρόμων ἢ κτιρίων, ὄνθμων ἢ χωματῶν, τοπίων ἢ ἀριστουργημάτων τέχνης, συσσωρεύει, συμφύρει τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐντυπώσεις ὑπὸ μίαν ἰσχυράν, κυριαρχοῦσαν κατὰ τὴν ἰδιαίτουσαν ψυχὴν του.

Τοιοῦτό τι συνέβη καὶ εἰς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον. Τὸ πρόγραμμα, εἶδος Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, ἐκράτει διαρκῶς τεταμένας καὶ ἀνοικτάς τὰς χεῖρας, ἀνεξάντλητον καὶ ἀμείλικτον. Σὲ ἀνήρπαζεν ἀπὸ τῆς πρωΐας καὶ σ' ἐκράτει αἰχμάλωτον μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς τὸ Δημαρχεῖον ἀπὸ τῶν αἰθουσῶν τῶν συνεδριάσεων εἰς τὸν Παρνασσόν, εἰς τὸ Διονυσιακὸν θέατρον, εἰς τὰ μουσεῖα ἀπὸ τὸ Χημεῖον εἰς τὸ Ὀδεῖον, εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Πελοποννήσου, εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Ἐνίοτε μεταξὺ τῆς μιᾶς διαλέξεως καὶ τῆς ἄλλης ἐμεσολάβει ἡ ἀπελπιστικὴ βραχύτης μιᾶς ὥρας, καὶ πυκνὴ θεωρία ἀγνώστων, μὲ ἔκφρασιν σιωπηλῆς καρτερίας, μὲ τὴν μαρτυρικὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ ἀναπόδραστον, ἔτρεχεν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸ ἄλλο. Ἡ δὲ συμπαρέσυρε καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἔγειναν ξένοι

μετὰ τῶν ξένων, ἔτρωγαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον διὰ νὰ προφθάσουν, καὶ μετὰ τὴν κόπωσιν, ἦν ἐπιφέρει πᾶσα ὑπερέντασις, ἐπανεῦρον ἐν παραισθήσει ἐπιστροφῆς ἐκ μακρινοῦ ταξειδίου, μὲ συναίσθημα νόσταλγίας, τὴν ἐστίαν τῶν, τὰς ἔξεις τῶν, τὸν ἑαυτὸν τῶν!...

* *

Ὅσοι ἀρέσκονται εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν ψυχικῶν φαινομένων καὶ παρακολουθοῦν τὴν μυστηριώδη ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως ἀπὸ τῆς πρώτης ἀμυδρᾶς χαρανγῆς τῆς ιδέας μέχρι τῆς πλήρους αὐτῆς πραγματώσεως, καὶ γνωρίζουν τὴν ὀδυνηρὰν ἀμφιταλάντευσιν τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἐλευθερώτριαν αἴφνης ἀπόφασιν, τὴν θραύουσιν τὰς πέδας τῆς ἀμηχανίας, καὶ τὴν προσπάθειαν τὴν γεφυροῦσαν τὴν πρόθεσιν πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν, ἃς σκεφθοῦν ὀλίγον πῶς τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον διήλθεν ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν ἐπινοητῶν του ὡς ἔμβρυον, πρὶν ζῆσθαι τὴν ὀραίαν θριαμβευτικὴν ζωὴν μιᾶς ἑβδομάδος. Ὡς φαντασθοῦν τὸν Ἀρσίνην, ἐκ τῆς ὀρμεμφύτου αὐτοῦ πρὸς ἐνέργειαν φορᾶς, ἐκ τοῦ πόθου ν' αὐξήσῃ τὴν ἠθικὴν καὶ ὁλοκλήρην δύναμιν τοῦ Συλλόγου τῶν ὀφελίμων βιβλίων συλλαμβάνοντα μίαν ἡμέραν, ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου τῶν Παρισίων, τὴν ιδέαν Ἑλληνικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου. Ἐσπέραν τινὰ ἐπίσημον, τίς οἶδε ἂν ὄχι μετὰ δεῖπνον, ἀνακοινοῦντα αὐτὴν εἰς τὸν κ. Βικέλαν τὴν ἐπιφύλαξιν καὶ τοὺς δισταγμοὺς τοῦ προέδρου, μεθ'

δλην τὴν ἄνευ ὄρων ἐμπιστοσύνην τοῦ εἰς τὸν γραμματέα· τὰς συζητήσεις ἐν τῷ Συλλόγῳ, τὸν θρίαμβον τῆς πειστικότητος τοῦ Δροσίνῃ, τὴν δόλοψυχον ἀφοσίωσιν τοῦ προσηλύτου εἰς τὴν νέαν ἀλήθειαν, τὸ γόνιμον ταξείδιον τοῦ προέδρου εἰς Γαλλίαν, Ὀλλανδίαν, Δανίαν καὶ Σουηδίαν, τὴν μυστικὴν ἐπώσιν τοῦ σχεδίου καὶ τὴν συνωμοτικὴν σιωπὴν των, τὸ ζηλότυπον σφίξιμον τῶν χειλέων ἐνώπιον φίλων δυναμένων νὰ τοὺς διαφωτίσουν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ἐνῶ ἔτειναν ἐγκαρδίως τὴν χεῖρα, ἀπέσυρον δυσπίστως τὴν ψυχὴν των. Ἄς φαντασθῶν τὴν περίτεχνον διοργάνωσιν, δι' ἧς τὰ πάντα ἀπέρρευσαν ἐκ τοῦ Συλλόγου τῶν ὠφελίμων βιβλίων, καὶ τὴν χαρὰν τῆς διὰ τῶν ἐφημερίδων προκηρύξεως τοῦ Συνεδρίου καὶ τῆς Ἐκθέσεως, τὰς διακυμάνσεις τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀποθαυρόνσεως ἐκ τῶν ἐπικρίσεων, ἢ καὶ τῶν ἀντιδράσεων τῶν διδασκαλικῶν κύκλων, τὴν ἀμνηχανίαν καὶ ἀπογοήτευσιν ἐκ τῆς ἐχθρικῆς διαθέσεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τὸ ὁποῖον δὲν ἐδίστασε νὰ κηρύξῃ καθαρά, ἐν ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ, ἀκατάλληλον τὴν διοργανωτικὴν ἐπιτροπὴν. Τὴν ἀγαλλίασιν ἐν τῷ κεραμοχρόῳ κτιρίῳ ὅτε μετὰ τοῦ Φαρμακοποῦλου ἔφυγεν ὁ ἐχθρὸς καὶ μετὰ τοῦ Στάη προσήλθεν ὁ ἐνθερμὸς ἐπίκουρος τὴν σπουδὴν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ ἀπολεσθέντος χρόνου, τὴν δόλοψυχον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας διαταχθέντων τῶν Προξενείων νὰ δέχωνται καὶ ἐγγράφως μελῶν, καὶ τὰς συνεννοήσεις πρὸς ἀτμοπλοϊκὰς καὶ σιδηροδρομικὰς ἐταιρείας καὶ πρὸς κοινότητα, καὶ τὴν πολυδαίδαλον παραλαβὴν τῶν ἐκθεμάτων τῆς Ἐκθέσεως καὶ τὴν κατάταξιν, καὶ τὴν ἀνάρτησιν τῶν εἰκόνων καὶ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἐρμαρίων, καὶ τὰς μερίμνας περὶ τυπώσεως προγραμμάτων, καταλόγων, εἰσιτηρίων ἐν μέσῳ τῶν λίθων καὶ τῆς ἀσβέστου τῶν ἐσπευσμένως ἀνεγειρομένων νέων δωματίων· τὴν ὁσημέραι αὐξάνουσαν περὶ τῆς ἐπιτυχίας πεποίθησιν ἐκ τῆς ἀδιαλείπτου ἐγγραφῆς μελῶν, καὶ τὴν προσέγγισιν τῶν κρισίμων ἡμερῶν, καὶ τὰ διαβήματα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐπισημοποιήσῃ τὸ Συνέδριον διὰ τῆς ἐπισήμου ὑπὸ τοῦ Βασιλέως κηρύξεως τῆς ἐνάργεως αὐτοῦ, καὶ τὴν συμμετοχὴν τοῦ Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου εἰς γεῦμα πρὸς τὴν ἐφορείαν τοῦ Συνεδρίου, καὶ τὰς ἐνθουσιώδεις ἐπευφημίας καὶ τὰ θαυμάσια χειροκροτήματα ἐν τῇ ἀσφυκτικῶς πλήρει αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ μὲν Βικέλας δὲν εὗρεσκε λέξιν νὰ ἐκφράσῃ ὅ,τι συνέπνιγε

τὴν ψυχὴν του, καὶ ἠρώτα « πῶς νὰ τὸ πῶ; » ὁ δὲ Δροσίνης ἐν μέσῳ ὀρυμαγδοῦ χειροκροτημάτων ἐκίνει ἀπὸ τοῦ βήματος σπασμωδικῶς τοὺς βραχίονας προσπαθῶν νὰ ψελλίσῃ τεταραγμένας τινὰς λέξεις, αἵτινες πιθανὸν νὰ ἐλέχθησαν ἀλλὰ δὲν ἠκούσθησαν.

Τὸ πρῶτον αὐτὸ Ἑλληνικὸν ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον, τὸ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δημιουργηθέν, τὸ μὴ κληρονομήσαν τίποτε ἐκ τοῦ παρελθόντος, τὸ διατεῖναν εἰς πρωτοχάракτον δρόμον τὰ πρῶτα σύρματα πνευματικῆς συνεννοήσεως τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, τὸ Συνέδριον τοῦτο μεθ' ὅλα τὰ τυχόν ἐκ τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς ὑπερσυγκεντρώσεως λάθη, εἶνε τεράστιον κατόρθωμα, ἀληθὴς θρίαμβος βουλήσεως.

**

Ἡ περιφέρεια τοῦ κύκλου ἔξωθεν βλεπομένη φαίνεται κυρτή, ἐνδοθεν κοίλη. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἔχει καὶ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ὄψιν, χωρὶς νὰ μετακινήθῃ, ἀπλῶς ἐκ τοῦ σημείου τῆς ἀπόψεως.

Τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ Συνεδρίου ἀποτελεῖ ἡ διοργανωτικὴ καὶ διακοσμητικὴ αὐτοῦ μορφή, τὴν ἐσωτερικὴν ἡ οὐσία αὐτοῦ, αἱ γινόμεναι συζητήσεις, αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις. Ἡ πρώτη εἶνε ἔργον τῆς « Διευθυνούσης ἐπιτροπῆς », ἡ δευτέρα τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου, τῶν διδασκάλων. Αὐταπόδεικτος εἶνε ἡ συνεξάρτησις τῆς κυρτότητος καὶ τῆς κοιλότητος ἐν τῷ κύκλῳ, ὁμοίως καὶ ἡ τοῦ σχεδίου τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ. Ἡ δυσανάλογος πρὸς τὴν βραχυτάτην διάρκειάν του σπατάλη χρόνου εἰς διαλέξεις καὶ ἐκδρομὰς, (ἦσαν ἄρα γε ὅλαι ἀπαραίτητοι;) ἀφήρησε πολυτίμους ὥρας ἀπὸ τὴν κυρίαν ἐργασίαν καὶ ἔβλαψε τὴν οὐσίαν τοῦ Συνεδρίου. Ἐν μέσῳ τῆς κοπιώδους ἐκείνης πολυπραγμοσύνης, μόνον δύο συνεδρια ἐπεφυλάχθησαν εἰς τὰ τμήματα διὰ συζήτησιν θεμάτων, ἀφορώντων εἰς αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς ὑποστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, διὰ συζήτησιν πνευστιώσαν, μὲ τὸ βλέμμα παρακολουθοῦν ἀγωνίῳ ὡς τὴν κίνησιν τοῦ λεπτοδείκτου. Ἐν ἐνὶ τμήματι οὐδ' ἔγινε σχεδὸν συζήτησις ἀλλ' αἱ πρὸς ψήφισιν προτάσεις συνεκεφαλαιώθησαν ὑπὸ ἰδίας ἐπιτροπείας ἐκ τῶν πυρσιμάτων τοῦ εἰσηγητοῦ καὶ τῶν συμπερασμάτων τῶν ὑπομνημάτων καὶ τῶν ἐγγράφων προτάσεων.

Ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν γενομένων ὅπως-ὅπως συζητήσεων δὲν ἐτηρήθησαν πιστὰ στενογρα-

φημένα πρακτικά, θὰ δημοσιευθῶν δὲ ἰσχνόταται αὐτῶν περιλήψεις.

Ἐν τούτοις εἶνε γνωστὸν ὅτι κατὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἐξερεύνησιν χωρῶν, ἡ πορεία — καὶ μετὰ τὰς ἐκτροπὰς αὐτῆς καὶ τὰς περιπλανήσεις — ἔχει τὴν τοῦλάχιστον σημασίαν ὅσην καὶ ἡ ἀφίξις. Αἱ ἀποφάσεις ἄνευ τῶν αἰτιολογούντων ἐπιχειρημάτων — ἐπιχειρημάτων ἐπιστημονικῶν, νέων ἢ παλαιῶν, ἐφαρμογῆς, πείρας ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν ἢ ἐν ἄλλῃ, συσχετίσεως πρὸς τὰ ἱστορικά, οἰκονομικά, ἢ διοικητικά αἷτια — στεροῦνται τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν φωτός. Καὶ ἐν τῇ διαδικασίᾳ τῶν ἰδεῶν ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ σκεπτικοῦ ἀπορρέει ἡ σημασία τῆς ἀποφάσεως.

**

Πέρυσιν ἐν τινὶ ἄρθρῳ μου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπλὴ κραυγὴ εἰλικρινείας, διεμαρτυρούμην διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ προγράμματος. Εἰς γυμνασιάρχης ἀκριβῶς ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον εἶδα ἐν τῷ Ἀκταίῳ νὰ δέχεται σιγάρων ἀπὸ τὸν Διάδοχον μετὰ τὸ γεῦμα, κατὰ τὴν μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν, νὰ φυλάττῃ αὐτὸ ὡς κειμήλιον εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν του καὶ νὰ καπνίσῃ συγκεκριμένους καὶ υπερήφανους τὸ δεύτερον, ὅπερ τῷ ἔδωκεν ἐπιμόνως ὁ Διάδοχος — ὁ ἐκ τῆς ἔξω Ἑλλάδος φεσοφορῶν γυμνασιάρχης, κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ Συνεδρίου, ἐν τῷ ἀποχαιρετισμῷ του ἤρχισε ν' ἀπαριθμῇ μετὰ προφανοῦς λύπης τὰ θέματα περὶ τῶν ὁποίων ὄχι συζητήσεως ἀλλ' οὐδὲ μνεῖα εἶχε γίνεῖ ἐν τῷ Συνεδρίῳ. Καὶ ἀπηρίθμει, ἀπηρίθμει!... Ἀλλ' αἱ προηγηθεῖσαι προσάλαλαι ἦσαν τόσον συγκινητικά, εἴχαμεν ὀρίσει τόσον ἀκούοντες μερικὰ ὀνόματα καὶ εἴχαμεν αἰσθανθῇ τόσον ὕγρους τοὺς ὀφθαλμοὺς διότι διήλθον πλησίον μας καὶ μᾶς ἔψαυσαν οἱ ἱερώτατοι πόθοι μετὰ τὴν ὥραϊαν περιβολὴν τῆς ἐλπίδος ἢ ἀτμόσφαιρα ἦτο τόσον πυκνωμένη ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου ἡλεκτρισμοῦ ὅστις καλεῖται ἐνθουσιασμός, ὥστε οἱ λόγοι ἐκεῖνοι οἱ εἰλικρινεῖς καὶ βαθεῖς ἐπροξένησαν ἀπότομον ψυχρολουσίαν αἰσθημάτων, καὶ ὁ ὀήτωρ παρεκλήθη εὐσχήμως νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν ἐπίλογον. Ὁ Γυμνασιάρχης ὑπερεπήδησε τὸ χάσμα, τὸ χάσμα ὅμως, τὸ κενόν, δὲν συνέβλεπε.

Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐκφρασθεῖσων εὐχῶν, τῶν διατυπωθεῖσων προτάσεων, αἱ περισσότεραι, δὲν ἐξεβλάστησαν ἐκ τοῦ προγράμματος, εἶνε αὐτοθαλεῖς. Τὸ πλαίσιον ἦτο στενὸν καὶ αἱ γινώμαι τὸ διέρρηξαν· τοῦτο, ὡς

θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἦτο φυσικόν, ἀναπόδραστον νὰ γείνῃ οὐδὲν ἥττον, πλεῖστα ζητήματα, θεμελιωδέστερα ἄλλων συζητηθέντων ἔμειναν κατ' ἀνάγκην ἄνευ συζητήσεως ὡς ἐκτὸς τοῦ προγράμματος, καὶ διευτυπώθησαν οἶονεῖ λαθραίως, ὅλως μονομερῶς, ἐσπευσμένως καὶ ἐνίοτε ἀνεπαρκῶς.

**

Ἡ « ἐσωτερικὴ ὄψις » ὑπῆρξεν ἀρκετὰ εὐπρόσσωπος. Συλλογισθῆτε γυμνασιάρχης, διευθυντὰς ἢ διευθυντρίας κοινοτικῶν ἢ ἰδιοσυντηρητικῶν παιδευτικῶν ἰδρυμάτων, ἐπιθεωρητὰς, διδασκαλίσας, δημοδιδασκάλους ἐκκινήσαντας ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Ἰωνίας, ἀπὸ πάσας τὰς πτυχὰς τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀλυτρώτου Ἑλλάδος, διασχίσαντας βουνὰ καὶ θαλάσσας διὰ νὰ συσχεφθῶν περὶ βελτιώσεως, περὶ μεταρρυθμίσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἄλλοι ἤλθον μᾶλλον διὰ νὰ εἶπουν, ἄλλοι μᾶλλον διὰ ν' ἀκούσουν. Εἴτε ὑψηλὸν πῖλον ἐφόρουν εἴτε φέσι ῥαγιά εἴτε καὶ φουστανέλλαν (ἦτο καὶ εἰς φουστανελλοφόρος λεβέντης δημοδιδάσκαλος) εἴτε ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Παρνασσοῦ συνεδρίαζον, ὡς τμήμα τῆς Στοιχειώδους παιδείσεως, εἴτε ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ὡς τμήμα τῆς Μέσης παιδείσεως εἴτε ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρείᾳ, ὡς τμήμα τῆς Γυναικείας παιδείσεως, εἴτε ἐν τῷ Συλλόγῳ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ὡς τμήμα Τεχνικῆς καὶ Πρακτικῆς παιδείσεως, ὅλοι ἤρχοντο ἢ τὸ φῶς τῆς μελέτης των νὰ φέρουν ἢ τὰς προτεινομένας ἀληθείας ὑπὸ τὸ φῶς τῆς πείρας των νὰ ἐξακριβώσουν. Ὅλοι δὲ ἤρχοντο, ἀπὸ τόσον μακράν, μ' ἓνα ὑποκάδιον πόθον καὶ μ' ἓνα πόνον καὶ τὸν πόθον αὐτὸν καὶ τὸν πόνον τὸν διετύπωσαν οἱ ἴδιοι ἢ τὸν ἀνεγνώρισαν ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν ἄλλων, καὶ συνέδεσαν τὰς χεῖρας, ἀπροσδόκητοι ἀδελφοποιοί, ὑπὸ τὴν ὑψωθείσαν σημαίαν.

Ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ ἠκούσθησαν καὶ γινώμαι, τὰς ὁποίας δὲν θ' ἀπηξίου οἰονδήποτε εὐρωπαϊκὸν ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον. Πράγματι, ἡ πρόοδος δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ διανύσῃ πάντοτε τὴν βραδείαν καὶ ἐπίπονον πορείαν τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως. Ἐν τῇ κοινωνικῇ βλαστήσει εἶνε δυνατὰ καὶ ταχεῖα καὶ ἀπότομοι ἀνθήσεις. Μία τηλεγραφικὴ γραμμὴ, μία σιδηροδρομικὴ ἀμαξοστοιχία διακόπτουν διὰ μιᾶς καὶ βιαίως τὸ παρελθὸν ὀλοκλήρων αἰώνων, καὶ τὸ σήμερον φαίνεται αἰφνίδιον ὡς πρὸς

τὸ χθές. Ἐκεῖ ὅπου οὐδὲν ὑπῆρχε τέως, ἐγκαθιστώμεν τὸν φορέα τοῦ πολιτισμοῦ, ὑπὸ τὴν τελειότεραν αὐτοῦ μορφήν. Ὡς διήλθεν ἄλλα-χοῦ ἐξέλιξιν ἕως οὗ φθάσῃ ἐδῶ· ἡμεῖς λαμβάνομεν τὸ ἔτοιμον, τὸ πλήρες πόρισμα. Γενόμεθα τοὺς καρποὺς οἵτινες ὥρίμασαν ἄλλου. Τοιοῦτο προτρέχον ἰδανικὸν τελειότητος ἐνυπῆρχεν εἰς εὐχάς τινας.

Αἱ προτάσεις τῶν τμημάτων, αἵτινες ἐψηφίσθησαν τροχάδην εἰς πρόωγὴν καὶ μόνην ἀνάγνωσιν ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τοῦ Συνεδρίου, ἔχουσιν ἄλλαι μὲν τὸ ἐπείγον καὶ ἐπ' ἀνάγκης τοῦ ἄρτου, τινὲς δὲ τὸ πολυτελὲς ἐπιδορίον ὡς π. χ. ἡ πρότασις «κατὰ τὸ θέρος νὰ διατίθεται ταχυδρομικὸν ἢ πολεμικὸν σκάφος ὅπερ νὰ μεταφέρῃ ἐκ περιτροπῆς τοὺς διδασκάλους τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν καθηγητῶν τῆς ἱστορίας ἢ τῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὰς ἐκτὸς τοῦ βασιλείου ἑλληνικὰς χώρας πρὸς μελέτην ἐκ τοῦ σύνεγγυς τῆς ἱστορίας αὐτῶν». Ὑποθέτω ὅτι ἡ πρώτη ἐκδρομὴ θὰ γείνη διὰ Μαλάγας εἰς τὴν Γρενάδαν πρὸς μελέτην τῶν ἰσπανικῶν πύργων.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸ εὐχερὲς τῆς ἐφαρμογῆς αἱ προτάσεις αὗται δυνατόν νὰ διαιρεθῶσιν: Α') εἰς ἐπείγουσας Β') εἰς μὴ ἐπείγουσας Γ') εἰς ἀδαπάνους Δ') εἰς ἀπαιτούσας δαπάνας.

Ἐκ τῶν ἐπείγουσων καὶ ἀδαπάνων, τῶν ΑΓ, εἶνε δυνατόν ἄλλαι μὲν διὰ Βασιλικῶν Διατάγματος ἄλλαι δὲ διὰ νομοθετικῆς ὁδοῦ, μετὰ μικρὰν ἐξονύχιον ὑπὸ ἐπιτροπείας, νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἐπομένου σχολικοῦ ἔτους. Τοιαῦται δὲ εἶνε: ἡ ἀσφαλεστέρα ἐπίτευξις τῆς φοιτήσεως καὶ τῶν δύο φύλων, ἡ ἀναθεώρησις τοῦ προγράμματος τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἡ σύνταξις ἀναλυτικοῦ προγράμματος τῶν πλήρων σχολείων, ὡς καὶ τῶν διδασκαλείων καὶ τῶν ἀνωτέρων παρθεναγωγείων, ἡ παιδαγωγικὴ μόρφωσις τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης παιδείας, ἡ μετατροπὴ ἐνὸς τῶν γυμνασίων εἰς πρότυπον παιδαγωγικὸν γυμνάσιον, ἡ σύγκλησις τοπικῶν συνεδρίων ὑπὸ τὸν οἰκείον ἐπιθεωρητὴν πρὸς ἀνακοίνωσιν τῶν πορισμάτων τῆς πείρας καὶ ὑπόδειξιν τῶν συνελευστικῶν εἰς βελτίωσιν μέτρων, ἡ μονιμότης τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης παιδείας (αὕτη ὅχι μόνον δαπάνας δὲν θ' ἀπαιτήσῃ ἀλλὰ θὰ ἐπιφέρῃ καὶ οἰκονομίαν δεκάδων χιλιάδων δρ. κατ' ἔτος ἐκ τῶν ναύλων καὶ τῶν

ἄλλων ὁδοιπορικῶν) ἡ κατάργησις τῶν ἐπιδεικτικῶν ἐξετάσεων, ἡ ἄμυνα κατὰ τῶν προσηλυτιστικῶν ἐνεργειῶν τῶν ἁλλοθρήσκων, ἡ ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον μετατροπὴ τοῦ προγράμματος τῶν ὁρφανοτροφείων ὥστε νὰ καταστῶσι σχολαὶ παρασκευαστικαὶ βιομηχανικῶν ἐπαγγελμάτων, ὁ αὐστηρὸς ἔλεγχος τῶν ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἡ ὁργάνωσις σχολικῶν κοινοτήτων κτλ.

Ἐπείγουσαι ἄλλ' ἀπαιτοῦσαι δαπάνας, μικρὰς ἢ μεγάλας, ΑΔ, εἶνε ἡ ἴδρυσις ἐσπερινῶν καὶ κυριακῶν σχολείων πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχουσι δημοδιδάσκαλοι, καθισταμένης διὰ νόμου ὑποχρεωτικῆς τῆς φοιτήσεως εἰς αὐτὰς μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους, ἡ ἴδρυσις μορφωτικῶν σχολείων εἰς τοὺς στρατώνας καὶ τὰς φυλακάς, ἡ αὔξησις κατὰ ἐν ἔτος τῆς φοιτήσεως εἰς τὰ διδασκαλεῖα, ἡ ἀντικατάστασις τῶν γραμματιστῶν διὰ δημοδιδασκάλων, ἡ αὔξησις εἰς ἑξαετὴ τῆς φοιτήσεως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ἡ λήψις μέτρων πρὸς ταχείαν ἀνέγερσιν διδασκηρίων, ἡ λησμονηθεῖσα καὶ μονομερῶς ὑποβληθεῖσα εὐχὴ περὶ βελτιώσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν σχολικῶν σκευῶν καὶ διδασκτικῶν μέσων, ἡ μετάφρασις καὶ ἔκδοσις ἀρίστων παιδαγωγικῶν συγγραμμάτων, ἡ ἔκδοσις ἐπιστημονικοῦ παιδαγωγικοῦ περιοδικοῦ (τὰ δύο ταῦτα δεξιὰ διαχειρίσις θὰ ἡδύνατο νὰ μεταθέσῃ εἰς τὴν ΑΓ κατηγορίαν) ὁ διορισμὸς μονίμων ἐπιθεωρητῶν τῆς μέσης παιδείας, ἡ σύστασις ἀνωτέρου ἐποπτικοῦ συμβουλίου ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας γνωμοδοτοῦντος περὶ προαγωγῆς, μεταθέσεως ἢ ἀπολύσεως τῶν ὑπαλλήλων κτλ.

Πολλάκις ὑπὸ μίαν ἐπιγραφὴν ἢ χρονολογίαν ζῇ ὁλόκληρος ἐποποιία μεγαλοουργίας ἢ ὀδύσεια δακρύων. Ὑπὸ τὰς ψυχράς, τὰς ἀνιάρως ἴσως αὐτὰς συνόψεις τῶν προτάσεων κρύπτεται ἡ ὀδυνηρὰ τραγωδία τῶν γραμμάτων ἐν Ἑλλάδι, κρύπτονται δάκρυα, καὶ ἀγωνίαι καὶ μαρτυρολόγιον πανοικειῶν διασκορπισμῶν ἐν πλήρει χειμῶνι διὰ βουνῶν ἢ θαλάσσης, σταυροποδητεῖ κάθισμα τῶν μικρῶν χωρικῶν ἐπὶ τοῦ χώματος καὶ τοῦ διδασκάλου ἐπὶ κάσας πετρελαίου, τρώγλαι, πλησίον σταύλων, ὅπου μὲ τὰς παιδικὰς φωνὰς ἀναμινύονται μυκηθμοὶ ἀγελάδων, σάνιδες μετασκευαζόμεναι εἰς μαυροπίνακας διὰ βαφῆς ὑποδημάτων, τυφλὸν εἰς τὰ σκοτεινὰ πασπάτευμα πνευμάτων πηρωθέντων ἀπὸ τὴν σχολαστικότητα, ἀπονάρ-

κωσις τῆς διανοίας ἀπὸ τὸ ὅπιον τῆς τεχνολογίας, καὶ ὑπερτάτη ἔντασις τῶν δυνάμεων τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς ν' ἀνορθωθῇ, νὰ ὁρμήσῃ εἰς τὸ παράθυρον, νὰ τὸ ἀνοίξῃ βιαίως, ν' ἀναπνεύσῃ ἄερα, ν' ἀναπνεύσῃ ζωὴν!..

Τὶ θ' ἀπογείνουν τώρα αἱ προτάσεις αὗται; Θὰ αὐξήσουν ἀπλῶς ἄρα γε τὴν θλιβεράν χορείαν τῶν ἀνεκπληρωτῶν πόθων, θὰ μείνουν ἐν τῇ ἀερώδει μορφῇ τῶν σχεδίων χωρὶς νὰ ἐνδυνῶν τὴν αἰσθητὴν περιβολὴν τῆς πραγματικότητος; Εἰς τὸν τόπον τοῦτον διαχειριζόμεθα κακῶς τὸν ἐνθουσιασμόν μας ὅσον καὶ τὸ αἷμά μας. Ὁ Ἕλλην ἐφυλαγνυρεῖται τὸ αἷμά του πρὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ χύνει σπατάλως ἐντὸς τῶν καπηλείων. Ἐνθουσιῶμεν εἰς τὰς διαδηλώσεις καὶ περιάγομεν ἐν ὁργανιστικῇ μανίᾳ ἐφ' ἁμαξῶν τὰ ψευδῆ εἰδωλά μας καὶ ἀναισθητοῦμεν παγεροὶ πρὸ τοῦ παναγίου βωμοῦ τῆς Θεάνθρωπης, ὅπως καλεῖ τὴν Πατρίδα ὁ Σολωμός. Ὡ! ἂν ἐθραύοντο αἱ ἀλύσεις αἱ σφίγγου-

σαι αἰχμαλώτους ἀλλήλων, λαὸν καὶ κυβερνήτας, καὶ αἱ δέσμαι χεῖρες ἀνέκτων τὴν ἐλευθερίαν τοῦ καθήκοντος, ἂν ὁ ἀήρ μας δὲν ἦτο ἡ κουρασμένη ἀτμόσφαιρα τῶν μικροχαρῶν καὶ ἀπογοητευμένων ὅπου ὑψώνονται ῥάκη ὡς σημάϊαι, ῥιπὴ δὲ σφοδρὰ πνοῆς γενναίας συνήραζε διὰ μιᾶς τὰς βαρεῖας ἀναθυμιάσεις, ὦ! τότε αἱ ἰδέαι αὐταὶ θὰ ἐκυματίζον ὡς σημαῖα ὀριζομένη ὑψηλὰ ἀπὸ ζωηρὰς πνοᾶς, οἱ πόθοι οὗτοι θὰ ἠλέκτριζον τὴν Ἑλλάδα ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, καὶ τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα θὰ ἐφθάνεν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων μέχρι τῆς καλύβης. Τὸ ἔθνος ἀναπηδήσαν καὶ ἀνορθωθὲν θὰ ἡσθάνετο κατὰ ὡς ἀνάκτησιν ἑαυτοῦ, ὡς ἐπ' ἀνάδοτον ψυχικοῦ ἔαρος, ὡς ἐπιστροφὴν νεανικῶν χυμῶν, θὰ ἡσθάνετο οἰστροηλασίαν πρὸς μεγάλα. Ὁ δὲ ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν ἀγὼν θὰ ἦτο ἀγὼν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς Πατρίδος. Διότι ἐξ ὅλων τῶν ὀπλισμῶν τῶν ἐθνῶν, ὁ πρῶτος καὶ ἰσχυρότερος, ὁ ἐμπνευστὴς καὶ χειριστὴς πάντων τῶν ἄλλων, εἶνε ὁ ὀπλισμὸς τῶν ψυχῶν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΑΝΗΣ

ΛΟΓΙΑ ΣΤΟΝ ΑΝΕΜΟ

- Πές μου ἀπόψε κάτι — τί γλυκεῖά βραδιά! —
Κάτι, νά, σὰ θρύλλο, σὰν παραμυθάκι.
- Δὲ βαριέσαι. Κύντια πῶς τὸ φεγγαράκι
Παιγνιδίζει ἀπόψε μέσα στὰ κλαδιά.
- Ὁχι, πές μου, ξέρεις πόσον ἀγαπῶ
Κάποιες ἱστορίες νὰ γροικῶ ἀπὸ σένα.
- Ἐνα παραμῦθι τότε θὰ σοῦ πῶ,
'Απ' τὰ παραμῦθια τὰ λησμονημένα.
- «Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ — κάποιον καιρὸ —
Τὴν ὥραία κόρη ἐνὸς ψαρᾶ,
Τὴν ἀγάπησεν ὁ γυνὸς τοῦ βασιλιᾶ — τὴν Τροαλάρω —
καθὼς λέει τὸ παραμῦθι — μιὰ φορὰ.
- «Τὴν ἀγάπησε καὶ τόσο, ποῦ καμμιὰ
Συμβουλὴ ἢ φοβέρα δὲ γροικᾷ,
Καὶ τὴν κάνει ταῖρι του τὴ νειά,
Μακρὰ ἀπὸ τοὺς δικούς του, μυστικά.

«Ὅμως τέτοιο πράγμα νάκουστῇ
Δὲν πολυάργησε καθόλου, καὶ μὲ μιᾶς
Ἐφτασε καὶ στοῦ πατέρα του τ' αὐτί,
Κ' ἔγινεν ὁ βασιλιᾶς, ἕνας φονιάς.

«Ἐσφαξε τὸ ἴδιο του παιδί,
Μ' ἕναν τρόπο, σὰ νὰ μὴν εἶχε ψυχὴ,
Κι' ἄφησε τὴ νύφη του, νὰ δῇ
Τί θὰ κάμῃ, κι' ἂν θὰ ζήσῃ μοναχὴ.

«Στὴν ἀρχή, στὸ σπιτικό της τὸ μικρό,
Τοῦ θανάτου κλείστηκεν ἡ νειά,
Μὰ σιγὰ σιγὰ μὲ τὸν καιρὸ
Πέρασε κι' αὐτὸ στὴ λησμονιά.

«Τότε ὁ βασιλιᾶς στ' ἀληθινά,
Μὲ τ' ἀθάνατο ποῦ κάτεχε νερό,
Στὴ ζωὴ συνέφερε ξανά,
Τὸ μοναχογυιό του τὸ νεκρό.

«Τώρα δές, τοῦ λέει, τὴν ἀπιστιὰ
Τῆς καλῆς σου, ποῦ σὲ σκότωσα γι' αὐτή,
Καὶ λησμόνησέ την κι' ἔλα πιά
Νὰ σοῦ δώσω κόρη ζηλευτή.

«Μιὰ βασιλοπούλα διάλεξα γιὰ σέ,
Μιὰ χαριτωμένη, μιὰ καλοκυρά,
Κ' ἕνα στέμμα σῶχω, ποῦ μ' αὐτό, χρυσέ,
Θὰ θαμπώσῃ κόσμους ἄλλη μιὰ φορὰ.

«Κι' ἀποκριθὲν ἐκεῖνος μπρὸς τὸ βασιλιᾶ:
Μήτε ν' ἀγαπήσω δεύτερη μπορῶ,
Μήτε καὶ τὸν κόσμον λογαριάζω πλιά,
Σφάξε με καὶ πάλι γιὰ τὴν Τραλαρώ»

— Καὶ τὸν ἔσφαξε; — Ὁχι. Μὰ γιατί' οἱ ἀγνή,
Κ' εἶνε τὰ λευκά σου χέρια τόσο κρύα;
Δὲ βαριέσαι τί 'νε μιὰ παλιὰ ἱστορία,
Ποῦ δὲν εἶνε ἀκόμα μήτε ἀληθινή;

Ἐέχασ' τὴν ἀμέσως, πλάσμα ἀγαπημένο,
Δὲν τὴν τελειώνω, .. κύττα τί βραδιά!
Τὸ φεγγάρι ἀκόμα παίζει μαγεμένο
Μέσα στὰ λουλούδια, μέσα στὰ κλαδιά...

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

OLIVE SCHREINER

ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Εἶδα μιὰ γυναῖκα ποῦ ἐκοιμῶταν. Στὸν ὕπνο της ὠνειρεύθη πῶς ἡ Ζωὴ ἐστέκετο
ἐμπρὸς της, κ' ἐκρατοῦσε στὸ κάθε χέρι κ' ἕνα δῶρο — στὸ ἕνα τὸν Ἐρωτα, στὸ ἄλλο
τὴν Ἐλευθερίαν. Καὶ εἶπε στὴ γυναῖκα: «Διάλεξε».

Καὶ ἡ γυναῖκα ἐστάθη πολλὴ ὥρα καὶ εἶπε, «Τὴν Ἐλευθερίαν!»

Καὶ ἡ Ζωὴ εἶπε, «Καλὰ ἐδιάλεξες. Ἄν' ἔλεγες «τὸν Ἐρωτα», θὰ σοῦ ἔδωκα ἐγὼ ὅ,τι
ζητοῦσες καὶ θὰ ἔφρευγα μακρὰ σου, καὶ δὲν θὰ ξαναγύριζα σὲ σένα. Τώρα, θάρρῃ ἡ
μέρα ποῦ θὰ γυρίσω. Εκείνη τὴν ἡμέρα θὰ βασίω καὶ τὰ δύο δῶρα σ' ἕνα χέρι».

Ἄκουσα τὴν γυναῖκα νὰ γελᾷ στὸν ὕπνο της.

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΟΥ

Ἦτον ἕνας καλλιτέχνης μιὰ φορὰ, κ' ἐζωγράφιζε μιὰν εἰκόνα. Ἄλλοι καλλιτέχναι
εἶχαν χρώματα πλουσιότερα καὶ σπανιότερα, κ' ἐζωγράφιζαν σπουδαιότερες εἰκόνες. Αὐ-
τὸς ἐζωγράφιζε τὴ δική του μ' ἕνα χρῶμα ἦτον ἕνα θαυμαστὸ κόκκινο φέγγος ἐπάνω
της κι' ὁ κόσμος ἐπήγαινε ἐπάνω καὶ κάτω, λέγοντας, «Μᾶς ἀρέσει ἡ εἰκόνα. μᾶς ἀρέ-
σει τὸ φέγγος».

Οἱ ἄλλοι καλλιτέχναι ἤρχοντο κ' ἔλεγαν, «Ἀπὸ ποῦ τάχα πέρνει τὸ χρῶμα του αὐ-
τός;» Τὸν ἐρωτοῦσαν καὶ αὐτὸς ἐχαμογελοῦσε κ' ἔλεγε, «Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς τὸ πῶ»·
κ' ἐδοῦλε κ' ἐδοῦλε μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι.

Κ' ἐπῆγε ἕνας πέρα στὴν Ἀνατολὴ καὶ ἀγόρασε πολὺτιμες βαφές, κ' ἔκαμε ἕνα
σπάνιο χρῶμα, κ' ἐζωγράφιζε, μὰ ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ ἡ εἰκόνα ξεθώριασε. Ἄλλος
ἐδιάβασε στὰ παλαιὰ βιβλία κ' ἔκαμε ἕνα χρῶμα πλούσιο καὶ σπάνιο, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔβαλε
στὴν εἰκόνα ἦταν νεκρό.

Ὁ καλλιτέχνης ὅμως ὅλο κ' ἐζωγράφιζε. Ὁλοένα τὸ ἔργον ἐκοκκίνιζε κοκκινότερο, καὶ
ὁ καλλιτέχνης ἐχλώμαζε χλωμότερος. Ἐπὶ τέλους μιὰν ἡμέρα τὸν ἤθραν πεθαμένο ἐμ-
πρὸς τὴν εἰκόνα του, καὶ τὸν ἐσῆκωσαν νὰ τὸν θάψουν. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἐκύνταξαν
γύρω σ' ὅλα τὰ βάζα καὶ τὰ χωνευτήρια, ἀλλὰ τίποτε δὲν εὗρηκαν ποῦ νὰ μὴν τῶχουν.

Καὶ διὰ τὸν ἔγδυσαν γιὰ νὰ τοῦ φορέσουν τὰ ταφόρουχά του, εὗρηκαν ἐπάνω στὸ
ἀριστερὸ βυζί του τὸ σημάδι μιᾶς πληγῆς — ἦτον μιὰ παληὰ, παληὰ πληγή, ποῦ πρέπει
νὰ ἦτον ἐκεῖ σ' ὅλη τὴ ζωὴ του, διότι οἱ ἄκρες της ἦσαν παληές καὶ σκιρτωμένες ἀλλὰ ὁ
θάνατος, ποῦ σφραγίζει ὅλα τὰ πράγματα, εἶχε τραβήξῃ τὴς ἄκρες της καὶ τὴν εἶχε κλείσῃ.

Καὶ τὸν ἔθαψαν. Καὶ ὁ κόσμος ἀκόμα ἐπήγαινε λέγοντας, «Ποῦ εὗρισκε αὐτὸς τὸ
chrῶμα του»;

Καὶ συνέβη ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ νὰ λησμονηθῇ ὁ καλλιτέχνης — ἀλλὰ τὸ ἔργον
ἔζησε.

Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Ν. Π.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΜΙΑΣ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΔΟΣ

Μετά την φωτογραφικήν έκθεσιν τοῦ «Παρνασσού» καί, κατόπιν, τῶν «Παναθηναίων», τὸ φωτογραφικὸν ἐνδιαφέρον τῶν Ἀθηναίων περιορίσθη φαινομενικῶς εἰς τὰς προθήκας τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος φωτογράφων, ὅπου κατὰ τὸ πλεῖστον βλέπει κανεὶς ἀπλὴν καὶ ἄψυχον παρέλασιν προσώπων, γνωστῶν καὶ ἀγνωστών. Αὕτη εἶναι ἡ βιομηχανικὴ φωτογραφία, ἡ ὁποία δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἡ ἄλλη, ἡ ἐρασιτεχνικὴ, ἡ ὁποία ἔχει ἀξιώσεις καλλιτεχνικάς, καὶ τῆς ὁποίας εἴχαμεν κάποιαν εὐχάριστον ἀνάμνησιν ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω δύο ἐκθέσεις, ἀπομένει ἄγνωστος εἰς τὸ κοινόν, ἀποκαλυπτομένη εἰς τοὺς φίλους μόνον τῶν ἐρασιτεχνῶν καί, στενώτερα ἀκόμη, εἰς ἐκείνους ποὺ ἐκτιμοῦν τὴν τέχνην αὐτήν.

Δὲν ἤξεύρω ἂν προσκροῦω εἰς τὴν μετριοφροσύνην τῆς κυρίας Πηνελόπης Φωτιάδης, ἀποκαλύπτων εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» τὸ λεπτὸν καὶ ἐξαιρετικὸν ἄλυστον ποῦ κρύβει φιλοσοφίαν μέσα τοῦ τοῦ καλλιτεχνικοῦ τῆς ἐργαστηρίου. Εἰς τὸ ἐργαστήρι αὐτὸ ἡ φωτογραφία δὲν εἶνε ἀπλὴ ἀναπαράστασις προσώπων καὶ ἀντικειμένων. Δὲν ἐργάζεται αὐτομάτως ἡ φωτογραφικὴ μηχανή. Ἡ τεχνικὴ ἐκτέλεσις, ἡ ὁποία ἀποδίδει ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν τόνων, μέχρι τῶν ἐλαχίστων, συμβαδίζει μὲ μίαν ἀνωτέραν αἴσθησιν καὶ ὁδηγεῖται ἀπὸ αὐτήν. Ἡ αἴσθησις αὕτη καθιστᾷ τὰς φωτογραφίας τῆς κυρίας Φωτιάδης ἀληθινὰ καλλιτεχνήματα. Ἡ σύνθεσις, ἡ σκέψις, ἡ ἐκλογὴ τοῦ θέματος εἶναι τόσα προσόντα εἰς τὰς φωτογραφίας αὐτάς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μίαν ἰδιαιτέραν, ἀτομικὴν σφραγίδα. Προσπαθεῖ ν' ἀνεύρη μέσα εἰς τὴν φύσιν ἐκεῖνο ποῦ θὰ ἐχάριζε εἰς αὐτὴν τὸ χέρι τοῦ καλλιτέχνου. Κάθε φωτογραφία τῆς εἶναι μία εἰκὼν, ἓνα ἔργον. Ἡ φύσις μᾶς παρέχει πρὸς τοῦτο ὅλα τὰ στοιχεῖα. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζωμεν νὰ ἀνεύρωμεν ὅ,τι μᾶς χρειάζεται· πρέπει νὰ μᾶς ὁδηγῇ τὸ αἶσθημα, καὶ νὰ ἡμποροῦμεν νὰ ἀποδώσωμεν ὅ,τι θὰ αἰσθανθῶμεν. Αὐτὸ τὸ χάρισμα τὸ κατέχει βαθειὰ ἡ ἐρασιτέχνης κυρία. Τὸ δλόχαρον τραγοῦδι τῆς ἡλιοφώτιστης ἡμέρας, τὸ λίκνισμα τῆς θαλάσσης, ἡ μυστικὴ φωνὴ τοῦ δάσους καὶ τῆς μοναξιάς εἶνε τόσοι ἥχοι συγγενεῖς μὲ τὴν ψυχὴν τῆς.

Καὶ αὐτοῦ ἔγκειται ἰδιαιτέρως ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ ἔργου τῆς.

Αἱ προσωπογραφίαι τῆς ἔχουν ἰδιαίτουσαν χάριν. Ἡ τοποθέτησις τῶν προσώπων ἐνέχει τὴν ἀφέλειαν τῆς ζωῆς καὶ τὸ ἀπόρητον τῆς τέχνης. Αἱ γραμμαὶ εἶναι μελετημέναι, ἀποτελοῦσαι ἓνα σύνολον ἁρμονικόν, χωρὶς τίποτε νὰ ξαφνίζῃ τὸ μάτι. Τὸ φῶς εἶνε χυμένον ἄφθονον· καὶ αἱ διάφοροι διαβαθμίσεις του εἶναι τεχνικαὶ καὶ λεπταί· ὁ ἐλάχιστος παλμός, ἡ ἐλαφροτέρα ἐνδειξις ζωῆς εἶναι ἐκεῖ ἀποτυπωμένα. Τὰ τοπία τῆς — ὅλα σχεδὸν παρμένα ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν — συνθέσεις, αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ζηλευταί, ἐγκλείουν κατὰ τὸ πλεῖστον μίαν χαρὰν ζωϊκὴν, ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς μεγάλης φύσεως. Ἀλλοῦ ἡ ζωὴ αὐτὴ γεννᾷ ἓνα συναίσθημα θλίψεως μακρινῆς. Παντοῦ εἶνε κρυμμένη μία ψυχὴ. Τὰ ἄνθη τῆς ἀναπνέουν τὴν δροσερὰν ἀναπνοὴν τῶν καὶ χύνουν μίαν φανταστικὴν ὁμορφίαν μὲ τὰς λεπτοτάτας ἀποχρώσεις τῶν· θὰ εἶναι δύσκολον, ἂν ὅχι ἀδύνατον, ν' ἀποδώσωμεν μὲ τὴν τσιγκογραφίαν τὸ ὄνειρωδὸς λεπτὸν τῶν λουλουδιῶν αὐτῶν.

Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰς κυρίως συνθέσεις. Ἐδῶ πρωτίστως τὸ ἐνδιαφέρον ἔγκειται εἰς τὴν σκέψιν. Τὸ κύριον ἀντικείμενον, φωτογραφικῶς ἐννοῶ, χρησιμεύει μᾶλλον ὡς πλαίσιον τῆς εἰκότος ἢ ὁποία, πρὶν ἀποτυπωθῇ ἐπάνω εἰς τὴν φωτογραφικὴν πλᾶκα, ἔζησε τὴν πραγματικὴν ζωὴν τοῦ καλλιτεχνήματος μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἐργάτιδος. Τὸ τέμπλον μιᾶς παλαιᾶς ἐκκλησίας εἰς τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ κτήματά τῆς δὲν ἀρκεῖ νὰ γεννήσῃ τὴν συγκίνησιν. Χρειάζεται κάτι ἄλλο. Καὶ τοποθετεῖ ἐμπρὸς εἰς τὸ μανουάλι μίαν νέαν χωρικὴν, ποῦ πηγαίνει νὰ προσφέρει εἰς τὸν Ἅγιον τὴν λαμπάδα ποῦ ἔταξε, ποῖος ξεύρει διὰ ποίαν εὐχὴν, ἡ ἀπλοϊκὴ εὐσεβής. Ἡ εἰκὼν εἶνε βουτηγμένη μέσα εἰς κυανὴν ἀτμοσφαῖραν. ἓνα κυανοῦν βαθὺ καὶ σκοτεινόν, ὅπου τὸ φῶς ξανοίγει, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, σὰν μιά ἐλπίς εἰς τῆς χωρικῆς τὴν ψυχὴν.

Παρέχει σκηνὴ τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς. Ἐδῶ τὸ πλαίσιον ἀλλάσσει. Φῶς ἄπλετον. Ἡ χωρικὴ, μὴ δροσερὴ, γελαστὴ γρηῃά, κάθεται εὐτυχισμένη ἐμπρὸς στὴν θυμωνιά τῆς, «τὸν πλοῦτον τῆς» ὅπως τὸν ὀνομάζει ἡ κυρία Φωτιάδης. Ἡ εἰκὼν

ΤΟ ΤΑΜΑ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΥΠΟ
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

είναι τελεία. Ἡ χαρά, ἄδολος καὶ ζηλευτή, ἀρμονίζεται μὲ τὸ φῶς ποῦ τὴν περιβάλλει καὶ μεταγγίζεται εἰς τὸν θεατὴν. Τὸ βάθος τῆς εἰκόνης εἶνε τὸ βάθος τοῦ ἀπομακρυσμένου ὀρίζοντος μὲ τὴν γραμμὴν τῶν βουνῶν ποῦ διαγράφεται μόλις καὶ σβύνεται, διὰ τὰ ἀναδείξει τὴν εἰκόνα γεμάτην ζωὴν καὶ γεμάτην αἰσθημα.

Τί ποικιλία θεμάτων! Ποτὲ σχεδὸν δὲν ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἴδιον μοτίβο. Ἐδῶ ζωγραφίζεται ἡ θάλασσα. Μιὰ γραφικὴ ἀκρογια-

λιά, τὸ βάθος ἑνὸς ὁρμίσκου, ποῦ τρέχει χαρούμενον κατεπάνω τὸ κύμα. Στους βράχους κάθονται δύο ἀγόρια. Τὸ ἓνα φοβισμένον ἀπὸ τὸ ἀφρίζον νερό, τὸ μεγαλειότερον ἀφίνει τὴν παιδικὴν του ψυχὴν νὰ ταξιδέψῃ, μ' ἓνα ἐλαφρὸν ὁρμασμόν, εἰς κόσμον μακρινόν, ἄγνωστον. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κομματάκι τῆς μεγάλης ζωῆς τῆς φύσεως καὶ τῆς μεγαλειότητος ἀκόμη, τῆς σκέψεως, δυὸ διαφορετικὰ συναισθήματα ἀδελφόνονται μὲ τῆς μοναξιάς τὴν σιγὴν.

KIMΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ*

[Ὁ Διομήδης Κυριακοῦ μετ' εὐαρίθμων ἄλλων πληρεξουσίων ἐν τῇ Συνελεύσει τοῦ 1862, ἐμπορούμενοι ἰδεῶν συντηρητικῶν, ἃς ἤντλουν ἐκ τῆς μακρᾶς πείρας, τῆς σπουδῆς καὶ τοῦ χαρακτήρος των, ὁξέως διέβλεπον τὰ ἐκ τῶν ἄκρων ἐλευθεριῶν δεινὰ, ἐπειράθησαν δὲ ἐπανειλημμένως ν' ἀναγκάσωσι τὴν Συνέλευσιν ἀπὸ τῆς παραδοχῆς ἄρχων ἐπικινδύνων εἰς τὴν κανονικὴν προαγωγὴν τοῦ βίου τῶν κρατῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀφηνιάσαν τότε κοινήν γνώμην, ἣτις ἀδιακόπως ἐτρέφετο ὑπὸ τῶν χιμαῖρων τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας, ἀδύνατον ἦτο νὰ θέσωσιν ἀνυπερβλήτα ἐμπόδια τὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα δρακὸς ἀνθρώπων στερουμένων τῆς δυνάμεως ὅπως ἐπιβάλλωσιν ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας τὰ παρ' αὐτοῖς ὀρθὰ κρινόμενα. Τὸ ἔργον ἐγράφη πρὸ 35ετίας, ἥδη δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων διεῖδε καὶ περιέγραψεν ὁ συγγραφεὺς μετὰ πολλῆς δυνάμεως τὰς ποικίλας νοσηρὰς τοῦ πολιτειακοῦ βίου ἐκδηλώσεις, ὅταν ἐλλείπῃ ἀπὸ τοῦ ὁργανισμοῦ τῆς χώρας τὸ ἀναγκαῖον ἔρμα ὅπως ἐκάστοτε περιστελλῇ τὰς πρὸς ὑπερβασίαν τάσεις τῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.]

A. N. Δ.

Εἰς τὸ ἀντιπροσωπικὸν πολιτεύματος οὐδὲν ἐστὶν ὑγιές. Εἰς μάτην δὲ κακίζουσιν αὐτὸ ὑποκριταὶ τινες τὸ ἀτομικὸν συμφέρον

* Ἐκ τοῦ προσεχῶς δημοσιευομένου ἀνεκδότου ἔργου περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος Συνταγματικοῦ πολιτεύματος τοῦ ἐπὶ μακρᾷ ἔτη καθηγητοῦ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Πανεπιστημίῳ καὶ μέλους τῆς ἐπὶ τοῦ Συντάγματος ἐπιτροπῆς εἰς τὰς Συνελεύσεις τοῦ 1843 καὶ 1862 Διομήδους Κυριακοῦ, δημοσιεύομεν ἀπόσπασμα τῆς εἰσαγωγῆς, παρέχοντες εἰς τοὺς συνδρομητάς μας ἐπικαιρὸν ἀνάγνωσμα ἐκ τῆς γραφίδος ἀνδρὸς διαπρεφαντος ἄλλοτε εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν πολιτικὴν.

πανταχοῦ καὶ πάντοτε θηρεύοντες. Δι' αὐτοῦ καὶ μόνου, ἔνεκα τῆς δημοσιότητος καὶ τῆς ἐξελέγξεως προστατεύεται καὶ προάγεται ἡ ἰκανότης, συνφθὸν ἔχουσα τὴν ἠθικὴν¹. Ὁ σημερινὸς τῆς Εὐρώπης πολιτισμός, ὁ ὀφειλόμενος εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων, εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν καὶ μάλιστα εἰς τὴν γιγαντιαίαν τοῦ ἐμπορίου ἀνάπτυξιν, κυρίως τὴν διανοητικὴν τῶν λαῶν κατάστασιν ἐβελτίωσεν· ἡ δὲ ἠθικὴ αὐτῶν ἀνατροφή, μεθ' ἧς στενῶς συνδέεται ἡ ἀκίνδυνος τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐνάσκησις, κατὰ μικρὸν μόνον προήχθη· τοῦναντίον ἡ ἐξασθένεισις τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν σηματοῦνται ἡθικῶς, τὸ συμφέρον τῶν ἀρχόντων νὰ θωπεύσῃ τὰ πάθη τοῦ ὄχλου καὶ κυριώτερον ἡ ἐκθρασύμενη ὑπὸ πολλῶν οἰκονομολόγων ἀπόλυτος ἐλευθερία τοῦ θησαυρίζειν, τείνουσι ν' ἀναβιβάσωσιν εἰς κοινωνικὴν ἀρετὴν τὸ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ὑλικὴν εὐδαιμονίαν θηρεύειν· ἐφ' ᾧ καὶ ὁ ἐγωϊσμός ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν ἐλευθεριῶν καὶ προνομίων τοῦ ἐμπορίου ἀνακύπτει, ἀπειλεῖ δὲ καὶ αὐτῶν τῶν κυβερνήσεων νὰ δεσποσῇ, ἐνασκήν οὐ μικρὰν ἐπ' αὐτῶν ἐπιρροήν².

Κυριώτερον λοιπὸν καθήκον παντὸς φιλελευθέρου ἀνδρὸς πρέπει νὰ εἴναι ἡ προσπάθεια πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ ἠθικώτερον ἀνάπλασιν τοῦ λαοῦ, δι' ἧς καὶ μόνης δύναται νὰ ἐπιτευ-

¹ Ὅρα περὶ τούτου καὶ Held, System des Verfassungsgr. I, σελ. 361.

² «Καὶ γὰρ οἱ φύσει μὲν πολῖται εἰσι, γνώμῃ δὲ χροῦνται ὡς πᾶσα γῆ πατρίς αὐτοῖς ἐστὶν ἐν ἧ ἂν τὰ ἐπιτήδεια ἔχωσιν, οὗτοι δὲ ἄλλοι εἰσιν ὅτι ἂν παρέντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἐλθοῖεν διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν ἀλλὰ τὴν οὐσίαν πατρίδα ἑαυτοῖς ἡγεῖσθαι». Λυσίας κατὰ Φίλων. 6.

χθῇ σκοπίμως τὸ αὐτοκυβέρνητον αὐτοῦ. Καὶ ὄντως μόνῃ ἡ ἠθικὴ ἀγωγὴ ἐμπνέει τῷ ἀνθρώπῳ τὴν τήρησιν τῶν πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτῷ καθηκόντων καὶ ὑποβάλλει τὸ μὲν ὁρμέφυτον αὐτοῦ εἰς τοὺς νόμους, τὴν δὲ ὑπεροψίαν του εἰς τὴν ἰσότητά πάντων. Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις, ἣτις μάλιστα μᾶλλον τὸν νοῦν ἢ τὴν καρδίαν μορφώνει, ὑπάρχει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτον περιορισμένη, ἡ δὲ δημοσία ἠθικὴ, ἐξ ἧς καὶ οἱ ἰδιῶται παραδειγματίζονται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τυγχάνει ἀθλιεστάτη, τῶν κυβερνήσεων πολλάκις προαγοισῶν οὐχὶ τοὺς ἱκανοὺς καὶ συνάμα ἑναρέτους, ἀλλὰ τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἢ τοῦ ὄχλου εὐνοουμένους, ἐξ οὗ καὶ οἱ αὐλοκόλακες, δημοκόλακες καὶ δωροληπτὰ οὐχὶ σπάνιοι, οὐδὲ ταπεινοὶ καὶ περιδεεῖς ἀλλὰ πολλοὶ γανυόμενοι καὶ πανίσχυροι. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἐντελέστεραι κυβερνήσεις συνήθως μόνον τὰς δημοσίας ἀρετὰς ἀμείβουσι, μηδεμίαν σχεδὸν ἄλλην τῶν πολιτῶν διάκρισιν ποιούμεναι παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ὀρίζομένην¹.

Τὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα, δι' ὧν πρέπει οἱ λαοὶ κατὰ πρῶτον εἰς τὸν δημόσιον βίον νὰ ἐπιδίδωνται, εἰσὶ τὸ ὀρκωτικὸν σύστημα, ἡ ἐθνοφυλακὴ καὶ πρὸ πάντων ἡ δημοτικὴ διοίκησις. Ἡ μικροπολιτεία αὕτη ἀποτελεῖ, δίκην ἐμβρύου, τῆς ὅλης κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως τὴν βάσιν· διὸ καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχουσι δημοτικαὶ ἐλευθερίαι, ἢ ὅπου αἱ ἐλευθερίαι αὗται νοθεύονται, τῶν πολιτῶν ἀναισθητοῦντων πρὸς τὰς ἐπεμβάσεις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἢ ἐκ διαφθορᾶς γινομένων ὁργάνων εἴτε αὐτῆς, εἴτε τῶν δημαγωγῶν καὶ δημοκολάκων, ἐκεῖ αἱ δημόσιαι ἐλευθερίαι θάττον ἢ βραδύτερον θέλουσι ναυαγήσῃ. Ἡ Ἀγγλία παρίστησι κατὰ τοῦτο ἀξιόλογον θέαμα. Ἡ ἐν ταῖς κομητίαις καὶ ταῖς κοινότησι συγκέντρωσις τοῦ βίου τῶν Ἀγγλῶν κατὰ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ τὸν καθόλου πολιτισμὸν εἶναι ἡ συντελέσασα εἰς τὴν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας προαγωγὴν, ἣν ἡ τῶν Στουαρτῶν αὐλὴ εἶχε τάσιν νὰ διαφθείρῃ. Ἐνῶ δὲ κατὰ τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ ἐπαναστάσεις ὁ ὑπερβάλλον ὑπὲρ τῆς

ἐλευθερίας ἐνθουσιασμός κατέληξεν εἰς πράξεις βίας καὶ τυραννίας, τοῦναντίον, ἐν Ἀγγίᾳ, ἐπὶ Στουαρτῶν, ἀπέναντι αὐλῆς διεφθαρμένης, Κοινοβουλίου τεταπεινωμένου καὶ διοικήσεως ἐξηχρεωμένης, προήχθησαν μεγαλοπρεπῶς οἱ θανμάσιοι ἐκεῖνοι νόμοι, οἵτινες καὶ νῦν ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῶν πολιτικῶν τοῦ ἔθνους ἐλευθεριῶν.

Ὁ ἐλεύθερος τύπος ὁ φρουρὸς πασῶν τῶν ἄλλων ἐλευθεριῶν, ἐπισκοπῶν ἐκ τοῦ συνεγγυς τὰ τε πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ ὀφείλων νὰ παρακολουθῇ συντόμως τὴν δημοσίαν καὶ ἰδιωτικὴν τῶν ἐν τοῖς πράγμασι διαγωγὴν, ἐνθαρρύνει καὶ πανηγυρίζει τοὺς ἑναρέτους καὶ ἱκανοὺς, καταγγέλλει δὲ τοὺς ἀναξίους ὡς δημοσίους ἢ δημοτικούς λειτουργούς· ἰδίως δὲ καθήκον αὐτοῦ εἶναι νὰ διαφωτίζῃ τοὺς ἐκλογεῖς περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἐπικαλούμενων τὴν ψήφον αὐτῶν προσώπων, πρὸς δὲ περὶ τῆς καλῆς ἢ κακῆς χρήσεως ἣν ἐποιήσαντο τῆς ἐξουσίας οἱ αἰρεθέντες βουλευταὶ καὶ ἄλλοι δημόσιοι ἢ δημοτικοὶ ἄρχοντες. Καθήκον ἐπίσης τοῦ τύπου εἶναι τὸ διεγείρειν καὶ ὑποτρέφειν τὸν ζῆλον τῶν πολιτῶν πρὸς τὰ δημόσια πράγματα· διότι ὁ ἰσχυρότερος τοῦ δεσποτισμοῦ σύμμαχος εἶναι ἡ ἀδιαφορία καὶ ἀπάθεια τῶν πολλῶν, ἐξ ὁκνηρίας, ἐκ τυφλοῦ ἐγωϊσμοῦ, ἢ ἐξ ἀμαθείας ἐπιδιδόμενων εἰς μόνον τὰ ἴδια αὐτῶν πράγματα καὶ ἀμεριμνούντων περὶ τῆς πορείας τῆς κυβερνήσεως, ἣν ἐκλαμβάνουσιν ὡς ἀλλότριον τι ἢ ὑπεράνθρωπον¹. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἄλλου, ἐπειδὴ ἡ μετοχὴ εἰς τὰ δημόσια πράγματα προϋποτίθησι γνῶσιν τοῦλάχιστον στοιχειώδη τῶν γραμμάτων, ἀνάγκη νὰ γενικευθῇ ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις, ἐπιβαλλομένης τῆς προκαταρκτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸν λαὸν ὡς ἀναγκαῖον ὅρου εἰς ἐνάσκησιν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Τίς ἄλλη ἐνεργὸς ἐργασίαις, ψυχὴν εἰς τοὺς συνταγματικούς θεσμούς ἐμπνέουσα, ἢ ἡ πεφωτισμένη κοινὴ γνώμη², ἣτις ἀπαύγασμα τῆς συνειδήσεως τοῦ

¹ Ἀντὶ νὰ ἐπισπεύδωσιν οἱ φιλελευθέροι τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν τὴν ἐγκατάστασιν, ὀφείλουσι νὰ παρασκευάζωσι τὴν δημοσίαν τῶν λαῶν ἀνατροφήν, βάσιν ταύτης τιθέμενοι τὴν τῆς ἰδιωτικῆς ἀρετῆς ἀνάπτυξιν καὶ βράβευσιν. Κατὰ τὸν Πλάτωνα (εἰς Εὐθύφρονα), «Ὅρθως ἀρχεσθαι τῶν πολιτικῶν ἐστὶ τῶν νέων πρῶτον ἐπιμελεθῆναι, ὅπως ἔσονται ὅτι ἀριστοί, ὥσπερ γεωργὸν ἀγαθὸν τῶν νέων φυτῶν εἰκὸς πρῶτον ἐπιμελεθῆναι, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων».

² Ὁ Περικλῆς καλεῖ ἀρχεῖον τὸν δεικνύοντα ἀδιαφορίαν εἰς τὰ τῆς πολιτείας· ἐνὶ τε τοῖς οἰκείων ἀμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια καὶ ἐτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γινώσκει· μόνον γὰρ τὸν τε μὴδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀποράγοντα, ἀλλ' ἀρχεῖον νομίζομεν. Θουκλ. Β' 40.

³ Τὸν γὰρ ὑπὲρ τῆς πόλεως πρᾶττοντά τι δεῖ τὸ τῆς πόλεως ἥθος μιμεῖσθαι, καὶ σφῆναι ἡμῖν τοὺς τοιοῦτους. Ὁ Ἀθηναῖος προσήκει, καὶ μισεῖν τοὺς οἷός περ τοὺς τοιοῦτους. Ὡς ἐκεῖνοι εἰδοὶ μὲν ἴσως, ὅμως δὲ ἐρῶν ὅσοις τινὰς ἂν φανήσθαι ἀγαπῶντες καὶ σφίζοντες, τούτοις ὅμοιοι δόξετε εἶναι». Δημ. ἐκ τοῦ Ἀδριανῶνος. Ἐκ τοῦ Στοβαίου, II, σελ. 86. «Εἴπερ

μείζονος ἀριθμοῦ τῶν πολιτῶν οὕσα, τοὺς μὲν ἀσθενεῖς χαρακτηῖρας εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων ἐνισχύει, τοὺς δὲ δημοκόπους ἢ ἀναιδεῖς φατριαστὰς ἐξελέγχει καὶ ἀποδοκιμάζει, τὴν δὲ ἡγεμονικὴν ἐξουσίαν ἀποτρέπει τῆς ἐλπίδος τοῦ νοθεύειν ἀτιμωρητὶ τῶν εἰρημένων θεσμῶν τὴν ἐνέργειαν; Πῶς δύναται δὲ νὰ μορφωθῇ ἡ ἰσχυρὰ καὶ σωτήριος αὕτη δύναμις, ὅταν τὸ ἔθνος στερεῖται τῆς δεούσης διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως; Τῶν συνταγματικῶν κυβερνήσεων τὸ ἔργον εἶναι ἐκτενέστερον καὶ δυσχερέστερον παρὰ τὸ τῶν δεσποτικῶν· διότι ὀφείλουσι μὲν νὰ διατηρῶσιν ἀκλόνητον τὴν δημοσίαν τάξιν, ἀλλὰ καὶ νὰ σπουδάζωσι καὶ προστατεύωσι τὰς τῶν ἀτόμων χρεῖας· συμφέρον δ' ἔχουσι νὰ σχημα-

τὸν ἀδικούντα ἀσμένως ἡμύνατο ἕκαστος ἡμῶν καὶ συνηγωνίζετο. ἴσως νομίζων ἴδιον εἶναι τὸ γεγονὸς ἀδίκημα, καὶ συνέπραττον ἀλλήλοις πικρῶς, οὐκ ἂν ἐπὶ πλεῖον τὸ κακὸν ἡύξετο τὸ τῶν πονηρῶν ἀλλὰ παρατηρούμενοι καὶ τυγχάνοντες ἥς ἔδει τιμωρίας, ἦτοι σπάνιοι σφόδρα ἂν ἦσαν ἢ πεπαισμένοι. Στοβ. 85 ἐκ τοῦ Μενάνδρου.

Ο ΠΙΕΡ ΛΟΤΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ *

Εἶνε μία ἀνησυχία καὶ μία περιέργεια, τὴν ὁποῖαν συνειδίσταμεν νὰ ἔχωμεν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν κάθε ἐπισήμου ξένου: νὰ βεβαιωθῶμεν δηλαδὴ ἂν εἶνε φιλέλλην ἢ ὄχι. Ἡ ἱστορία τοῦ καθαρῶς νεοελληνικοῦ αὐτοῦ ὅρου καὶ χαρακτηρισμοῦ, ἡ ἀντίληψίς του καὶ ἡ ψυχολογία του εἶνε τῶ ὄντι ἄξια εὐρυτέρας ἐρεύνης, κατὰ τὸ ἥμισυ σοβαρᾶς καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀπαραιτήτως οὐμοριστικῆς. Ὅπως δὴποτε ὅμως εἰς ἓνα πρόχειρον ὀρισμὸν, φιλέλλην εἶνε κάθε ξένος, ὁ ὁποῖος μόλις πατήσῃ τὸ πόδι του εἰς τὸ χῶμα αὐτό, ὑποστῇ ἀμέσως μεταμόρφωσιν εἰς θαυμαστικὸν ἄγκιστρον, ὁμιλήσῃ μὲ κάποιαν ἔμφασιν διὰ τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, τὴν Ἀκρόπολιν, ὀνομάσῃ τὴν Ἑλλάδα «δευτέραν πατρίδα» του καὶ δώσῃ νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι πρὸ πάντων εἶνε εὐτυχής, εὐρισκόμενος μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ τίτλος αὐτὸς τοῦ φιελληνισμοῦ εἶνε ἓνα πολῦτιμον διαβατήριον διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὸ ὁποῖον εὐτυχῶς δὲν ἐμυρίσθησαν ἀκόμη ἀρκετὰ οἱ ἐκδότες τῶν διαφόρων ὁδηγῶν, καὶ λέγω «εὐτυχῶς», διότι προβλέπω πόσαι ἐκμεταλλεύσεις εἰμποροῦσαν

τισθῇ ἀληθῆς τις καὶ πεφωτισμένη κοινὴ γνώμη, ἥτις εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος αὐτῶν ὁδηγός, ὅταν μεθερμηνεύται διὰ σώφρονος καὶ ἐμβριθοῦς τύπου. Τὰ πάντα γίνονται ἐν συνταγματικαῖς κυβερνήσεσι γνωστά, ἐξογκούμενα μάλιστα καὶ παραμορφούμενα πολλάκις ὑπὸ ἐκτετραχλισμένου τύπου. Τοῦναντίον τὰς γενομένας ἐν ταῖς δεσποτικαῖς κυβερνήσεσι παρανομίας καὶ τὰς τῶν νομίμων συμφερόντων παραβλέψεις καλύπτει νεκρώσιμος σιγή.

Συγκεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω συνάγομεν, ὅτι, ὅπως εὐδοκίμησιν συνταγματικὸν πολίτευμα καλῶς κατὰ τὰ προειρημένα κατηρητισμένον, ἀνάγκη α') ἐκπαιδεύσεως, ἀναπτύξεως τοῦ λογικόν· β') ἠθοποιήσεως, ἐνισχυοῦσης τοῦ καθήκοντος αἴσθημα· γ') πολιτικῶν ἠθῶν, ἥτοι ἐπιμονῆς εἰς τὸ νὰ μὴ καταπατῶνται τὰ δικαιώματα. ἅμα δὲ καὶ πίστεως εἰς τὴν πραγματικὴν τῶν ἄλλων ὑπεροχὴν· διότι τότε ἐπαληθεύει καὶ τὸ τοῦ Σωκράτους λόγιον:

«Οὐ τοῖς νόμοις, ἀλλὰ τοῖς ἡθεσιν αἱ πόλεις κυβερνῶνται».

νὰ γίνουν εἰς βάρος μας. Διότι τὸ διαβατήριον αὐτὸ ἀνοίγει ὅλας τὰς θύρας, ὅλας τὰς ἐμπιστοσύνας, ὅλας τὰς τιμὰς καὶ ὅλας τὰς εὐκολίας, δὲν εἰσέγυρῃ δὲ τί εἰμποροῦσε νὰ κάμῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἓνας ξένος, μετρημισμένος εἰς φιλέλληνα. Εὐτυχῶς ἡ ἀδυναμία μας αὕτη δὲν ἐγίνεν ἀκόμη ἀρκετὰ γνωστὴ εἰς τοὺς ὑπόπτους κύκλους καὶ εὐτυχῶς αἱ λεγεῶνες τῶν νεωτέρων φιελλήνων ὑπῆρξαν μέχρι τῆς ὥρας ἀνθρωποὶ ἀξιότιμοι καὶ ἀβλαβεῖς, σοφοί, ἀρχαιολόγοι, ἱμπρεσσάριοι, παιδίατροι, γυναικολόγοι, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἄφισαν φεύγοντες ὀλίγας ὥραιας λέξεις καὶ ὀλίγους θαυμασμούς, τοὺς ὁποῖους μοιραζόμεθα πάντοτε, ἀντιστάσεως μὴ οὔσης, μὲ τὸν Παρθενῶνα, τὰ Προπύλαια, τὸ Ἑρεχθεῖον καὶ τὰ λοιπὰ καλόβουλα μάρμαρα.

Ἀλλὰ νὰ μία περίστασις, ποῦ εὐρέθηκα εἰς δύσκολον θέσιν. «Εἶνε φιλέλλην ὁ Λοτί;» Νὰ μία ἐρώτησις, ἡ ὁποία μοῦ ἀπηνθύνθη ἀπὸ ἀπειρα στόματα, εἰς μίαν ἔξοδόν μου ἀπὸ τὸ «Βωτοῦρ». Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι δὲν τὸ εἶχα σκεφθῆ ἕως τὴν στιγμήν ἐκείνην καὶ δὲν εἴμποροῦσα νὰ εἶμαι βέβαιος ἂν ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Ἰσλανδοῦ Ψαροῦ» εἶνε ἢ δὲν εἶνε φιλέλλην. Γύρω ἀπὸ δύο ἀργυρὰ ἄρσενια, ὅπου ἄχνι-

ζεν ἓνας θαυμάσιος τουρκικὸς καφές, ἐμπρὸς εἰς τοὺς μαγευτικοὺς σπινθηρισμοὺς μιᾶς θερμάστρας, ἐνθυμούμην ὅτι ὁμιλήσαμεν διὰ πολλὰ πράγματα μὲ τὸν συμπαθητικὸν αὐτὸν ξένον. Ἀλλὰ δὲν ἐνθυμούμην νὰ ὁμιλήσαμεν πολὺ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Ἕλληνας. Μοῦ εἶχεν εἰπεῖ ἀπλούστατα, χωρὶς καμμίαν ἔμφασιν, ὅτι πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἐπεσκέφθη τὴν Ἀκρόπολιν ὑπὸ τὸ σεληνόφως. Καὶ νομίζω νὰ διείδα κάποιαν ἀνησυχίαν εἰς τὴν ἔκφρασίν του, κάποιαν ἀνησυχίαν ἐλληνικῆς ἐπιδρομῆς ἐπὶ τοῦ θαυμασμοῦ του καὶ τῶν ἐντυπώσεών του. Δὲν εἶχεν ἄδικον. Εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν κάποτε ἓνας ἀγαπητός μου κατὰ τὰ ἄλλα ἱατρός, ἠθέλησε νὰ τὸν ἀναμίξῃ, τίποτε περισσότερον, τίποτε ὀλιγώτερον, εἰς τὸ γλωσσικόν μας ζήτημα, τὴν μεγαλειτέραν πληγὴν καὶ τὸν μεγαλειτέρον γριφὸν τοῦ νεοελληνισμοῦ. Τοῦ εἶπεν ὅτι ὁ κ. Ψυχάρης ἔχει συνωμοτήσῃ νὰ καταστρέψῃ τὴν γλῶσσαν μας καὶ τοῦ ἐζητοῦσε τὴν γνώμην του. Ὁ Λοτί ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἀπὸ τὰ σύννεφα κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὅπως ἔγραφε ὁ ἴδιος, εἶπεν ἀπλούστατα εἰς τὸν ἱατρόν, ὅτι πολὺ κακὰ κάμνει ὁ κ. Ψυχάρης νὰ καταστρέψῃ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἱατροῦ καὶ τῶν ὁμοφύλων του. Ἀλλὰ δὲν ἐφαντάζετο τὰς συνεπείας τῶν ἀθῶων λόγων του. Ὁ ἱατρός ἔσπευσε νὰ δημοσιεύσῃ τὴν ἄλλην ἡμέραν εἰς μίαν ἐφημερίδα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι ὁ γάλλος ἀκαδημαϊκὸς ἀπεδοκίμασε δριμύτατα τὸ γλωσσικὸν σύστημα τοῦ κ. Ψυχάρη. Ὁ κ. Ψυχάρης δὲν ἔχασε καιρόν. Μία ἐπιστολὴ ἀμέσως πρὸς τὸν Λοτί, ζητοῦσα ἐξηγήσεις. Καὶ ὁ δυστυχὴς συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος θὰ ἐβλασφήμησεν ἑκατὸ φορὰς τὴν ὥραν ποῦ ἀντήλλαξε δύο λέξεις μὲ ἓνα Ἕλληνα, ἀπολογεῖται μὲ ὅλην τὴν ἀφέλειαν καὶ ἐξηγεῖ, πῶς ἐνῶ ἐπέστρεφε ἀπὸ τὰ σύννεφα, ἓνας ἱατρός τοῦ ἐβγῆκεν ἔξαφνα ἐμπρὸς του καὶ τὸν ἐρωτοῦσε διὰ πράγματα ποῦ δὲν ἤξευρε καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἐνδιεφέρετο ἴσως νὰ μάθῃ. Ἀλλὰ δὲν ἔφθασεν αὐτό. Τὸ γλωσσικόν μας ζήτημα τὸν κατεδίωξεν ἀκόμη. Ἡ κόμη δὲν ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἓνας ἄλλος ἐπίσης ἀγαπητός μου ἱατρός καὶ λόγιος, ἔκρινε καλὸν νὰ τὸν μύσῃ εἰς τὰ γλωσσικά μας μυστήρια. Καὶ ἐπειδὴ συνέπεσε δυστυχῶς ἡ ἀλησιμόνητος ἐποχὴ τῆς «Ορεστείας», ὁ ἀθῶος ξένος ἤκουσε πάλιν πολλὰ καὶ διάφορα διὰ τὴν «καθαρεύουσαν», τὴν «δημοτικὴν», τὸν κ. Σωτηριάδην, τὸν κ. Μιστριώτην, τὸν κ. Ψυχάρην καὶ ἄλλα γριφώδη πράγματα. Ἡ ἀνησυχία

τοῦ ἦτο εὐνόητος. Καὶ τὴν ἀνησυχίαν αὐτὴν καὶ τὴν ἀδημονίαν του δὲν ἔλειψε νὰ μοῦ ἐκφράσῃ, ὅταν ἐπεῖσθη ὅτι εἶχε νὰ κάμῃ μ' ἓνα φιλήσυχον καὶ ὄχι πολὺ ἐνθουσιώδη ὁμιλήτην.

— Δὲν ἐπῆγα παρὰ δύο φορὰς εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἶμαι πνιγμένος στὴν ἐργασία, βιάζομαι νὰ στείλω τὸ τέλος τοῦ μυθιστορήματός μου εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων», ποῦ μοῦ τὸ ζητοῦν, ἔχω νὰ κάμω ἀκόμη διορθώσεις καὶ ἔχω καὶ τὰ βάσανα τῆς ὑπηρεσίας μου. Ἄν ἤθελε τοῦλάχιστον νὰ μοῦ τελειώσῃ τὸ μυθιστόρημά μου ὁ ὑπαρχός μου. Δὲν εἰσέχετε πῶς τὸ ἔχω βαρεθεῖ. Τοῦ τὸ λέγω, ἀλλὰ δὲν θέλει μὲ κανένα λόγον.

Ὁ ὑπαρχος συγκεχυμένος διεμαρτυρήθη. Κυβερνήτης καὶ ὑπαρχος ἀντήλλαξαν ἓνα ἐγκάρδιον μειδίαμα.

— Ἐπῆγα, ἐξηκολούθησε, νὰ κάμω μερικὰς τυπικὰς ἐπισκέψεις εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὅλοι οἱ συμπατριῶται σας μ' ἐρωτοῦν πῶς μοῦ φαίνεται ἡ Ἑλλάς, ἂν θὰ γράψω κανένα μυθιστόρημα ἐλληνικῆς ὑποθέσεως. Ἀλλὰ ἐγὼ δὲν εἶδα καθόλου ἀκόμη τὴν Ἑλλάδα, δὲν γνωρίζω τίποτε, δὲν εἶχα καιρὸν νὰ τὴν ἰδῶ. Τί θέλετε νὰ γράψω; Ἴσως ὅταν ξαναέλθω τὴν ἀνοιξιν, θὰ ἔχω καιρὸν νὰ κάμω μερικὰς ἐκδρομὰς. Εἶμαι κλεισμένος καθὼς βλέπετε εἰς τὸν ναύσταθμον καὶ εἰς τὸ πλοῖόν μου. Φαντασθῆτε ὅτι μοῦ εἶπαν ἀκόμη ὅτι δὲν ἀγαπῶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ δὲν βγαίνω ἀπὸ τὸ πλοῖόν μου. Ἀλλὰ διατί; Σὰς βεβαίῳ ὅτι τὴν ἀγαπῶ πολὺ τὴν Ἑλλάδα...

Σὰς ὀρκίζομαι ὅτι μοῦ ἔκαμε λύπην ἡ παραπονετικὴ αὕτη ἐξομολόγησις. Ἐπὶ τέλους ἦτο ὑποχρεωμένος ὁ ἄνθρωπος νὰ γεμίσῃ τὸν ἄερα μὲ θαυμασμούς, νὰ ὑποσχεθῇ ἓνα ἐλληνικὸν μυθιστόρημα, νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν «Παρνασσόν» νὰ δεχθῇ γεύματα μὲ ἀπαιτήσεις προπόσεων καὶ συνεντεύξεων καὶ περιποιήσεις, αἱ ὁποῖαι ἔκαμαν μίαν φορὰν τὸν Μπουρζέ, εἰς τὰς Καλάμας νομίζω, νὰ ναθεματίσῃ τὰ βάσανα τῆς ὑπερβολικῆς φιλοξενίας;

Καὶ δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἔχῃ ἐπὶ τέλους πονοκέφαλον, πονοστόμαχον, ἀνίαν, μελαγχολίαν ἢ κοῦρασιν, διὰ νὰ μὴν ἀνεβῇ καὶ νὰ χειροκροτηθῇ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ φιελληνισμοῦ; Ἐγὼ τοῦλάχιστον τὸν δικαιολογῶ πληρέστατα, διότι μὲ ὅλην τὴν μηδαιμινότητά μου, θὰ ἔκαμνα τὸ ἴδιον εἰς τὴν θέσιν του καὶ θὰ ἐπροτιμοῦσα ὀλίγας ὥρας εἰς τὴν παραλίαν τῆς Σαλαμίνας καὶ τὸν ναργιλέ, ποῦ ἐκάπνισεν εἰς

* «Παναθηναῖα» 30 Ἀπριλίου σελ. 36.

τὸ καφεενδάκι τῆς Κούλουρης, μεταξύ ἀνυπόπτων ἀνθρώπων καὶ μετὰ τὴν συντροφίαν ἐνὸς ἀπλοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔτυχε νὰ εἰσεύρη ὀλίγας γαλλικὰς λέξεις, ἀπὸ τὴν περιέργειαν, τοὺς θαυμασμοὺς καὶ τὰς περιποιήσεις τῶν ἀθηναϊκῶν αἰθουσῶν. Καὶ θὰ εἰμποροῦσε μὲν ἴσως καὶ ὁ Λοτὶ νὰ ὑποσχεθῇ ἓνα μυθιστόρημα διὰ τὴν Ἑλλάδα, καὶ νὰ ὑποσχεθῇ ἀκόμη μετὰ ὥραίας λέξεις ὅτι θὰ ξαναγυρίσῃ μετ' ὀλίγον διὰ νὰ τὸ ἀναρτήσῃ εἰς ἓνα στυλὸν τοῦ Παρθενῶνος. Ὅλ' αὐτὰ τὰ ὑποσχέθη ὁ Δ' Ἀννούτζιο καὶ οὔτε ἡμεῖς τὸν ξαναεἶδαμεν οὔτε ὁ στυλὸς τοῦ Παρθενῶνος. Ἀλλ' ὁ Δ' Ἀννούτζιο ἦτο «un garçon habile», ὅπως εἶπε κάποιος συγγραφεὺς συμπατριώτης του καὶ ὅλοι δὲν εἰμποροῦν νὰ τοῦ ὁμοιάζουσιν. Καὶ ἔτσι καὶ ἐγὼ ἔμεινα ἀναυδὸς εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν περιέργων καὶ ὁ Λοτὶ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ περιβληθῇ τὴν μεγάλην ταινίαν τοῦ φιλέλληρος, μέχρι τῆς ὥρας.

Εἶπαν ὅτι ὁ Λοτὶ περιφρονεῖ τοὺς συγχρόνους του, καὶ προσποιεῖται ὅτι ἀγνοεῖ τοὺς μεγαλειτέρους συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς του. Ἐνα περιστατικόν, ποῦ συνδέεται μετὰ τὴν ἔρευναν τοῦ φιλελληνισμοῦ του, μίαν ἔρευναν εἰς τὴν ὁποίαν ὑποβάλλονται ὅλοι οἱ ξένοι, μαζί μετὰ τὰ τελωνειακά μαρτύρια, μ' ἔπεισε περὶ τῆς εἰλικρινείας του. Ἐρχόμεθα ἓνα ἀπόγευμα μετὰ τὴν τορπιλλοθέτιδα, ἡ ὁποία ἐκτελεῖ τὴν συγκοινωνίαν Πειραιῶς - Ναυστάθμου. Ὁ Λοτὶ ἦτον ὀλίγον στενοχωρημένος ὑπὸ τὰ περιέργα βλέμματα, τὰ ὁποῖα ἐστρέφοντο πρὸς τὴν γωνίαν τῆς μικρᾶς αἰθούσης, ὅπου ἐστέκετο ὄρθιος, ζητῶν κάποιαν ἀπομόνωσιν. Ὁ οὐρανὸς μας, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδέχθη τόσον ἄσχημα ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς διαμονῆς του εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐστάλαξε μετὰ μίαν μονοτονίαν ἀνυπόφορον. Τοῦ ἐπρότειναν ν' ἀνέβωμεν εἰς τὸ κατάστρωμα καὶ τὸ ἐδέχθη μετὰ προφανῇ ἀνακούφισιν. Παρεπλόμεν τὴν Κυνόσουραν, τὸ περίφημον κάβο — βάρο, ὅπου συνετρίβησαν φεύγουσαι αἱ περσικαὶ τριήρεις. Ἡ ἔνδοξος θάλασσα ἀντανακλοῦσε ὅλην τὴν σκυθρωπότητα τοῦ οὐρανοῦ, βαρεῖα καὶ ἀκίνητος, χωρὶς φιλαρεσκείας καὶ χωρὶς μειδιάματα, ὥς νὰ ἐτέλει ἓνα αὐστηρὸν μνημόσυνον εἰς τὰ βάθη τῆς. Ὁ γόης θαλασσογράφος ἐφαίνετο ὥς νάνταλλάσῃ ἓνα μυστικὸν διάλογον μετὰ τὸ μέγα στοιχεῖον, εἰς μίαν σιωπηλὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζαν οἱ δύο τους, μίαν συνεννόησιν πολὺ μελαγχολικὴν.

— Ἡ θάλασσα τῆς Σαλαμῖνος! εἶπα δειλά-δειλά, ὥς νὰ ἐφοβούμην νὰ διακόψω τὴν μυστικὴν συνεννόησιν.

Κανένα θαυμαστικόν, καμμία ἀναφώνησις, καμμία χειρονομία. Ὁ ἔνδοξος ὁμιλητὴς μου δὲν ὁμοίαζε καθόλου μετὰ τοὺς φιλέλληνας, ποῦ εἶχα γνωρίσει ἕως τότε. Τὸ βλέμμα του μόνον ἔγινε μελαγχολικώτερον, βαθύτερον καὶ μᾶλλον ἀνήσυχον. Δὲν ἐπρόσθεσα μίαν λέξιν.

Ἐνας ἄλλος ὅμως ταξιδιώτης, ἓνας φίλος μου ἀξιωματικὸς, μετὰ μίαν προσπάθειαν νὰ συγκινήσῃ τὸν ψυχρὸν ξένον, ἔλαβε δειλὰ τὸν λόγον.

— Ὁ Αἰσχύλος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἔνδοξον αὐτὴν ναυμαχίαν, τὴν περιέγραψε, ὅπως γνωρίζετε, τόσον ὑπερόχως εἰς τοὺς «Πέρσας» του. (Καὶ ἀπήγγειλε μερικὸν στίχον τῶν «Περσῶν»). Βεβαίως ἐδιαβάσατε τοὺς «Πέρσας»...

Ὁ Λοτὶ ἐταράχθη ὀλίγον, ἔρριψε μερικὰ ἀνήσυχα βλέμματα γύρω του, ὥς νὰ ἐζητοῦσε μίαν διέξοδον, καὶ ἐπαναπίπτων εἰς τὴν μελαγχολίαν του, ἀπῆντησε μ' ἓνα ψυχρὸν μειδίωμα.

— Ὁχι, δὲν τοὺς ἐδιάβασα, δὲν τοὺς γνωρίζω.

Ὁ ἀξιωματικὸς, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τοὺς «Πέρσας» ἔμεινεν ἀναυδὸς, ὥς στήλη ἄλατος. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἀπέναντι τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἀντὶ νὰ τὸν κάμῃ πλέον ὑπερήφανον, ἐφαίνετο ὥς νὰ τὸν ταπεινῶν. Ἡ σιωπὴ διεδέχθη τὸν σύντομον διάλογον, ὑπὸ τὸ μονότονον ψιχάλισμα.

Καὶ ἐσκεπτόμην. Ὅταν ὁ Λοτὶ ἔλεγεν εἰς τὸν Ἀλφόνσον Δωδέ, ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν «Σαλαμβώ», ἦτον ὠρισμένως εἰλικρινής. Ἐπὶ τέλους εἰμποροῦσε νὰ περιφρονήσῃ καὶ νάγνοι τὸν Φλωμπέρ, ἀλλὰ νὰ περιφρονήσῃ τὸν Αἰσχύλον! Δὲν θὰ ὑπῆρχε κανένας λόγος. Δὲν ἐγνώριζε τοὺς «Πέρσας» καὶ νομίζω ὅτι εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ εἶνε μεγάλος συγγραφεὺς χωρὶς νὰ τοὺς γνωρίζῃ. Θὰ ἦτο εὐκολὸν βέβαια ν' ἀναφώνησιν:

— Τοὺς «Πέρσας»! Ὡ, τοὺς ἐδιάβασα ἑκατὸ φορές. Εἰμπορεῖ κανεὶς νάγνοι ἓνα ἀριστοῦργημα;...

Ὁ Δ' Ἀννούτζιο θὰ ἔλεγε:

— Ὅταν ἡ τρύπις τοῦ πλοίου μου ἐφρίχασεν εἰς τὸ φίλημα τῶν ἱερῶν ὑδάτων, ὄρθιος ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα, ἐχαιρέτισα τὴν Σαλαμίνα, μ' ἓνα χορικὸν τοῦ Αἰσχύλου.

Ὁ Λοτὶ δὲν τὸ εἶπε, δὲν ἠθέλησε νὰ τὸ εἰπῇ.

Αὐτὸ δὲν ἐμπόδιζε νὰ εἶνε εὐγλωττοτέρα ἢ μελαγχολία του. Τὸ βλέμμα του, προσηλωμένον εἰς τὴν σκοτεινὴν θάλασσαν, ἐφαίνετο νὰ βολίζει τὸν μυστηριώδη βυθόν, ὅπου κοιμῶνται τὰ περσικὰ ξύλα. Καὶ ὥς συνέβαιεν κάποιος μακρὰς σκέψεως, εἶπε μετ' ὀλίγον.

— Αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἀκριβῶς περιγράφω τὰ ἐρεῖπια τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ξέρξου, εἰς τὴν Περσέπολιν. Δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον μεγαλοπρεπέστερα ἐρεῖπια. Διέσχισα ἑφίππος ὅλην τὴν Περσίαν νὰ φθάσω ἕως ἐκεῖ... Δὲν εἶδα μεγαλειέτερον θέαμα εἰς τὴν ζωὴν μου, ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον.

— Κάποια μυστικὴ εἰμαρμένη σὰς ἔφερε, διδάσκαλε, νὰ ζωγραφίσετε τὰ πένθιμα ἐρεῖπια, ποῦ εἶδαν τὴν δόξαν τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν αὐτὴν εἰς τὴν ὁποίαν εἶδε βυθιζόμενα καὶ συντριβόμενα τὰ πλοῖα του.

Ὁ Λοτὶ ἐσιώπα.

— Λέγουν ὅτι ἀπὸ τὸν λόφον αὐτὸν ἐκεῖ ἐπάνω εἶδεν ὁ μέγας βασιλεὺς τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου του.

Ὁ Λοτὶ δὲν ἔστρεψε κἄν νὰ ἰδῇ τὸν λόφον. Καὶ ὅμως ἐφαίνετο ὥς νὰ βλέπῃ περισσότερον καὶ βαθύτερον ἀπὸ ὅλους μας, ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα τῆς τορπιλλοθέτιδος. Ὅλοένα ἐγίνετο μελαγχολικώτερος καὶ σιωπηλότερος. Οἱ δύο — τρεῖς ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι ἐπερίμεναν τριγύρω, μετὰ λαιμαργίαν ὀφθαλμῶν καὶ ὤτων, ἓνα ὕμνον τῆς Σαλαμῖνος καὶ μίαν ὥραϊαν χειρονομίαν, ἐφαίνοντο ἀπογοητευμένοι.

Ὁ Λοτὶ δὲν ὠμίλησε πλέον τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Δὲν εἶνε περίεργον ἐσκεπτόμην μετ' ὀλίγον, ὅταν ἀπεχαιρέτισα τὸν Λοτὶ εἰς τὴν προκυμαίαν τοῦ Πειραιῶς, δὲν εἶνε περίεργον ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς παρεξηγεῖται διαρκῶς. Εἶνε δύσκολον νὰ συνδυάσῃ κανεὶς τὴν ψυχὴν τοῦ ναύτου, τὴν θρεμμένην μετὰ τὰς μοναξίας τοῦ πελάγους, μετὰ τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀπλῶν καὶ εἰλικρινῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὰς σιωπηλὰς ἐνατενίσεις τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ πελάγους, μετὰ τὴν μελαγχολικὴν φιλοσοφίαν τῆς μονοτονίου ζωῆς τῆς γεφύρας, μετὰ τὴν σιωπὴν τῶν ἀλιβρέκτων ἀγρυπνιῶν, μετὰ τὴν ἀνίαν τῶν μακρῶν πλόων, μετὰ τὸν κόρον τῶν μεγάλων φαντασμαγοριῶν τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς, εἶνε δύσκολον ν' ἀρμονίσῃ κανεὶς τὴν ψυχὴν αὐτὴν πρὸς τὰς κοσμικὰς ἀπαιτήσεις, πρὸς τοὺς νόμους μᾶς συστηματικῆς ζωῆς, πρὸς τὴν παράστασιν ἐνὸς ἀνθρώ-

που τῶν γραμμάτων, ὅπως τὸν θέλομεν καὶ τὸν φανταζόμεθα, καὶ ἐνὸς Ἀκαδημαϊκοῦ. Καὶ τὰς παρεξηγήσεις αὐτὰς τὰς γνωρίζει καὶ τὰς ἐννοεῖ καὶ τὰς αἰσθάνεται, μ' ἓνα πικρὸν μειδίωμα.

Ἐπρογενεματίζαμεν μίαν ἡμέραν — κατόπιν μᾶς πολὺ φιλόφρονος καὶ πολὺ ἐγκαρδίου προσκλήσεως — ἐπὶ τοῦ «Βωτοῦρ», μέσα εἰς τὴν δεξαμενὴν τοῦ ναυστάθμου. Μία λευκὴ γάτα τῆς Ἀγκύρας, ἐτρίβετο, μ' ἓνα γλυκύτατον ῥόγχον, εἰς τὰ πόδια τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ.

— Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε μίαν ἀταξίαν: νὰ ταῖσω τὴν γάταν μου ἐδῶ στὸ τραπέζι. Τὴν ἔχω κακοσυνειθίσει...

— Εἶνε βέβαια ἡ ἀγαπημένη σας γάτα, ἡ Βαλκή, ποῦ ἐβαπτίσσατε τελευταῖον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὥραίας ἑορτῆς ἔφθασαν ἕως τὰς ἑλληνικὰς ἐφημερίδας.

Ἐμειδίασε μετὰ κάποιαν πικρίαν.

— Δὲν εἰμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε τί ὑποφέρω, μετὰ τὰς ἐφημερίδας, τί γράφουν εἰς βάρος μου. Ἐκαμα μίαν ἐντελῶς φιλικὴν ἐορτὴν διὰ νὰ διασκεδάσω τὰ παιδιὰ φιλικῆς οἰκογενείας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μοῦ ἔγραψαν ὅτι ἐσημαιοστόλισα τὸ πλοῖόν μου, ὅτι ἔκαμα προσκλήσεις, ὅτι παρευρέθην εἰς τὸ βάπτισμα μετὰ μεγάλην στολήν. Καὶ τὸ χθεσινὸν ταχυδρομεῖόν μοῦ ἔφερε ἓνα πληθὺς ἐπιστολάς, ἀπὸ τοῦ «Ζουρνάλ» ἀπὸ τὴν «Ἡχὴ τῶν Παρισίων» ἀπὸ, ἀπὸ... ποῦ μοῦ ζητοῦν πληροφορίας διὰ τὴν περίφημον αὐτὴν ἐορτὴν. Φαντασθῆτε ὅτι μοῦ ἀπέδωκαν κ' ἓνα ποίημα, ποῦ ἐγίνε διὰ τὴν γάτα μου.

Εἶχα ἰδεῖ τῷ ὄντι καὶ τὴν περιγραφὴν καὶ τὸ ποίημα. Ἦτο χαριτωμένον.

— Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, ἀλλ' εἶνε στίχοι ἐνὸς ἀξιωματικοῦ μου.

Ὁ ὑπαρχος τοῦ πλοίου ἐβεβαίωσε τὴν πατρότητα τῶν στίχων μ' ἓνα μειδίωμα καὶ ἀνέφερε τὸ ὄνομα τοῦ ἀξιωματικοῦ.

— Αἱ ἐφημερίδες εἶναι παντοῦ αἱ ἴδιαι, εἶπα.

— Πουθενά, ὅπως στὴν Γαλλίαν, εἶπεν ὁ Λοτὶ μετὰ κάποιαν πικρίαν, δυσκόλως ἀποκρυπτομένην. Φαντασθῆτε ὅτι κατὰ τὴν ὑποδοχὴν μου στὴν Ἀκαδημίαν ἔγραψαν ὅτι παρουστάσθηκα μετὰ τὰ χέρια μου φορτωμένα ἀπὸ δακτυλίδια καὶ πολυτίμους λίθους. Σὰς βεβαίονα ὅτι τὰ χέρια μου ἦσαν ὅπως τὰ βλέπετε τώρα.

Καὶ μοῦ ἔδειξε δύο ἄβρα χέρια, χέρια συγγραφῆς μᾶλλον παρὰ ναύτου, μετὰ γυμνὰ δάκτυλα.

«Όταν ξεπεράσαμεν αργότερα εἰς τὸ γραφεῖον του, νὰ πάρωμεν ἕνα θαυμάσιον τουρκικὸν καφέν, κοντὰ εἰς τοὺς ὠραίους σπινθηρισμοὺς τῆς θερμάστρας, ἐπρόσθεσε, ὥσει συνεχίζων τὴν σκέψιν του.

— Ἐγραψαν ἀκόμη καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ γράφουν ὅτι ἐπῆρα τὸ ψευδώνυμόν μου ἀπὸ ἕνα ὁμώνυμον ἄνθος τῶν Ἰνδιῶν. Ἀλλὰ κατένενα ἄνθος μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς Ἰνδίας. Μοῦ τὸ ἔδωσεν ἡ βασίλισσα Πομαρὲ εἰς τὸ Ταῖτί. Μοῦ ἤρесе καὶ τὸ ἐκράτησα. Αὐτὸ εἶνε ὅλον.

— Ἡ παράδοσις ἀγαπᾷ πάντα νὰ πλέξη τὸν μυθικὸν ἱστον τῆς γύρω ἀπὸ τοὺς ἐνδόξους ἀνθρώπους, ἐπρόσθεσα.

— Μοῦ εἶνε ἀδιάφορον. Ἄς γράφουν ὅ,τι θέλουν, εἶπε.

Τοῦ εἶχα ζητήσει μίαν εἰκόνα του διὰ τὰ «Παναθήναια».

— Αἱ εἰκόνες μου μὲ προδίδουν, βλέπετε, ὅπως καὶ αἱ ἐφημερίδες. Εἶδα εἰκόνας μου εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἀναγνωρίζω τὸν ἑαυτόν μου. Ἐγραψα πρὸ ἡμερῶν νὰ μοῦ στείλουν μερικὰ ἀντίτυπα τῆς τελευταίας μου φωτογραφίας ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ θὰ σᾶς τὴν δώσω εὐχαρίστως. Θὰ σᾶς τὴν δώσω ὥς φιλικὴν ἀνάμνησιν, διὰ σᾶς, ὅχι διὰ νὰ δημοσιευθῇ.

Τοῦ ὠμίλησα διὰ τὴν προσωπογραφίαν του, μὲ τὴν Σταμποῦλ εἰς τὸ βάθος, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσαν τὰ «Παναθήναια» καὶ διὰ μίαν ἄλλην εἰκόνα του μὲ στολὴν Βεδουΐνου.

— Ἡ προσωπογραφία μου ἐκείνη εἶνε ἕνα πολὺ καλὸν ἔργον. Μοῦ τὴν ἔκαμεν ἕνας φίλος μου ζωγράφος. Ἀλλὰ τὰ ἀντίγραφα τῆς, ὅσα ἐδημοσιεύθησαν, εἶνε ἐλεεινά, δὲν τὴν ἀποδίδουν καθόλου. Ἡ ἄλλη εἶνε μία ἰδιοτροπία. Δὲν ἔχω πλέον κανένα ἀντίτυπον. Πολὺ δύσκολα ὅμως εὐρίσκω τὸν ἑαυτόν μου εἰς ὅλας μου τὰς εἰκόνας.

Ἴσως δὲν εἶχε ἄδικον. Διὰ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ζοῦν μίαν ἐσωτερικὴν ζωὴν, εἶνε τόσον προδοτικὰ ὅλα τὰ ὁμοιώματα καὶ ὅλαι αἱ εἰκόνες, εἴτε γράφονται μὲ τὸν χρωστήρα, εἴτε μὲ τὴν πένναν, εἴτε μὲ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

* *

Ἐννοῶ τώρα πολὺ καλά, διατί, ὅταν ἕνας συντάκτης ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος τοῦ εἶπεν εἰς μίαν συνέντευξίν του, ὅτι ἐπροσπάθησε νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ψυχὴν του εἰς ἕνα ἄρθρον, ἐμεῖς διάσαμε μὲ τόσον ἐμφαντικὴν ἀμφιβολίαν. Εἶνε τάχα τόσον εὐκόλον νὰ βολίσῃ κανεὶς τὸ βά-

θος μιᾶς ψυχῆς, τόσον μελαγχολικῆς, ὅπως τοῦ συγγραφέως τῆς «Ἀζυϊαδέ»; Καὶ ἐνθυμήθην μίαν ἄλλην παλαιότεραν συνέντευξιν, τὴν ὁποίαν εἶδα κάποτε εἰς τὴν «Βελγικὴν Ἀνεξαρτησίαν» καὶ τῆς ὁποίας ἐνθυμοῦμαι ἀμυδρῶς ὀλίγα σημεῖα. Ἴσως ἐκεῖ μέσα ὁ Λοτί, ἄφισε νὰ συρθῇ ὀλίγον περισσότερον ἕνα παραπέτασμα τῆς ἐσωτερικῆς του ζωῆς. Ὁ περιφνημὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ βελγικοῦ φύλλου, ὁ Ζὰν Μπερνάρ, ἐρριψοκινδύνευσε μίαν τολμηρὰν ἐρώτησιν.

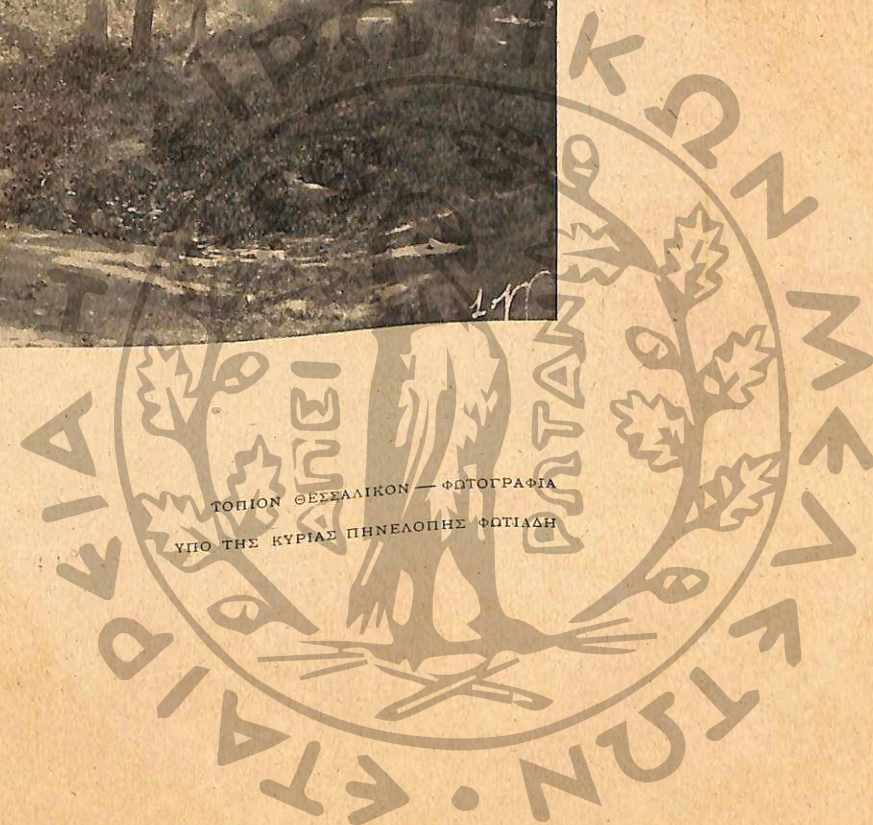
— Ἐπιτρέψατε μου νὰ ἐξαντλήσω τὴν ἀδιακρίσιάν μου, τοῦ εἶπε· εἰσθε, ὅπως λέγομεν, συνήθως εὐτυχὴς ἄνθρωπος;

Οἱ σπινθηροβόλοι ὀφθαλμοὶ τοῦ Λοτί, τόσον σπινθηροβόλοι, λέγει ὁ Μπερνάρ, ὥστε νομίζει κανεὶς ὅτι διετήρησαν τὰς ἀντανάκλασεις τῶν μεγάλων οὐρανῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἐσκιασθησαν μίαν στιγμὴν καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη ὀλίγον, εἶπε μὲ μίαν σβυσμένην φωνήν.

— Εὐτυχὴς! Φαίνεται πῶς ἔχω τὸ πᾶν διὰ νὰ εἶμαι καὶ ὅμως εὐτυχὴς!.. Ὁχι, μοῦ εἶπατε ὁ ἴδιος ὅτι ἡ ἐρώτησίς σας ἦτο ἀδιάκριτος, ἐπιτρέψατέ μου νὰ μὴ σᾶς ἀπαντήσω...

Καὶ ὅμως εἰς ἕνα ἄλλο σημεῖον τῆς συνεντεύξεως αὐτῆς, ὁ Λοτί δὲν ἀπέφυγε κάποιας ἐξομολογήσεως.

— Θέλετε προσωπικὰς λεπτομερείας, εἶπε. Αὐτὸ μὲ στενοχωρεῖ ὀλίγον, διότι, μὲ ὅ,τι καὶ ἂν λέγουν, δὲν μ' ἀρέσει νὰ ἐνασχολῇται τὸ κοινὸν μαζί μου· τὸ ἔργον μου τοῦ ἀνήκει, ἄς τὸ κρίνῃ, ἀλλ' ἐγὼ θὰ ἤθελα νὰ μείνω εἰς τὴν σκιάν. Ἡ ζωὴ μου μὲ λίγα λόγια εἶνε πολὺ ἀπλῆ· παιδί, ἤμουν λατρευμένος ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου, χαϊδεμένος, μοσχαναθρεμμένος. Μεγάλωσα μέσα στὴν ἀρχοντιά, ἐπῆγαινα ἱππασία καὶ ἔκανα ὅ,τι μπορούσε νὰ μοῦ περάσῃ ἀπὸ τὸ μυαλό. Τίποτε δὲν μοῦ ἔλειψε. Στὰ εἴκοσί μου χρόνια πέθανε ὁ πατέρας μου. Ἡ λύπη τότε πλάκωσε τὸ σπίτι μας· ὁ πατέρας μου ἦτον ὁ καλλίτερος ἄνθρωπος· μὲ τὸν θάνατόν του ἡ στενοχωρία μπῆκε στὸ σπίτι μας, πούλησαμε τὰ ἐπιπλά μας, τὰ παλαιὰ ἐπιπλά ποῦ ἀνάμεσά τους εἶχα ἀναστηθεῖ καὶ τὰγαποῦσα σὰν φίλους πούλησαμε καὶ τὸ σπίτι μας, τὸ σπίτι ποῦ γεννήθηκα καὶ ποῦ ἐλπίζω νὰ πεθάνω, γιατί αργότερα ἤμυπόρεσα νὰ τὸ ξαναγοράσω, μὲ τὰ χρήματα ποῦ ἔβγαλα ἀπ' τὴν πένναν μου. Μά, τὰ οἰκογενειακά μας ἐπιπλά, ποῦ καθένα ἀπ' αὐτὰ ἔκρυβε μίαν ἐνθύμησιν καὶ ποῦ ἀνάμεσά τους ἔπαιξα τόσες φορὲς, δὲν ἤμυπόρεσα νὰ τὰ ξαναποκτήσω καὶ

αὐτὸ εἶνε ἀκόμα καὶ σήμερα τὸ μεγαλείτερό μου παράπονο.

— Ἐχετε τόσες ἄλλες χαρὲς γιὰ νὰ τὸ ξεχνάτε.

— Ναί, μὰ δὲν ἔχει νὰ κάμῃ, εἶνε παλαιοὶ φίλοι, χαμένοι γιὰ πάντα. Λοιπὸν στὰ εἴκοσί μου χρόνια, βρέθηκα χωρὶς περιουσία. Ἡ ἀγάπη τῶν συγγενῶν μᾶς ἔμεινε τότε καὶ μάλιστα τῆς θείας μου Κας Νελλὺ Λιπνέο, τῆς μυθιστοριογράφου, μιᾶς θείας ποῦ τὴν ἀγαπῶ πολὺ καὶ μ' ἀγαπᾷ. Φαντασθῆτε πῶς γιὰ πολλὰ χρόνια ἡ μητέρα μου, ἡ ἀδελφή μου κ' ἐγώ, ἐξοῦσαμε μόνο μὲ τὸν μικρὸ μισθὸ τοῦ σημαιοφόρου.

— Τότε, νομίζω, σὰς πρωτοῦλθε ἡ ἰδέα νὰ γράψετε.

— Ναί, ἐμάζεψα μερικὲς σημειώσεις, ἀναμνήσεις, ἐντυπώσεις ταξιδίων κ' ἐδημοσίευσά τὴν «Ἀζιῦαδὲ», τὸ πρῶτο μου βιβλίον... Ὅλα μου τὰ βιβλία τὰ ἔζησα. Ἡ «Ἀζιῦαδὲ» ὅμως εἶνε τὸ εὐκρινέστερο, τὸ ὀλιγώτερο περιποιημένο καὶ τὸ αἰσθημα αὐτὸ τῆς νεότητός μου, ποῦ ἔκλεισα μέσα, εἶνε τὸ πλέον σπαρταριστὸ κεφάλαιο τῆς ζωῆς μου· αὐτὴ ἡ «Ἀζιῦαδὲ» εἶνε πάντα γιὰ μένα, μία πληγὴ, ποῦ δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ ματώνῃ...

Δὲν εἰξεύρω ἂν εἶνε ἡ πληγὴ τῆς «Ἀζιῦαδὲ» ἢ ἄλλη πληγὴ ποῦ αἰμορραγεῖ ἀκόμη εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ Λοτὶ. Ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ μείνῃ κανεὶς ὀλίγον, πολὺ ὀλίγον μαζί του, διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν ὅποιον τίποτε δὲν λείπει διὰ νὰ εἶνε εὐτυχής, ὅπως τὸ εἶπεν ὁ ἴδιος, καὶ τι πονεῖ καὶ καὶ τι σταῖζει αἷμα.

* *

Ξαναεἶδα ἀκόμη ὀλίγας φορὰς τὸν Λοτὶ, πρὶν ἀφίση τὴν Σαλαμίνα. Ἐνα βράδυ, τὸν συνώσεν εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον. Ἐχρειάσθη πολὺ νὰ τὸν πείσω.

— Εἶνε χρόνια πολλὰ ποῦ δὲν πηγαίνω σὲ κανένα θέαμα. Καὶ ὅμως θέλω νὰ ἰδῶ τὴν Μὶς Δέγκαν. Ἦκουσα πολλὰ γι' αὐτήν.

— Ἐλάτε, θὰ κρυφθοῦμε σὲ καμμιὰ γωνιά, τοῦ εἶπα.

— Ὅχι, θὰ μὲ ἀναγνωρίσουν καὶ αὐτὸ μ' ἐνοχλεῖ. Θὰ προτιμοῦσα τὸ βάθος κανενὸς θεωρείου ἂν ὑπῆρχε.

Ἐσκέφθηκα τὸν φίλον μου κ. Στεφάνου. Ἐχρειάσθησαν τηλεφωνήματα, διατυπώσεις, τυπικότητες διὰ νὰ ληφθῇ ἡ ἀδεια τοῦ Βασιλέως. Τὸ θεωρεῖον τῆς διεκδύσεως εἶνε ὡς

γνωστὸν αὐλικὸν θεωρεῖον. Ὁ Βασιλεὺς δὲν θὰ ἤρνεϊτο ποτὲ τὴν φιλοξενίαν εἰς τὸ θέατρον του, διὰ τὸν συγγραφέα τὸν ὅποιον ἐξέτισε τόσον φιλοφρόνως εἰς τὸν οἶκον του. Καὶ τὴν παρεχώρησε προθύμως. Ἐσπευσα νὰ ἀναγγεῖλω εἰς τὸν Λοτὶ τὴν ὑψηλὴν πρόσκλησιν, ἀνυποπτον ὅλων αὐτῶν τῶν λεπτομερειῶν. Ἦν ἀπεδέχθη εὐγνωμόνως.

— Ὁ βασιλεὺς σας εἶνε ὁ πλέον χαριτωμένος βασιλεὺς, μοῦ εἶπε. Καὶ οἱ πρίγκηπες σας ἀξιαγάπητοι. Πόσον ἐλυπήθηκα ὅτι δὲν ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω τὴν Βασιλίσσαν. Ἦτο μία ἀπὸ τὰς ζωηροτέρας μου ἐπιθυμίας...

Μετ' ὀλίγον εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ θεάτρου. Μᾶς ἠκολούθει ὁ πιστὸς του ὑπηρέτης, ὁ Ὅσμαν.

— Δὲν θὰ εἶνε δυνατόν νὰ εὐρωμεν μίαν θέσιν διὰ τὸν καυμένον Ὅσμαν; Γὰ εἰσιτήρια, ὅπως μάνθανω, εἶνε ὅλα ἐξηντημένα...

Μοῦ εἶπε, μ' ἕνα τόνον παρακλητικόν, γεμάτον καλοσύνην καὶ ἀπλότητα, διὰ τὸν πιστόν του ἀνθρώπον.

Ὁ φίλος μου κ. Στεφάνου ὑπῆρξε ἐκτάκτως φιλόξενος. Εὐρέθη καὶ μία θέσις διὰ τὸν Ὅσμαν. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ περίφημον ἐκεῖνο βράδυ, εἶδαν ἢ δὲν εἶδαν μετὰ τοῦ κ. Θῶν καὶ τοῦ κ. Στεφάνου ἕνα ξένον, μὲ πολιτικὴν περιβολήν, ὁ ὅποιος ἦτο ὁ Πιερ Λοτὶ, ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὰς πλαστικότητας τῆς Δέγκαν καὶ ἀηδιασμένος ἀπὸ τὸν χορὸν τῶν ρασσοφόρων τῆς.

Τὸ βράδυ ἐκεῖνο ἀπεχαιρέτισε τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ ἐπανεέλθῃ τὴν ἀνοιξιν. Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τὸν ἐπερίμενε τὸ λεύκωμα μιᾶς δεσποινίδος. Καὶ ἔγραψε βιαστικά: «Ἄν τὸ ξενοδοχεῖον ἀντὶ «Μεγάλῃ Βρετανία» ὀνομάζετο «Μεγάλῃ Γαλλίᾳ» θὰ ἦτο χιλιάκις ὠραιότερον». Ἦτον ἄρα γε παρεξήγησις τῆς προελεύσεως τοῦ λευκόματος ἢ ἐκδίκησις διὰ τὴν ἐνόχλησιν; Δὲν γνωρίζω. Ἀλλ' ἡ καλὴ δεσποινὶς ἔμεινεν ἀπογοητευμένη. Τί εἶχε νὰ κάμῃ αὐτὴ μὲ τὰ ξενοδοχεῖα; Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὸ «Βωτοῦρ» ἄφινε τὰ νερά τῆς Σαλαμίνας.

* *

Ἐνα πρωὶ ἔξαφνα εἶδα καὶ πάλιν τὸ «Βωτοῦρ» εἰς τὸν Πειραιᾶ. Μία ἐπιστολὴ τοῦ Λοτὶ μοῦ ἔφθασε συγχρόνως. «Δὲν ἀφίνω ποτὲ τὸ πλοῖον. Θὰ εἶμαι εὐτυχής νὰ σὰς ξαναἰδῶ...» Εἶχε ξαναέλθει διὰ νὰ παρενρεθῇ εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Λαρισσαϊκοῦ, κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεώς του. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ποῦ ἐπῆγα

νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ, τὸ «Βωτοῦρ» εὐρίσκετο εἰς τάξιν ἀπάρεως.

— Δὲν ἔχω παρὰ ὀλίγα λεπτὰ νὰ σὰς ἰδῶ. Βλέπετε, φεύγομεν.

Μία χαρὰ ἦτο ζωγραφισμένη εἰς τὸ πρόσωπόν του, ὡς ξηνητεμένου ἐπιστρέφοντος εἰς τὴν πατρίδα του.

— Καὶ τὰ ἐγκαίνια;

— Εὐτυχῶς θὰ ἔλθῃ τὸ «Κονδόρ».

— Φαντάζομαι πόσον εἰσθε εὐτυχισμένος, νὰ ἐπιστρέψετε εἰς τὸν τόπον τῶν ὀνείρων σας.

— Ἀ! ναὶ ἡ Σταμπούλ! Δὲν σὰς τὸ κρύβω, εἶμαι πολὺ εὐτυχής, νὰ ξαναγυρίσω.

Καὶ ὁ ἀνθρώπος αὐτός, ὁ ἐρωτευμένος μὲ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὰ χρώματά της, μοῦ ἔσφιξε

ἐγκαρδίως τὸ χέρι, ἀνυπόμονος νὰ δώσῃ εἰς τὸν σηματοτηλέγραφον τὸ παράγγελμα: «Πρόσω ἡρέμα Πρόσω ὀλοταχῶς».

Ἡ Ἀκρόπολις ὕψωνεν ὀπισθὲν μας τὴν λευκὴν τῆς δόξαν. Ὁ Λοτὶ δὲν μοῦ ἀφῆκε καμμίαν παραγγελίαν δι' αὐτήν. Ὁ γυναικολόγος Ποῦζι ἐν τούτοις ἀφίνων τὸς Ἀθήνας, τὰς ἀπεχαιρέτισε μ' ἕνα ποίημα. Καὶ ἐνῶ κατέβαινα τὴν κλίμακα τοῦ «Βωτοῦρ», μὲ τὰς πρώτας στροφὰς τῆς ἔλικος, ὁ Ποῦζι ἐξηκολούθει νὰ μένῃ δι' ἐμὲ μόνον ἕνας μέγας ἱατρὸς καὶ ὁ Λοτὶ δὲν ἔπαυε νὰ ἦνε ἕνας γόης συγγραφεὺς καὶ ἕνας συμπαθητικὸς, ἰδιαίτερος συμπαθητικὸς ἀνδρὸς.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΟΥ ΣΠΗΤΙΟΥ

Στὸ φίλτατο Γιαννούλη Μπόνη.

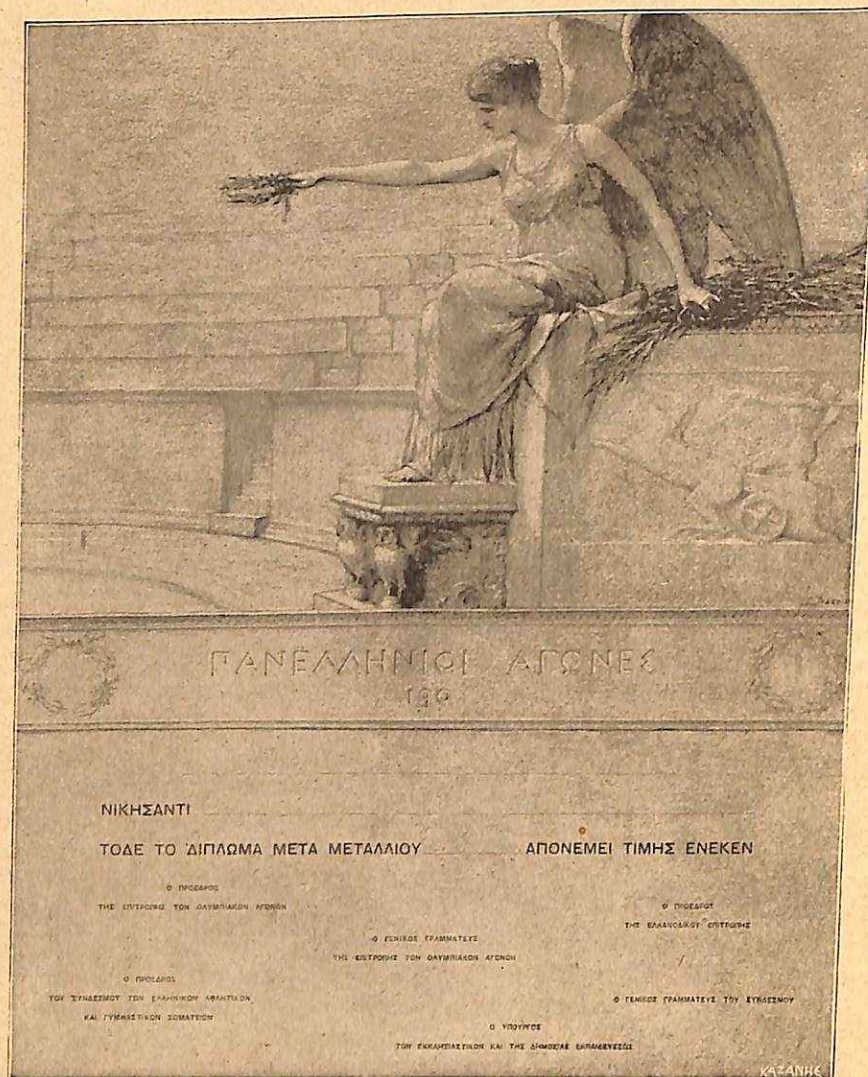
Τὸ νύχτωσε τὸ σπῆτι μας ὁ ἀντίλαλος τοῦ θρήνου,
καὶ τοῦ χαμοῦ τ' ἄγρια στοιχεῖα τοῦ σβύσανε τὸ φῶς.
Τώρα μεσ' στὰ εἰκονίσματα θαρρῶ ἢ ψυχὴ τοῦ κρίνου
πῶς ἀργοφέγγει στὸ βουβὸ σκοτάδι τῆς νυχτός.

Τὰ πάντα γύρω ἐσώπασαν στὸ νεκρικὸ παιᾶνα
καὶ χόρεψαν τὸ θλιβερὸ χορὸ τοῦ χωρισμοῦ,
τὴν ἄλλη ἀγῆ μᾶς ξύπνησε θρηνητικὴς τὸ ἢ καμπάνα,
κι' ὁ ἦχος μᾶς ξανάνοιξε τὴ βρύση τοῦ ματιοῦ.

Τὸν ὕπνο στὴν ἀρρώστεια τοῦ τὸν μύρωνε τὸ χᾶδι
κι' ἡ μάνα τὸ παράστεκε στὸ λίκνο μὴν τῆς φύγῃ
κι' διὰν ξυπνοῦσε γύρευε μὲ τὴν τροφὴν ὁμάδι
κάποιον σὰν νὰ τὸν ζήταγε στοῦ καντυλιοῦ τὰ ὀρίγη.

Ἡ Μοῖρα ἤρθε καὶ τοῦπαιξε τὴν πλάνα τῆς δοχίστρα
μὲ τοῦ ῥυθμοῦ τὰ κύμβαλα καὶ τὰ βραχνὰ βιολιά,
τὸ μάγεψαν, τὸ πλάνεψαν τῆς Συμπορίας τὰ σείστρα
καὶ τοῦ θανάτου τὰ στοιχεῖα τοῦ πήσαν τὴ λαλιά.

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

ΤΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΑΓΩΝΩΝ -- ΥΠΟ Γ. ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ

πυρωμένα μάρμαρα του Σταδίου διά να ἰδῇ μισόγυμνα κορμιά, ἐκ τῶν ὁποίων, πολλὰ ἦσαν ἄξια νὰ κινήσουν ὄχι τὴν σμίλην διὰ νὰ λαξεύῃ ἀνδριάντας ἀθλητῶν ἀλλὰ τὴν μάστιγα διὰ νὰ σωφρονίσῃ σκυθικὰ σώματα σκλάβων. Καὶ αἱ ἀτελείωτοι ἐκεῖναι ὥραι τῶν καταμετρήσεων τῶν δισκοβολιῶν καὶ τῶν ἀλμάτων, καὶ ἡ θανάσιμος πληῖσις, ἡ ὁποία ἐσκορπίσθη εἰς ὅλας τὰς κερκίδας, καὶ ἐγέμισεν ὅλον τὸ στάδιον! Καὶ αἱ βάρβαροι ἀναμνήσεις τοῦ στρατῶνος, αἵτινες ἐξέσπασαν εἰς τὴν ῥαχίν τῶν ἀστῶν, ἀπαθῶς θεωμένων τῶν ἀκινήτων ἐρμῶν. Καὶ τὸ ἀνεκδιήγητον μαρτύριον χιλιάδων μαθητῶν ἀκινήτων ἐπὶ ὥρας ὑπὸ τὸν θερινὸν ἥλιον τῆς

Ἀττικῆς, τῶν ὁποίων ἡ παραζαλισμένη κεφαλὴ ματαίως ἐζήτει ὀλίγην σκιάν καὶ τὰ ξηρὰ καὶ φλεγόμενα χεῖλη ὀλίγας σταγόνας ὕδατος. Καὶ αἱ ὁμοιόχρωμοι φανέλλαι ἢ ζῶναι αἱ καταστήσασαι μισητὴν τὴν γυμναστικὴν εἰς τὰ πτωχόσπιτα, αἱ ἀγορασθεῖσαι τίς οἶδε μὲ ποίους γογγυσμούς καὶ ποίας βλασφημίας. Καὶ αἱ κινήσεις αἱ κατὰ παραγγελίαν καὶ πισταὶ κινήσεις τιθασευμένων ὄντων, αἱ ὑποκρύπτουσαι τόνον ἰδρωτὰ ὅπως αἱ κινήσεις τῶν ἵππων τῶν ἵπποδρομιῶν, καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ ἐπιδιώξις τοῦ θεαματικοῦ!..

Ἄλλ' ὁ ἡρωϊκὸς ἱππότης μου ἀπήντησε.
— Σάντσε, ἐσκόρπισες καὶ πάλιν τὴν πεζό-

τητά σου ἐπὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα δὲν νοιώθεις, ὅπως ὁ νεροσάλιαγκος τὸν σιέλόν του ἐπὶ τῶν ἀνθέων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε ἱκανὸς νὰ ὀσφρανθῇ. Σὲ λυποῦμαι, ταλαίπωρε, ἂν εἶδες μόνον ὅτι ἤρμοζεν εἰς τὰ μάτια σου, καὶ δὲν εἰμπόρεσες νὰ αἰσθανθῇς τὴν ποιήσιν μετὰ τὴν ὁποίαν ἐγέμισε ὁ στίβος τὴν περασμένην Κυριακὴν. Δὲν ἠσθάνθης νὰ ὑγραίνωνται οἱ ὀφθαλμοί σου ὅταν τὰ γαλανόλευκα ταγματα παρήλυνον, ὥς ἔμψυχοι ἑλληνικαὶ σημαῖαι, μετὰ ῥυθμικοὺς ἐλιγμούς καὶ προβολὰς ποδῶν καὶ τάσεις βραχιόνων, καὶ δὲν ἐκτύπησε δυνατότερα ἢ καρδιά σου ὅταν ἤκουσες τὰ παιδικὰ κελαδήματα νὰ χαιρετίζουσιν, μέσα εἰς τὸ σφριγὸς τῆς ἀναγεννηθείσης φύσεως τὸ ἔαρ τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων; Καὶ δὲν ἐρρίγησες ὅταν δι' ἑνὸς προστάγματος ὑψώθη τὸ δάσος ἐκεῖνο τῶν μικρῶν βραχιόνων, ὥς νὰ ἐτείνοντο ἤδη πρὸς τὴν Πατρίδα; Τὰς στιγμὰς ἐκεῖνας, ἐν ᾧ οἱ στέφανοι τῆς δάφνης ἀνέμενον τὰς νικηφόρους κεφαλὰς καὶ οἱ κότινοι ἐσκόρπιζαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας τὴν ὀπτασίαν τῆς Ἄλτεως, κατὰ τὸν ἱερὸν, ὥς τελετὴ, ἐτελεῖτο ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ σταδίῳ. Ἡ δροσερὰ βλάστησις νέας ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπὸ τοῦ ξηροῦ κορμοῦ γενεᾶς χωρὶς ἱκμάδα, ἡ δημιουργία νέας πατρίδος ἐξ ἐδάφους κουρασμένου καὶ ἀγόνου. Οἱ ῥωμαλέοι αὐτοὶ βραχιόνες εἶνε ἱκανοὶ νὰ κρατήσουν τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν, διότι μέσα εἰς τὰς φλέβας αὐτὰς τὸ αἷμα σφύζει ζωηρότερον, καὶ ζωηρότερα πάλλονται τὰ ἰδανικά μέσα εἰς αὐτὰς τὰς καρδίας. Ὡ! τίς οἶδε ἂν μεταξὺ τῶν ἀγενεῶν τούτων ταγμάτων δὲν κρύπτεται ὁ μεγαλοφυὴς στρατηλάτης ὅστις θὰ ἐκδικήσῃ τὸς ὀνειδισμοὺς καὶ τὰς δάκρυα; καὶ ποῖος ἄρα γε νὰ εἶνε ἐκ τῶν ἐφήβων αὐτῶν ἢ τῶν παιδῶν ὁ ἀνεμόπους καὶ πνευστιῶν ὀπλίτης, ὁ ἄγγελος τῆς νίκης, ὁ μέλλων νὰ ἐκπνεύσῃ μετὰ τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα εἰς τὰ χεῖλη;

ΠΑΡΟΛΙΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Πουθενὰ ἴσως ἡ ἐξέλιξις τοῦ μουσικοῦ αἵσθηματος δὲν ὑπῆρξε τόσον ἀπότομος ὅσον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη· βλέπων τις τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν συνδυασμένον πρὸς εὐλάβειαν ὄντως θρησκευτικὴν, μετὰ τὸν ὁποῖον οἱ Παρισινοὶ παρακολουθοῦν τὰ δυσκολώτερα καὶ ἀκανθωδέστερα τῶν μουσικῶν ἔργων εἰς τὰς συναυλίας, ἀπορεῖ ἂν εἶνε αὐτὸς ὁ ἴδιος

λαὸς, ὅστις πρὸ τινῶν ἐτῶν εἶχε παραδώσει τὸν Μπερλιόζ ἐτι ζῶντα εἰς τὴν λήθην, θανάτωσιν μετὰ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ τὸν Μπιζὲ καὶ σφυρίζῃ τὸν Βάγνερ.

Εἰς τὴν μεταβολὴν αὐτὴν, δίχως ἄλλο συνετέλεσεν ἡ ἱερὰ μανία τοῦ βαγνερισμοῦ, ἥτις, ἐκταθεῖσα ἐφ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἐθέρμανε νέα μουσικὰ ἰδανικά· οὐχὶ δὲ ὀλιγότερον τοῦ ἀκραϊφνοῦς ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν βαγνερικὴν ιδέαν, ἡ μίμησις καὶ ὁ συρμός, αἱ δύο παντοδύναμοι θεότητες τοῦ «καλοῦ κόσμου», συνήργησαν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ παλαιοῦ μουσικοῦ καθεστώτος τῆς ἀγόνου καὶ ἀκάρπου ἀκινήσιας. Ἄλλ' ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶνε τὰ αἰτία τῆς, ἡ ἀναβίωσις τοῦ μουσικοῦ αἰσθηματος εἶνε ἀναμφισβήτητος, καταφαινόμενη καὶ ἐξωτερικῶς διὰ τῆς ζωηρᾶς ἐπιτυχίας τῶν ἀναριθμητῶν κατ' ἔτος συναυλιῶν ὅπου συρρέουσιν ὅλοι καὶ ὅλοι οἱ διακρινόμενοι εἴτε ἐπὶ κοινωνικῇ θέσει, εἴτε ἐπὶ πλούτῳ καὶ ὅπου ἀπαστρᾶπτουν αἱ πλέον φημισμέναι καλλοναί, ἀλλὰ κυρίως καὶ κατὰ βάθος ἀποδεικνυμένη διὰ τῆς ἀναδείξεως συνθετῶν, κατεχόντων τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν συγχρόνων ὁμοτέχνων τῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος Φράγκ τοῦ πρωτεργάτου τῆς μουσικῆς ἀναγεννήσεως ἐν Γαλλίᾳ, τοῦ συναρμόσαντος τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ κατασκευτικὸν τῶν ἀρχαίων μουσουργῶν πρὸς ὅλον τὸν πλοῦτον καὶ τὸ πολυπλοκὸν τῆς συγχρόνου τέχνης, κορυφαῖοι τῶν Γάλλων συνθετῶν εἶνε ὁ Vincent d'Indy καὶ ὁ Debussy, ὁ πρῶτος ἐκπροσωπῶν τὴν αὐστηρὰν παράδοσιν καὶ τὴν ἀμειπτον τεχνικὴν τελειότητα, ὁ δεύτερος δὲ τὴν νεωτερίζουσαν ἐλευθερίαν, τὴν πλήρη ζωῆς καὶ σφρίγους, μὴ πτοουμένην οὐδὲ πρὸς τὴν παραβάσεως τῶν πάλαι τεθειμένων κανόνων.

Κατὰ τὴν ἐγγίζουσαν πρὸς τὸ τέρας τῆς μουσικῆς περιόδου ὁ Βενσάν Δενδὺ διέπρεψε μετὰ δύο ἔργα ὑπερόχου ἀξίας. Τὸ μουσικὸν τοῦ δράμα «Ὁ ξένος», οὗτινος αὐτὸς συνέθεσε καὶ τὸ ποίημα, παιχθὲν εἰς τὸ θέατρον τοῦ Μελοδράματος, ἀναδεικνύει ὅλην τὴν ἀμειπτον τέχνην τοῦ μουσουργοῦ περὶ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν προσαρμογὴν τῆς μουσικῆς εἰς τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς περιπετείας τοῦ δράματος· ἰδίᾳ δὲ ἀπεδόθη θαυμασίως ἐν αὐτῷ ὁ χαρακτήρ τοῦ αἰωνίου ξένου, ψυχῆς εὐγενοῦς καὶ ὑπερόχου, ὃν οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι ἂν καὶ διαρκῶς εὐεργετοῦμενοι, διαρκῶς παραγνωρίζουν καὶ ἐποβλέπουν· ἀγρίας δὲ μεγαλοπρεπείας πλήρης εἶνε ἡ σκηνὴ τῆς τρικυμίας, εἰς

ην καταποντίζεται ο ξένος, και η παρθένος, ητις μόνη των συγχωρίων της επίστευσεν εις αὐτὸν και τὸν ἠγάπησε· ἤρεμον δὲ και κατανυκτικόν, ἐπιθανάτιον ἄσμα τῶν χωρικῶν διαδέχεται τὸν σάλον και τὴν ἀγριότητα τῆς τρικυμίας, τὸ θρησκευτικὸν δὲ αὐτὸ ἄσμα, ὑψῶνον τὸ πνεῦμα πρὸς τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν περατόναι τὸ δρᾶμα μετ' αἰσθημα βαθείας ἀλλὰ παρηγόρου μελαγχολίας. Ἐν τούτοις μ' ὅλας τὰς καλλονάς του τὸ ἔργον δὲν ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν εἰς τὸ κοινόν, ἴσως ἕνεκα τῆς διαρκούς ἐν αὐτῷ ἀναμίξεως τοῦ υπερφυσικοῦ πρὸς τὴν κοινὴν πραγματικότητα και τοῦ προκύπτοντος ἐκ ταύτης αἰσθηματικῆς ἀορίστου δυσφορίας.

Πραγματικὸς ὅμως θρίαμβος διὰ τὸν Δενδὺ ὑπῆρξεν ἡ ἐν ταῖς συναυλίαις Chevillard δοθεῖσα συμφωνία εἰς *si bémol*. ἄλλως τε εἶνε ἀδιαφιλονεικητὸν ὅτι ἡ ἰδιοφυΐα τοῦ συνθέτου, ἡ ἀμεμπτος, ἀλλ' ἴσως ὀλίγον ψυχρά, τελειότης τῆς τέχνης του, τὸν προδιαθέτουν μᾶλλον πρὸς καθαρῶς συμφωνικὰ ἢ πρὸς δραματικὰ ἔργα. Ἡ τελευταία αὕτη συμφωνία του βασίζεται ἐπὶ θεμελιωδῶν μουσικῶν θεμάτων, τοῦ μὲν ἀγρίου και σκοτεινοῦ, τοῦ δὲ φωτεινοῦ και θριαμβευτικοῦ, τὰ ὁποῖα δεσπόζοντα τῆς ὅλης συνθέσεως, παράγουν, ἀναπτυσσόμενα, τὰ εἰδικὰ μέλη ἐκάστου τῶν τεσσάρων μερῶν εἰς ἄτινα αὕτη διαιρεῖται. Ἡ πάλιν τῶν θεμελιωδῶν θεμάτων, ἀναπαριστώσα μουσικῶς τὸν αἰώνιον ἀγῶνα τοῦ φωτὸς πρὸς τὸ σκότος, τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς τὸ κακόν, τῶν θείων δυνάμεων πρὸς τὰς ὑποχθονίους, ἀρχεται συναπτόμενον ἀπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς εἰσαγωγῆς· τὸ δροσερόν, τὸ γεμάτον νεότητος scherzo, ὅπερ φαίνεται στηριζόμενον ἐπὶ δημώδους μελοποιίας, ἐπάγει μικρὰν ἀνάπαυλαν· ἀλλ' ὁ ἀγὼν ἀναλαμβάνει, ἂν και μᾶλλον συγκαλυμμένος, εἰς τὸ andante, διαπνεόμενον ὑπὸ βαθείας ἀλλ' ἠρέμου μελαγχολίας, δέξνεται δὲ και ἐξάπτεται ἐν τῇ fuga ἣτις προηγείται τοῦ finale, και περατοῦται ἐν αὐτῷ διὰ τῆς νίκης τοῦ φωτεινοῦ θέματος, ὅπερ, συμπλεκόμενον πρὸς ὅλα τὰ λοιπὰ θέματα τῆς συμφωνίας και καλύπτον αὐτά, διαμορφοῦται εἰς μεγαλοπρεπὲς choral, ἀποτελοῦν ἀληθῆ ὕμνον ἡρωϊκῆς χαρᾶς και θριαμβου.

Ἡ δεσπόζουσα ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτῷ ἔργῳ τοῦ Vincent d'Indy ἐνότης, ἡ μὴ κατ' ἐπιφάνειαν μόνον παρατηρουμένη, ἀλλὰ συμφυῆς πρὸς αὐτὴν τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ, ἡ διαύγεια και ἡ λιτότης ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν θεμάτων, ἀποκλείουσα πᾶν μάταιον κόσμημα μὴ συντε-

λοῦν εἰς ἀνάδειξιν τῶν κυρίων γραμμῶν τῆς συμφωνίας, τέλος, ἡ ἐντελὴς προσαρμογὴ τῶν μέσων τῆς μουσικῆς ἐκφράσεως πρὸς τὴν ἔμπνευσιν, ἣν ἐκεῖνα ἐξυπηρετοῦσι πιστῶς ἀλλὰ μετ' ὅλην τὴν δύναμιν και τὸν πλοῦτον τὰ ὁποῖα τοῖς παρέχει ἡ θαυμασία τέχνη τοῦ συνθέτου, ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀρεταὶ καθιστοῦν τὴν συμφωνίαν αὐτὴν ἔργον κλασικόν, κατὰ τὴν εὐρείαν και ὑψηλὴν ἐννοιαν τῆς λέξεως, και τάσσει τὸν Δενδὺ εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων συμφωνιστῶν Beethoven, Schumann και C. Franck.

Ὁ Debussy, ὁ συνθέσας τὸ λυρικὸν δρᾶμα «Πελέας και Μελισάνδη» ἀποπνέον τόσῳ μυστηριώδη γοητείαν, οὐδὲν νέον ἔργον μουσικὸν ἤγαγεν εἰς φῶς· ἐφέτος πολλοὶ ὅμως νεώτεροι μουσικοὶ, ὁπαδοὶ τῶν θεωριῶν του, συνέγραψαν συνθέσεις προοδιδούσας ὅχι εὐκαταφρόνητον τάλαντον· ὁ μᾶλλον διακριθεὶς ἐξ αὐτῶν εἶνε ὁ νέος μουσουργὸς Ravel ἐπιδείξας εἰς ἓν quatuor, παιχθὲν ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα Ἑθνικῆς μουσικῆς ἐταιρίας, συνδυασμὸν τῶν ἀκραιφνῶς γαλλικῶν ἀρετῶν τοῦ μέτρου και τῆς κομψότητος πρὸς βαθείαν γνῶσιν τῶν ὅρων τῆς τέχνης.

Ἀλλὰ και ἐν τῇ μουσικῇ ἀποδεικνύεται ἡ ὁρθότης τοῦ ῥητοῦ «οὐδὲν καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον», παρὰ δὲ τὰς νέας μουσικὰς συνθέσεις, ἐπέσυρε τὰ χειροκροτήματα τῶν Παρισινῶν και ἔργον ὅπερ ἀπὸ τριῶν και πλέον αἰώνων ἔκειτο θαμμένον εἰς τὴν κόριν τῶν βιβλιοθηκῶν μετ' πολλήν, σχεδὸν ἀγωνιώδη, περιέργειαν, οἱ ἐδῶ φιλόμουσοι ἐπερίμεναν τὴν πρὸ πολλοῦ ἀναγγελθεῖσαν ἐκτέλεσιν τοῦ «Ὁρφῆως» τοῦ Monteverde, ἰταλοῦ συνθέτου ζήσαντος κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα· τὸ ἀρχαιότατον αὐτὸ δοκίμιον τῆς μελοδραματικῆς τέχνης, παιχθὲν τότε εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλοπρεπεῖς ἐσορτὰς εἰς ἃς ἐνησμενίζοντο οἱ φιλόμουσοι ἰταλοὶ ἡγεμόνες τῆς Ἀναγεννήσεως, εἶχεν ἔκτοτε ἐντελῶς λησμονηθῇ και τώρα πρῶτον ἐπανήγετο εἰς φῶς, ἐπιμελεία τῆς νέας μουσικῆς ἐνταῦθα σχολῆς, τῆς «Schola Cantorum»· ἡ νεκρανάστασις αὕτη εἶχε προκαλέσῃ ἀπειρον συρροὴν ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων εἰς τὰ μουσικὰ και ἐκείνων (ὅχι ὀλιγωτέρων) οἱ ὁποῖοι κάμνουν ὅτι ἐνδιαφέρονται· οἱ περισσότεροι οὐδὲν καλὸν προοιωνίζοντο διὰ τὸ ἐγχείρημα θεωροῦντες αὐτὸ ὡς ἀναξωγογήνησιν μουμίας· οἱ περισσότεροι, ὡς συνήθως, εἶχον ἄδικον· ἡ ἀρχαία αὕτη μουσική, μετ' ὁ ἀπείριστον κάλλος της, μετ' ὁ δύναμιν τῆς ἔμπνευσεως, μετ' ὁ ἀπλότητα ἐν τῇ ἐκφράσει τοῦ πάθους, μετ' ὁ ἐλευθέραν, πολλάκις τολμηράν, προσοργάνωσιν, μὴ

δεσμευομένην ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἀκάμπτους κανόνας τοὺς ὁποῖους μεταγενέστεροι μουσικοὶ ἔθεσαν και παρέδωκαν ὡς νόμους ἀπαρεγκλίτους, κατέθελε τὸ κοινόν, δειχθεῖσα πολὺ ἀνωτέρα τῆς πτωχῆς τῆς ἔμπνευσιν και μονοτονου τὴν σύνθεσιν μουσικῆς, τὴν ὁποίαν συνέθεσαν εἰς χρόνους πολὺ μεταγενεστέρους μουσουργοὶ ἀξιοθύντες μεγάλῃς φήμῃς. Κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ «Ὁρφῆως» ἰδίως ἤρεσαν οἱ χοροὶ τῶν ποιμένων, γεμάτοι ἀγροτικὴν φαιδρότητα και χάριν. Ἐπίσης ἡ δραματικὴ ἀγγελία τῆς ἀρπαγῆς τῆς Εὐρυδίκης ἀπὸ τὸν Πλούτωνα· ἀλλ' ἰδίως θαυμασία εἶνε ἡ ὥδῃ τοῦ Ὁρφῆως προσπαθοῦντος νὰ κάμῃ τὰς ἀμειλίκτους ὑποχθονίους θεότητας· ἡ μουσικὴ φράσις τῆς ὥδης αὐτῆς, ἀποκλίνουσα τῶν εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν ῥυθμῶν, προσεγγίζει πρὸς τοὺς τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, τοὺς περισωζομένους και εἰς πολλὰ ἀπὸ τὰ δημώδη μας ἄσματα· πράγματι ἐνόμιζε τις ὅτι ἦκουε ἐν ἀπὸ τὰ ὥραϊα τραγούδια τῶν βουνῶν μας, ἀκούων τὸν θρῆνον τοῦ Ὁρφῆως. Εἶνε δὲ περιέργον ὅτι ἡ δημώδης μουσικὴ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἔχει τὰς αὐτὰς βάσεις· ἐν Ἰταλίᾳ ἡ καθ' αὐτὸ δημώδης μουσικὴ ἔχει πρὸ πολλοῦ ἐκλείψῃ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τεχνικῆς, παραχθείσης ἐνωρίτατα ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, μικρὸν ὅμως ἀλλ' ἐναργῶς τεκμήριον τῆς ὁμοιότητος τῶν λαϊκῶν αὐτῆς μελωδιῶν πρὸς τὰς λοιπὰς δημώδεις, ἰδίᾳ δὲ τὰς ἑλληνικάς, μᾶς παρέχει αὐτὸς ὁ διασωθεὶς θρῆνος τοῦ Ὁρφῆως, προφανῶς ἔμπνευσμένος ἀπὸ τὰ ἄσματα ἐν χρήσει παρὰ τῷ λαῷ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Ὁ ὑπὲρ τῆς παλαιᾶς μουσικῆς διεγειρόμενος νῦν ἐνθουσιασμὸς παρέχει μεῖζον ἔτι διαφέρον εἰς τὰς ἀποπείρας πρὸς ἀποκατάστασιν, εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, τοῦ παλαιοῦ γρηγοριανοῦ μέλους και τῆς ὁμοφωνίας (plain - chant) ἀντὶ τῶν κοσμικῶν μελωδιῶν και τῆς τετραφωνίας αἰτίνες, παρεισδύσασαι, ἔχουν σχεδὸν ὁλοσχερῶς καταλάβῃ τὴν θέσιν του ἐν τῇ λειτουργίᾳ. Τὸ γρηγοριανὸν μέλος ἔχει διατηρήσῃ τὸ σεμνὸν και ἐπιβάλλον κάλλος τῆς ἀρχαίας μουσικῆς τῆς ἐκκλησίας, ὡς και ἡ καθ' ἡμᾶς βυζαντινὴ μουσική, ἴσως μάλιστα ὀλιγώτερον παρεφθαρμένον ἢ ὅσον συνῆβη ὡς ἐκ τῆς ἀδαιμοσύνης τῶν ψαλτῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ὁ νῦν πάπας δι' ἐγκυκλίου του συνιστᾷ τὸν ἀποκλεισμόν τῆς νεωτέρας μουσικῆς ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν· ἀλλὰ, περιέργως, οἱ μεγαλείτεροι ἀντίπαλοι τῆς ἐπανόδου εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστῶς εἶνε αὐτοὶ οἱ ἱερεῖς ἐκ φό-

βου μήπως τὸ σοβαρὸν κάλλος τοῦ γρηγοριανοῦ μέλους δὲν ἀρκῇ διὰ νὰ προσελκύσῃ τοὺς πλείστους τῶν πιστῶν συνειδημένους εἰς τὰς ἡδυπαθεῖς ἐκκλησιαστικὰς μελωδίας τοῦ Gounod ἢ τοῦ Massenet. Ἄν ὅμως ἐδῶ ζητοῦν νὰ ἐπανεέλθουν εἰς τὰ παλαιὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη, πόσῳ μᾶλλον εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἐπιβάλλεται ἡ καλλιέργεια τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ἣτις διέσωσε μέχρις ἡμῶν τόσα πολύτιμα ἔχνη τῆς μουσικῆς τῶν προγόνων μας· ἀνάγκη ὅμως νὰ ἀπαλλάξωμεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν σκωρίαν τῆς παραφθορᾶς, τὰς παρατονίας και ἰδίως τὴν ρινοφωνίαν δι' ὧν τὴν παρεμόρφωσε μακράντων ἀμάθεια τῶν ψαλτῶν και συνεχῆς ἐπίδρασις τῶν ἀσιατικῶν μελῶν, ἰδίως δὲ ἀρκετὸς τίτλος δόξης διὰ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας μουσικοὺς ἂν ἐπιτύχουν εἰς τὴν ἀποκάθαρσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἀπὸ τοῦ περιφθέντος εἰς αὐτὴν ρύπου κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνας τῆς ἐθνικῆς παρακμῆς, και ἀναστηλώσουν αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν λαμπρότητα.

ΙΩΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἀγγελος Βερούκιος

Κατὰ τὴν ἰδίαν του φράσιν, ἡ ἀνάγκη τὸν ἐγονάτισεν ἔμπρὸς εἰς τὸ κασελάκι τοῦ λούστρου. Καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν θλιβεράν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὸ κοινωνικὸν νανάγιον τοῦ γηραιοῦ δημοσιογράφου, ἡ σάνις τῆς σωτηρίας παρουσιάσθη μετασχηματισμένη εἰς κασελάκι, τὸ ὄνομα Ἀγγελος Βερούκιος ἀνέβη πάλιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν και θόρυβος ἄρχισε νὰ γίνεται περὶ αὐτό.

Δὲν εἰξέυρω ἂν τὸ ἀπελπιστικὸν κίνημα τοῦ Βερούκιου εἶχε σκοπὸν νὰ προκαλέσῃ τὸν εὐεργετικὸν αὐτὸν θόρυβον. Δὲν εἰξέυρω ἀκόμη, ἂν ὡς τὴν ὥραν τοῦ γράφω, ὁ Βερούκιος ἐξακολουθῇ νὰ μένῃ γονατιστὸς ἔμπρὸς εἰς τὸ κασελάκι, και ἂν δὲν ἔσπευσαν, — ἐδῶ τὸ σπεῦδω εἶνε τρόπος τοῦ λέγειν, — νὰ τὸν σηκώσουν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἀφίσουν νὰ γονατίσῃ... Ἡ πικρὰ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ὁ Βερούκιος δὲν εὗρισκε πλέον πόρον ζωῆς ἀπὸ τὸ κοτύλι του, και διὰ νὰ μὴν ἀποθάνῃ, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἐπαγγέλμα ξένον. Καὶ ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ τὸν λούστρον, ὅπως θὰ ἔκαμνε, ἂν τοῦ ἦτο εὐκολώτερον, τὸν ἀχθοφόρον, τὸν μεσίτην, τὸν γραφέα ἢ τὸν θυρωρόν. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν μᾶς ἐνδιαφέρει πε-

ρισσότερον ή καταναγκαστική παρέκκλιση του δημοσιογράφου από τον δρόμον του, και όχι το είδος, ούτε ή διεύθυνσις αυτής της παρεκκλίσεως. Γονάτισμα έστω· άλλ' ήμπορούσε να ήτο και ήρθοστασία, και ξάπλωμα και τρέξιμον. Τò ζήτημα — και τò φαινόμενον, — είνε, ότι ό Άγγελος Βερύκιος, εις θαλερόν γήρας και εις πλήρη ακόμη διανοητικήν άκμήν, δέν είμπορεί να ζήση έδώ ως δημοσιογράφος. Καί εις εποχήν, κατά την οποίαν ζούν, καλοζούν μάλιστα και πλουτίζουν δημοσιογραφοῦντες άνθρωποι, οί όποιοι δέν έχουν ούτε τò εκατοστόν των χαρισμάτων του Άγγέλου Βερύκιου.

Ό «Πατριώτης», τόν όποιον εξέδιδε χρόνια εις την Ζάκυνθον, άφισεν άληθινά εποχήν. Ήγε και έφερε την κοινήν γνώμην της πατρίδος του, και ήτο από τās όλίγας, τās όλίγιστας έπαρχιακάς εφημερίδας, αί όποιαί ήξιούντο προσοχής και πέραν των όρίων της έπαρχίας. Έκαμιν έντύπωσιν μεγάλην ή όρθοφροσύνη, τò πνεῦμα, ή διαλεκτική και ή εύγλωττία των άρθρων εκείνων, και μολονότι γραμμένα εις την γλώσσαν του λαού και διά τόν λαόν, μολονότι τοπικού χαρακτήρος τὰ περισσότερα, άνεγινώσκοντο εύχαρίστως ως ώραία, ύγιής και καλλιτεχνική, είμπορώ να είπω, δημοσιογραφία, από κάθε άνεπτυγμένον και φιλόκαλον. Μου φαίνεται δέ ότι είνε όλως περιττόν να προσθέσω, ότι εις τὰ άρθρα του Βερύκιου εύρισκαν όλως ιδιαίτερον θέλητρον και ένδιαφέρον οί αγαπώντες την γλώσσαν του λαού και δι' αυτής όνειρευόμενοι την προσεχί άναγέννησιν της έλληνικής δημοσιογραφίας.

Ό Βερύκιος, αναγκασθείς να εγκαταλείψη την Ζάκυνθον, έδοκίμασε να μεταφυτεύση τόν «Πατριώτην» εις τās Άθήνας. Άλλ' ήτο από τὰ ζακυνθινά εκείνα άνθη που μεταφυτεύονται άλλα δέν εύδοκιμούν εις τὰ ξένα. Ό «Πατριώτης» ό ζακυνθινός εξέδωσε μερικά φύλλα άθηναϊκά, έκφυλισμένα, χωρίς τò άρωμα και χωρίς την δρόσον της πατρίδος του, και έπειτα έμαράνθη διά παντός... Διά παντός; Διατί τάχα; Είνε τόσο δύσκολον να έπιστρέψη εις την Ζάκυνθόν του ό Βερύκιος και να ξαναρχίση εκεί τόν «Πατριώτην» του; Καί είνε τόσο δύσκολον διά την Ζάκυνθον να ύποστηρίξη και πάλιν έν δημοσιογραφικόν όργανον, τò όποιον την έτιμοῦσε πραγματικώς;

Φαίνεται, — και τούτο είνε τò λυπηρότερον, — ότι ό Βερύκιος τὰ θεωρεί πολύ δύσκολα και τὰ δύο. Δι' αυτό έπροτίμησε να γονάτιση έμπρός εις τò κασελάκι του λούστρου. Ούτως

ή άλλως, τò ψωμί του ό άνθρωπος τò βγάζει, και άν έπήρε την απόφασιν να τρώγη μόνον ψωμί, ή δυστυχία του δέν είνε και τόσο μεγάλη. Άλλ' ή Ζάκυνθος έχασε ένα κοντύλι που της ήτο χρήσιμον και της έκαμνε τιμήν· άλλ' ή Ζάκυνθος άφισε να σβύση ένα φώς δημοσιογραφικόν, του όποιου αί άκτίνες έπηγαιναν μακρυά πολύ μακρυά, και αφού έφώτιζαν τόν τόπον, έφθαναν και έδώ εις ήμās, έξησθηνημένοι και γλυκύτεροι, ως έν ώραϊον θέαμα, ως μία απόλαυσις έκλεκτή.

Ή απόλεια διά την Ζάκυνθον προπάντων, είνε τόσον μεγάλη, ώστε δέν είμπορώ να πιστεύσω ότι είνε όριστική. Ό Βερύκιος έγινε λούστρος να ζήση και ζή. Καί όσον ζή ό Βερύκιος και ύπάρχη ή Ζάκυνθος, τò πάν δέν έχάθη ακόμη... Να τò έλπίζω;

Γρ. Ξ.

Υ. Γ. Αυτήν την στιγμήν πληροφορούμαι, ότι εις τόν Βερύκιον προσεφέρθη θέσις μεταφραστοῦ εις τās «Άθήνας». Καί ό Βερύκιος την έδέχθη. Μεταφραστής ό Βερύκιος δέν είνε πλέον ό Βερύκιος. Άλλά δέν είνε πλέον και λούστρος.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΟ όλίγου μόλις άνηγγέλη ή έκδοσις του τελευταίου έργου του Γιοκάι και έπικολούθησε και ή είδησις του θανάτου του. Έβδομήντα έτών έγραφε άκαταπόνητος. Ήτο έκ των πολυγραφωτέρων συγγραφέων του αϊώνος. Νεώτατος 18 έτών ήργισε να γράφη. Ή πολιτική άρθρογραφία κατέχει πολύ μέρος της παραγωγής του. Τριάντα περίπου έτών έγραψε μυθιστόρημα. Ό Μαγνάρος Ναβάβ θεωρείται ως τò άριστόν έργον του. Είνε καταπλήττουσα εικών των άστούργημά του. Είνε καταπλήττουσα εικών των άσχαίων εύγενών οί όποιοι τίποτε δέν έκαμαν διά τò καλόν της χώρας και οί όποιοι εξαφανίζονται, ύποχωρούν προ της νέας γενεάς που με την εργασίαν έπανορθώνει τὰ σφάλματα των πατέρων της. Τὰ έργα του Γιοκάι παρουσιάζουν αυτό τò παράδοξον ότι όλα σχεδόν είνε άτελή εις την γενικήν των μορφήν, ως σύνολον, έγκλείουν όμως σπανίας καλλονάς εις τās λεπτομερείας. Οί ήρωές του δέν έχουν ψυχολογικήν ένότητα· ό συγγραφεύς τούς αυτοσχεδιάζει εις κάθε σκηνήν, λέγει ό κριτικός Εύγένιος Πετερφί. Άλλά και ό μύθος έχει κάτι τò αυτοσχεδιον. Παρ' όλες τās ελλείψεις του ό Γιοκάι είνε ένας από τούς δημοτικωτέρους συγγραφείς. Τὰ μυθιστορήματά του είχαν πλείστας έκδόσεις· διότι έγνώριζε κατά βάθος πώς έσκέπτετο, όμιλούσε και έδρα ό λαός· ή γλώσσα του δέν κορυάζει ποτέ τὰ πρόσωπα του πάντοτε σχεδόν χαρωπά και άξιαγάπητα, οί μαγνάροι ήρωές του ήρωες έθνικοί την ψυχήν και την καρδίαν. Αί μικραί άλλ άμίμητοι σκηναι που ζωγραφίζουν την ζωήν του λαού τόν κατέστησαν τόσον δημοτικόν. Εις τò είδος αυτό έζέχουν «Οί αγαπητοί κουμπάροι». Ό λαός δέν πολ-

λοσκοτίζεται διά ψυχολογίαν· είνε φύσει ρωμαντικός· και εις τὰ έργα του Γιοκάι εύρήκε τόν ποιητήν του.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΜΙΑ από τās δόξας της συγχρόνου ζωγραφικής έδυσε με τόν θάνατον του γερμανού ζωγράφου Φράντς Λέμπταχ, περί της τέχνης και του έργου του όποιου θάσχοιηθουν εύρύτερον άργότερα τὰ «Παναθήναια». Ό Λέμπταχ, μαθητής του μεγάλου Πιλότι, μαζί με τούς ιδιους μας Γύζην και Βολανάκη, υπήρξεν υϊός κτίστου, προσωριμένος νακόλουθήση τò πατρικόν επάγγελμα. Ενωρίς όμως ή άφύπνισις του μεγάλου ταλάντου του τόν έφερε προς την τέχνην. Από ενός έτους δυστυχώς ό μέγας προσωπογραφος, προσβληθείς ές ήμικληγίαν, είχε παύσει να εργάζεται. Την προσωπογραφίαν του Λέμπταχ χαρακτηρίζει ή βαθυτάτη ψυχολογία των προσώπων, είνε δέ γνωστή ή πληθύς των σπουδών τās όποιας εξέτελεσεν εις τὰ προσφιλή του θέματα, όπως εις την προσωπογραφίαν του Βίσμαρκ, του Μόρσεν και άλλων. Ώς σχεδιαστής υπήρξεν άπαράμυλλος διά την ακρίβειαν, την δύναμιν και ιδίως την χάριν του σχεδίου του. Ώς χρωμοτέχνης υπήρξεν υπέροχος εις την απλότητα, την εύγενειαν και την άρμονίαν του χρωματισμού, ένθυμίζον την τέχνην των παλαιών χρωμοτεχνών της Αναγεννήσεως, και ιδίως του Τιτσιανού. Είνε γνωστόν άλλως τε ότι ό Λέμπταχ εξέτελεσε τὰ έξοχώτερα αντίγραφα των μεγαλειτέρων ζωγράφων της Αναγεννήσεως, κοσμούντα την πινακοθήκην — Σάκ-Γ'καλερί — του Μονάχου. Μεταξύ των καλλιτέρων του πινάκων διακρίνονται αί προσωπογραφίαι του Βίσμαρκ, Μόρσεν, του πάπα Λέοντος Ι'ου και πληθύς άλλων έργων, κοσμούντων τās μεγαλειτέρας πινακοθήκας της Ευρώπης. Ό Λέμπταχ έζησε, μέχρι των τελευταίων του ήμερών, έν Μονάχω, βίον άνέσεως και μεγαλοπρέπειας, εις την ιδιαίτεράν αυτού έπαυλιν, εν μέσω πλούτου και δόξης, εργατικώτατος μέχρις έσχάτου, ότε ζηλότυπος νόσος επήλθε να δεσμεύσῃ διά παντός την χείρα του μεγάλου έμπυχωτού της ζωής.

N.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΟ υπέροχον τάλαντον της μοναδικής των Άθηνών κλειδοκρυμμένης Κας Καλογεργής έθριαμβεύσεν ακόμη μίαν φοράν εις την τελευταίαν συναυλίαν του Ώδείου.

Τò Concert του Henselt, άν και δέν είνε από τὰ πλέον δύσκολα του είδους, έν τούτοις διά την άφογον έκτέλεσίν του άπαιτεί βαθείαν γνώσιν όλων των κλειδοκρυμματατικών μέσων και ρυθμικόν αισθημα έμφυτον.

Ή Κα Καλογεργή, ή όποια και από φύσεως και από διδασκαλίας κατέχει όλα τὰ προσόντα του τελείως έρμηνεύειν, απέδωσε τò έργον με σπανίαν τελειότητα.

Ή όρχήστρα υπό την διεύθυνσιν του Κ. Σοαζι εξέτελεσε πολύ καλά την *Εύσοδον των θεών της Βαλλάλα* του Βάγνερ· επίσης την Βαν Ραφωδιάν του Λίστ.

ΤΗΝ παρελθούσαν εβδομάδα απέθανε εις την Πράγαν ό διάσημος τάχος μουσικοσυνθέτης Άντώνιος Δβοράκ. Υϊός κρεοπόλου από έμμετον προς την μουσικήν κλίσιν έπεδόθη ένωρίς εις την εκμάθησιν της. Τὰ έτη της νεότητός του διήλθεν έν άφανεία παιζών τò βιολί του έν τῷ θεάτρῳ της πατρίδος του και μόλις τριακονταετής κατόρθωσε να έμφανισθῇ επίση-

μως προ του κοινού ως συνθέτης συμφωνικού τινος έργου τò όποιον εύθύς ές άρχής του έξηοφάλισε θέσιν περιβλεπτον μεταξύ των συναδέλφων του. Έκτοτε αί συνθέσεις του έγιναν άγαπηται και περιζήτητοι και ούδεμιάς συναυλίας πρόγραμμα δέν κατηρτίζετο χωρίς τò όνομα του Δβοράκ να κατέχη εις αυτό ιδιάζουσάν θέσιν.

Συνέθεσε μελοδράματα, συμφωνίας, κουαρτέτα, συνθέσεις διαφόρους δι' όρχήστραν, μεταξύ των άλλων και τούς περιφήμους *Σλαβικούς χορούς*. Τελευταίως είχε διαδεχθῇ τόν άποθανόντα έπίσης διάσημον Σμιτάνκ, ως καθηγής της συνθέσεως εις τò Ώδειον της Πράγας.

Τὰ έργα του δέν διακρίνει πολύ πρωτοτυπία, άφ' έτέρου όμως όλα φανερόνουν πολυμάθειαν μεγάλην και φροντίδα ειλκιρινή και μέχρι έκζητήσεως διά την τελειότητα της μορφής.

Ή κηδεία του άνεβλήθη δι' όκτώ ήμέρας διά να τελεσθῇ μετά πάσης λαμπρότητος υπό της σύγκροτης Κυβερνήσεως.

FA DIESIS

ΠΙΝΑΚΙΑΔΕΣ

ΜΙΑ μεγάλη προσωπικότης εξέλιπε από την ζωήν, ό Στάνλεϋ 64 έτών. Ό Έρρίκος Μόρτον, άμερικανός δημοσιογράφος, λαβών κατόπιν και τò όνομα του θετού πατρός του Στάνλεϋ, άπέκτησε παγκόσμιον φήμην με την ανακάλυψιν του δόκτορος Λίβιγκστον, ό όποιος είχε πλανηθῇ εις τὰ ένδότερα της Αφρικής, και την όποιαν του είχε αναθέσει ό διευθυντής του «*Κήρυκος της Νέας Υόρκης*» Γεώργιος Μπέννεντ αναλαβών αυτός τὰ έξοδα της αποστολής του Στάνλεϋ. Ό Στάνλεϋ απέβιβασθη εις την Ζανζιβάρην και άπ' εκεί εισέδυσε με χιλίας περιπετειάς και κινδύνους εις τò βάθος της ήπείρου όπου ό Λίβιγκστον είχε πλανηθῇ. Τò άμερικανικόν καραβάνι, με την άμερικανικήν σημαίαν του, έπροχώρει όλόεν άναγκαζόμενον συχνά να μάχεται προς τούς άγρίους ιθαγενείς. Εις την Μαρινέαν έδόθη πραγματική μάχη. Οί Άραβες, τούς όποιους είχε πάρει μαζί του ό Στάνλεϋ, τόν έγκατέλειπαν. Μετά πολλά ό Στάνλεϋ άνευρε τόν Λίβιγκστον κατά τύχην εις την ανατολικήν όχθην της λίμνης Ταγκανίκα, εις τò χωρίον Ούζιζι, όπου εύρίσκετο πρό μηνών επικινδύνως άσθενής και εις την έσχάτην ένδειαν. Ό Στάνλεϋ διηγείται την άρκίν του εις τò Ούζιζι. Ήτο νύκτα περί τὰ τέλη Νοεμβρίου 1874. Με μερικους πυροβολισμούς έξήντησαν τούς ιθαγενείς. Ένας άπ' αυτούς τόν χαιρέτ' άμέσως με ένα good morning, sir, με ώραϊαν άγγλικήν προφοράν ήτο ύπηρέτης του Λίβιγκστον, ό όποιος και έστρεψε να είδοποίηση τόν κύριόν του ότι ένα καραβάνι, οδηγούμενον από ένα λευκόν, ήρχετο εις άναζήτησίν του. Μετ' όλίγα λεπτά ό Στάνλεϋ όμιλούσε με τόν λευκόν άνθρωπον, όπως ώνόμαζαν οί ιθαγενείς τόν Λίβιγκστον.

Ό σκοπός της αποστολής είχε πληρωθῇ και ό Στάνλεϋ επέστρεψε εις την Ευρώπην όπου έγινε δεκτός με άπερίγραπτον ένθουσιασμόν.

Ή έπιτυχία αυτή έγινε άφορμή της μεγάλης έξερευνητικής του αποστολής εις την Αφρικήν. Φθάσας τò 1875 εις τās όχθας της λίμνης Βικτωρία-Νυάνζα, περιήλθεν με τò πλοϊόν του *Λαϊδη Άλίεη* όλην την λίμνην εις πενήντα όκτώ ήμέρας και άνευρε τόν κυριώτερον ποταμόν που εκβάλλει εις αυτήν προς μεσημβρίαν, τόν Σμαγιού, ό όποιος θεωρείται ή άπαιτέρα πηγή του Νείλου. Άπ' εκεί έπροχώρησε, άλλ' ήναγκασθη ένεκα της έχθρικης στάσεως των ιθαγενών να επιστρέψῃ, έξηρευνησε άλλα μόρον και κατέληξε εις την λίμνην Ταγκανίκα τόν Μάϊον 1876. Έξηκολούθησε την επιστημονικήν του αποστολήν. Οί κίνδυνοι και αί συγκρούσεις με τούς ιθαγενείς ήσαν κα-

θημερινοί. Εἰς τὸ ρεῦμα ἐνὸς ποταμοῦ ἔχασε τὸν γενναῖον του σύντροφον Πόκοκ, σωθεὶς ὁ ἴδιος ὡς ἐκ θαύματος.

Διήλθε τὴν Ἀφρικὴν καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς εἰς δύο ἔτη καὶ ἐννέα μῆνας. Ἐξηκτοῖβωσε τὴν ταυτότητα τοῦ Κόγκου καὶ τοῦ Λο-ναλάμπα, τῆς μεγάλης αὐτῆς ὑγρᾶς ὁδοῦ διὰ τῆς ὁποίας ὁ πολιτισμὸς θὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν Ἀφρικὴν.

Ἡ Γεωγραφικὴ Ἑταιρεία τῶν Παρισίων ἐκτιμῶσα τὰς μεγάλας ἐκδουλεύσεις τοῦ Στάνλεϋ πρὸς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἔδωκε τὸ μεγαλειότερον παράσημόν της. Ὁ μέγας ἐξερευνητὴς ἐπιστρέψας εἰς Ἰνδράπην ἀνέλαβε τὸ 1879 νέαν ἀποστολὴν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἀνέδωσε ἡ Διεθνὴς Ἀφρικανικὴ Ἑταιρεία. Ἐπὶ τρία ἔτη εἰργάσθη ἀκαταπόνητος, ἡγαγάσθη ὁμοῦς νὰ ἐπιστρέψῃ προσβληθεὶς ὑπὸ πυρετῶν. Ἀλλ' ἐπανήλθε ἐπὶ δύο ἔτη ἀκόμη καὶ ἔφερε εἰς πέρας τὰς σπουδαιότα-
τας ἀνακαλύψεις του.

Ὁ Στάνλεϋ ἔγραψε διάφορα βιβλία σχετικὰ μὲ τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὰς διαφόρους ἀποστολάς του. Μεταξὺ αὐτῶν εἶνε τὸ «Πῶς ἀνεκάλυψα τὸν Λίβινγκστον», «Ἡ γῆ τῆς δουλείας», «Ἡ ζωὴ καὶ τὰ ταξίδια τοῦ Λίβινγκστον», «Διὰ μέσου τῆς μυστηριώδους ἡπείρου», «Πέντε ἔτη εἰς τὸ Κόγκον».

Ο κ. I. M. Δαμβέργης ἔγραψε πρὸ ἐτῶν περὶ τοῦ Στάνλεϋ, ἀφηγούμενος ἐπισόδιον τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου ἐρευνητοῦ, ὅταν ἀκόμη ἦτο ἀπλούς ἀνταπο-κριτὴς ἐφημερίδων· εἰς τὴν Σύρον:

«Ὁ Στάνλεϋ πρὶν γεῖναι Στάνλεϋ, μὲ ἄλλο ὄνομα μάλιστα ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀνταποκριτὴς ἀγγλικῶν καὶ ἀμερικανικῶν ἐφημερίδων, καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον διέμενε ἐν Σύρῳ. Τὸ πολυάσχολον πλῆθος τῶν περιπατητῶν τῆς Πλατείας, συνειδησθέντος εἰς τὸσους διερχομένους ξένους, οὐδεμίαν ἐν ἀρχῇ ἤξιω-σεν αὐτὸν προσοχῆς. Βραδύτερον ὁμοῦς ὁ ξένος προ-εκάλεσε τὸν πάντων τὰ βλέμματα. Τί; μὴ προεμάντευ-σαν οἱ φίλοι Ἑρμοπολιταὶ ὁποῖον ἀνέμενε αὐτὸν μέλλον; Ποσῶς ἐπαραξενεύθησαν μόνον μαθόντες, ὅτι ὁ ξένος αὐτός, ὁ ἀγνωστος, ἀπέβλεψε πρὸς τὴν ὠραιότεραν κόρην τῆς νήσου, καὶ ἐξ ἔρωτος μεγάλου τρωθεὶς, ἀπὸ μᾶτην διὰ συχνῶν ἐν τῇ Πλατεῖᾳ περι-πάτων ἐπόθησε νὰ προκαλέσῃ παρόμοιον αἰσθημα, ἔσπευσε νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρά της. Δι' αὐτὸ πάντες τὸν παρετήρουν μετὰ περιεργείας, σχεδὸν μετ' ὀργῆς, ὡς ἐκδηλώσαντα οὕτως ἀρπακτικὰς διαθέσεις κατὰ τοῦ ἔγχωριου ἐγκαλλωπισματος.

Ἡ ἀπόφασίς τοῦ γενομένου οἰκογενειακοῦ συμ-βουλίου ἦτο ἀναβλητικὴ.

Ἡ ἀναβολὴ εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶνε συνώ-νυμος πρὸς τὴν καταδίχην. Ὁ Στάνλεϋ ὁμοῦς δὲν ἦτο ἀνθρώπος νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐπέμεινε μὲ τὴν σιδηρὰν ἐκείνην ὑπομονήν, ἥς τὰ δείγματα εὐαύμασεν ὁ κό-σμος βραδύτερον. Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οἱ οἰκεῖοι ἐξήτουν καὶ ἐλάμβανον περὶ αὐτοῦ τὰς ἀρίστας τῶν πληροφο-ριῶν. Αἱ ἐξ Ἀγγλίας ἐπιστολαὶ συνίσταν αὐτὸν ὡς ἀληθὲς εὖρημα. Καὶ οἱ γονεῖς τῆς ὠραίας Ἑλληνίδος συγκατένευσαν εἰς τὸν γάμον, ἀλλ' ὑπὸ ἑνα ὄρον, ὑπα-γορευθέντα ὑπὸ τῆς πρὸς τὴν κόρην στοργῆς, καὶ συ-νήθης ἄλλως τε παρ' ἡμῖν: —Νὰ ἐγκατασταθῇ ὁ γαμ-βρός ἐν Ἑλλάδι!

Ὁ γαμβρός ὁμοῦς ἐκαλεῖτο Στάνλεϋ.

Τίς οἶδε ποία συνεκροτήθη πάλη, ἂν τὰ στήθη τοῦ ἀνταποκριτοῦ δὲν ὑπέστησαν καταγίδας μεγαλητέρας ἐκείνων πρὸς ἃς σῶμα πρὸς σῶμα ἐπάλασσαν ὁ ἐξε-ρευνητὴς τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα ἐν τούτοις τῆς πάλης ὑπῆρξε ἡ ἡττα τῆς καρδίας. Καὶ ὁ Στάνλεϋ ἀνεχώρησεν ἐκ Σύρου καὶ ἐξ Ἑλλάδος ἵνα μὴ ἐπα-νέλθῃ πλέον.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο δὲν εἶνε τὸ μόνον ὅπερ ἡδύ-

νατὸ τις νὰ λάβῃ ὡς ὑπόθεσιν μυθιστορίας. Παράδο-ξος συγκυρία τύχης συνετέλεσεν ὥστε ἡ ὠραία τῆς Ἑρμοπολῆος Καρυάτις νὰ νυμφευθῇ ξένον καὶ νὰ εὐρίσκειται ἐν Βρυξέλλαις ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας καθ' ἃς ἐτελεῖτο ἐκεῖ τοῦ σχεδὸν ἀπορριφθέντος μνη-στήρος ἡ ἀποθέσις».

Εἰς τὸ θέατρον τῆς Σάρας Βερνάρ θὰ παιχθῇ προ-σεχῶς τὸ δράμα *Βαρέννα*, τοῦ ὁποίου ἐν ἀπὸ τὰ κυ-ριώτερα πρόσωπα εἶναι ὁ σουηδὸς κόμης Φέρσεν. Ἡ ζωὴ του συνδέεται στενῶς μὲ τὴν ζωὴν τῆς Μαρίας — Ἀντουανέττας, τὴν ὁποίαν ἡγάγησε ἀπὸ 11 ἐτῶν, ὅταν πρῶτην φορὰν ἦλθε εἰς τὴν γαλλικὴν αὐλήν. Μὴ θέ-λων νὰ ἐκθέσῃ τὴν βασιλίαν, ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς ὁποίας τίποτε δὲν ἐξήτουσε ὁ Φέρσεν, ὅταν ἀντελήφθη ὅτι οἱ αὐλικοὶ ἤρχισαν νὰ κρυφομιλοῦν, ἐπῆγε εἰς τὴν Ἀμερικὴν νὰ πολεμήσῃ. Ἐπιστρέψας δοξασμένος εὐρῆκε τὴν ἰδίαν θερμὴν ὑποδοχὴν ἐκ μέρους τῆς βα-σιλίσσης. Εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τριανὸν διέτρεψεν ἡ εὐτυχὴς ἐποχὴ τοῦ ἔρωτος τοῦ Φέρσεν καὶ τῆς Μαρίας Ἀντουανέττας. Ἡ ἐποχὴ αὕτη δὲν διήρκεσε πολὺ. Ἡκούοντο, ἐμάντευοντο μᾶλλον ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Φέρσεν οἱ κίνδυνοι τοῦ 89. Κατὰ τὰς φοβεράς ἐκείνας ἡμέρας ἦτο εἰς τὰς Βερσαλλίας πλησίον τῆς βασιλί-σης. Ἡ μόνη του σκέψις ἦτο πῶς νὰ σώσῃ τὴν βασι-λικὴν οἰκογένειαν τῆς Γαλλίας ἀπὸ τοῦ μαίνοντος πλῆθους.

Εἴχε ὁρισθῇ ἡ ἡμέρα τῆς φυγῆς — 20 Ἰουνίου 1791.

Ὁ ἀμαξίας τοῦ Μπαλταζάρ Σατέλ, εἶχε διαταχθῇ νὰ περιμένῃ εἰς τὸ Σέν — Μαρτέν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Φέρ-σεν, μετρημισμένος εἰς ἀμαξηλάτην, ἀνέμενε εἰς τὴν αὐλήν τῶν πριγκίπων τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν καὶ τὰ μεσάνυχτα καὶ μισή, τοὺς ὁδήγει ὁ ἴδιος μέχρι τῆς πύλης, ὅπου ταχεῖς ἐμπήκαν εἰς τὸ ἀμαξί τοῦ ὁποῖον ἐπερίμενε. Ἐπῆρε καὶ πάλιν ὁ ἴδιος τοὺς χαλινούς καὶ ἐμαστίγωνσε τὰ ἄλογα διὰ νὰ κερδίσουν τὸν ἀπολε-σθέντα καιρόν. Εἰς τὸ Μπντὺ ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τοὺς φυγάδας καὶ ἐπῆγε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ Μόν καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Ἀρλόν. Ἐκεῖ ἔμαθε ὅτι οἱ φυγάδες συνελήφθη-σαν εἰς τὰς Βαρέννας.

Ἐκτεθειμένος ὁ ἴδιος διότι εἶχε διευκολύνει τὴν φυ-γὴν, δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Καὶ ὁμοῦς ἤθελε νὰ τὴν σώσῃ. Κατέφυγε εἰς τοὺς ξένους μονάρχας, τοὺς ὁποίους ἤθελε νὰ πείσῃ νὰ ἐνεργήσουν ἀπὸ κοινῇ πρὸς σωτηρίαν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Τίποτε ὁ ἐνθουσιασμός του προσέκρουσε κατὰ τῆς γενικῆς ἀδιαφορίας.

Ὁ Φέρσεν δὲν ἀπληκίετο. Πρὶν ἐπαναλάβῃ τὰς προσπάθειάς του ἤθελε νὰ ἰδῇ τὴν δυστυχὴ βασιλί-σαν. Περιφρονῶν τὸν κίνδυνον ἐπέστρεψε μετρημισμέ-νος εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν 10 Φεβρουαρίου 1792 καὶ κα-τάρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Μαρίας — Ἀντουανέ-τας. Ἦσαν αἱ τελευταῖαι εὐχάριστοι στιγμαὶ ποὺ τοὺς παρέσχε ἡ τύχη.

Κατέφυγε τότε εἰς τὰς Βρυξέλλας καὶ ἐπερίμενε τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων. Τὰς 20 Ἀπριλίου 1792 ἔμαθε, εὐτυχῆς, ὅτι ὁ πόλεμος ἐκηρύχθη. Ἡ Εὐρώπῃ ἀπε-φάσισε νὰ κτυπήσῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Μετέβη ἄμέσως εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ δουκὸς τοῦ Βρυόνβιχ, καὶ ἐπω-φελοῦμενος τῆς ἐπιρροῆς του, ἀντικατέστησε, εἰς τὴν προκήρυξιν τὴν ὁποίαν ἔγραψε ὁ Μαρκήσιος τοῦ Λι-μὸν διὰ τὸν δούκα, τὰς μετριοπαθεῖς λέξεις μὲ τὰς φοβερωτέρας ἀπειλὰς κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἠλπίζε ἔτσι νὰ σώσῃ ἐκείνους τοὺς ὁποίους τόσο ἡγάπα· καὶ βεβαίως συνέτεινε εἰς τὸν ὀλεθρὸν τῶν. Πρὸς τὴν αὐ-θάδην προκήρυξιν ἀπήντησαν καὶ οἱ Παρισίνοι μὲ τὴν φρικτὴν ἡμέραν τῆς 10 Αὐγούστου.

Ὁ Λουδοβίκος πῦττει πρῶτον θῦμα. Ἡ βασίλισσα ἀναμένει τὴν ἰδίαν τύχην μέσα εἰς τὴν εἰρηκτὴν της.

Ἐνθυμεῖται ἀκόμη τὸν πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον Φέρ-σεν. Γράφουσα εἰς τὸν Ζαρζαὶ τοῦ ἀναθέτει νὰ χαι-ρετίσῃ ἐκ μέρους τῆς «τὸ πρόσωπον ποὺ γνωρίζει ὅτι ἦλθε νὰ τὴν ἰδῇ ἀπὸ τὰς Βρυξέλλας πέρασι τὸν χει-μῶνα». Ὁ θάνατός της ἐβύθισε τὸν Φέρσεν εἰς ἀρρη-κτον θλίψιν.

Τὸ τέλος τοῦ Φέρσεν ἦτο ἐπίσης τραγικόν. Αἱ ἐπα-ναστατικαὶ ιδέαι εἶχαν φθάσει καὶ εἰς τὴν Σουηδίαν. Τὴν 20 Ἰουνίου 1810, ἐπέτειον τῆς ἀναχωρήσεως διὰ τὰς Βαρέννας, ἠκολούθει ὡς αὐλόχης τὴν κηδεῖαν τοῦ διαδόχου τῆς Σουηδίας· τὸ πλῆθος μαίνονμενον ἐπέ-πεσε κατὰ τοῦ Φέρσεν, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε μὲ χίλια μαρτύρια.

Εἰς Μερικὰ μέρη τῆς Κίνας οἱ ἱατροὶ εἶνε ὑπο-χρεωμένοι νὰ κρεμοῦν τὸ βράδυ εἰς τὴν θύ-ραν τοῦ σπιτιοῦ τῶν τόσα φανάρια ἀναμμένα ὅσοι πελάται τὸν ἀπέθαναν ἐντὸς τοῦ ἔτους. Κάποιος ἐξη-τούσε ποτὲ ἓνα ἱατρὸν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀναμμένων φαναρίων εἰς τὰς θύρας τῶν ἱατρῶν τὸν ἀπῆλπιζε διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀγαπητοῦ του ἀσθενούς. Ἐπὶ τέλους κάποιον ἀνεκάλυψε ἕξ μόνον φανάρια ἀναμ-μένα. Αὐτὸς θὰ ἦτο ὁ... σωτήρ. Ἐκτύπησε τὴν θύ-ραν καὶ τὸν προσεκάλεσε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἀσθενή. Ὁ ἀφελὴς Κινεζὸς ἐνθουσιασμένος διὰ τὸ εὖρημά του, ἤκουσε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ σωτήρος του ὅτι τὸ ἴδιο πρῶτὸ εἶχε ἐγκατασταθῇ ὡς ἱατρὸς εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν.

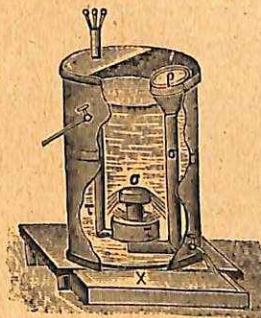
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά :

Εἰς τὸ «Γεωργικὸν Περιοδικόν» Φεβρουαρίου Μάρτιος — ὁ κ. Π. Α. Γεωργαντὰς δίδει διαφόρους ὁδηγίας περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκτροφῆς τῶν μετα-ξοσκωλήκων, ποῖον πρέπει νὰ εἶνε τὸ κατ'ἀλκῆλον οἰ-κημα διὰ σπυροτροφεῖον, περὶ καθαριότητος καὶ ἀπο-λυμάνσεως αὐτοῦ καὶ λοιπῶν.

Εἰς τὸ ἴδιον περιοδικὸν ὁ κ. Ἀλέξ. Ν. Γεωργακό-πουλος δίδει τὰς ἐπομένας ὁδηγίας διὰ τὴν πλύσιν τοῦ ἐλαίου :

«Τὸ ἔλαιον μετὰ τὴν ἐξαγωγήν του ἐκ τοῦ ἐλαιοκάρ-που πρέπει νὰ διηθητῇ (φιλτραρίζεται), ὅπως διαι-

1

2

γασθῇ καὶ ἐν μέρει καθαρισθῇ. Πρὶν ὁμοῦς διαυγάσω-μεν τὸ ἔλαιον, ὀφείλομεν νὰ πλύνωμεν αὐτὸ δι' ἀπλοῦ ὕδατος θερμοκρασίας 15° 16° Κελσίου. Διὰ τῆς πλύ-σεως καθαρίζεται τὸ ἔλαιον χωρὶς νὰ πάθῃ ἀλλοίω-σιν τινὰ ἀφαιρουμένων τῶν ξένων οὐσιῶν. Τὰ πρόσ-φατα ἔλαια περιέχουσι συνήθως χρωστικὰς οὐσίας, γλοιώδεις, λευκωματοῦς καὶ τεμαχίδια σαρκὸς τῆς ἐλαίας, τὰ ὁποῖα σχηματίζουσι τὴν ἀμόγην, ἥτις δὲν πρέπει κατ' οὐδένα λόγον νὰ μένῃ εἰς τὸ ἔλαιον. Ἡ πλύσις ἀφαιροῦσα τὰς ἀκαθαρσίας τοῦ ἐλαίου ἐξα-

σφαλίζει τὴν ποιότητα καὶ τὴν διατήρησίν του. Εἶνε τὸ καλλίτερον μέσον διὰ τὸν σκοπὸν τούτον, γίνεται δὲ μετὰ μεγάλης εὐκολίας δι' ἰδιαίτερας συσκευῆς (σχ. 1) ἐπινοηθείσης ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ε. Μίν-τςολη. Τὸ πλυνθὲν ἔλαιον ἐξέρχεται ἐκ τοῦ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς συσκευῆς εὐρισκομένου κρουνοῦ. Τὸ σπου-δαιότερον ὄργανον τῆς συσκευῆς ταύτης εἶνε δύο σωλῆνες (σχ. 2) ἐκ λευκοσιδήρου κεκαμμένοι ὑπὸ ὀρ-θὴν γωνίαν καὶ ἐνούμενοι εἰς τοὺς μικροὺς αὐτῶν βρα-χίονας οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζεται εἶδος Π ἀνεστραμ-μένου καὶ ἔχοντος τὸ ἐν σκέλος κατὰ τι μικρότερον».

Ὁ κ. Παῦλος Ἑρρέρα γράφει εἰς τὴν «*Revue de l'Université de Bruxelles*» ἀναμνήσεις του περὶ τοῦ Μόμμεν, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε εἰς τὰς Βρυ-ξέλλας. «Εἰς ὅλα ἦτο ταχύς καὶ νέος ἡ ματιὰ του πολὺ διαπεραστικὴ πολὺ ἐρευνητικὴ ἡ ὁμιλία του ἐκτάκτως ζωηρά».

Ὁ κ. *Rougeon* γράφει εἰς τὸν «*Temps*» με-λέτην περὶ τοῦ γάλλου ποιητοῦ Λεκόντ Δελίλ. Τὴν μελέτην του ποικίλλει μὲ διάφορα ἀνέκδοτα τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ καὶ τοῦ Λεκόντ Δελίλ. Ὁ Οὐγκώ κατ' ἀρχὴν δὲν ἀγαποῦσε τοὺς ἄλλους μεγάλους ποι-ητὰς παρὰ μόνον μετὰ τὸν θάνατόν των. Δὲν ἤθελε νὰ μοιράζῃ μὲ ἄλλους τὴν δόξαν. Σχεδὸν δὲν ἐδιά-βαζε τοὺς συγχρόνους του, ἡ τόσον μόνον, ὥστε νὰ εἶναι ξένη μένος. Ἐνόμιζε, καλὴ τὴ πίστις, τὸν ἑαυτὸν του ὡς τὸν μεγαλειότερον ποιητὴν καὶ φιλόσοφον. Δὲν ἀνεγνώριζε τὴν ἀνάγκην ἐξελέξεως εἰς τὴν ποίησιν. Ἦτο καὶ ἔμενε ρωμαντικός.

Ἐν τούτοις ἓνα βράδυ ἐπροσκάλεσε τὸν Λεκόντ Δελίλ εἰς τὸ δεῖπνον. Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Οὐγκώ ἐφάνη διαχυτικός.

— Ἀγαπητέ μου καὶ ἐνδοξε συνάδελφε, τοῦ εἶπε, ἐπέρασα τὴν ἐβδομάδα μου μὲ τὸν Δισχόλον καὶ μὲ σὰς. Ἐκτοτε αἱ σχέσεις των ἔγιναν φιλικαί.

Ὁ συγγραφεὺς ἐξακολουθῶν περιγράφει τὸν Λε-κόντ Δελίλ :

Ἦτο ἀγριάνθρωπος — ἐκ συστολῆς — σκυθρωπός, εὐερέθιστος, ἀγαπᾶν μᾶλλον τὴν φιλοσοφίαν παρὰ φιλόσοφος· ἐσέβετο τὴν τέχνην του ὡς μόνην του ἀρε-τὴν. Καὶ ὁμοῦς ὅταν ἐδρίσκατο μὲ ὀλίγους στενὰς φί-λους, ἤνοιγε τὴν ψυχὴν του. Ἡ ὁμιλία του ἐπροξέεινε θάμβος. Διὰ τοὺς συγχρόνους του ἐξεφράζετο κάποτε ἀντιπαλῶς. Μερικαὶ λέξεις του ἔμεναν ἱστορικαί. Οἱ ἀντιπαλοὶ του ἠσθάνοντο βαθεῖα τὸν πόνον ποὺ ἐπροξένοῦσαν.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἡ πριγκίπισσα Ἑλένη ἀπέκτησε κόρην Ὁ Βα-σιλεὺς τὴν ὀνόμασε Ἐλισάβετ.

Ὁ συνεργάτης μας κ. Ἀριστοτέλης Κουρτίδης θὰ πραγματευθῇ ἀπὸ τοῦ ἐπομένου τεύχους τῶν «Πανα-θηναίων» εἰς δύο αὐτοτελῆ ἄρθρα τὰ περισσότερον θεμελιώδη ζητήματα τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου, ἔχοντα μεγαλειτέραν κοινωνικὴν σημασίαν τοιαῦτα εἶνε τὰ περὶ συμπληρωματικῆς παιδείας τῶν μα-θητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων, καταργήσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἐξετάσεων, παιδαγωγικῆς μορφώσεως τοῦ προσωπικοῦ τῆς μέσης ἐκπαίδευσως, βελτιώσεως τῶν διδασκαλείων, διοργανώσεως ἐιδικῆς καὶ συστη-ματικῆς ἐπιθεωρήσεως τῆς μέσης παιδείας καὶ τῆς γυναικείας κτλ.

Οἱ φίλοι καὶ συνεργάται τοῦ κ. Εἰρ. Ἀσωπίου θὰ δοράσων ἐφέτος τὴν ἐξηκοστὴν ἐπετηρίδα τοῦ φι-λολογικοῦ σταδίου του.

Ὁ Τρικούρης, ὁ μέγας πατριώτης καὶ πολιτευ-

τής, θὰ ἔχη, φαίνεται, τὸν ἀνδριάντα του εἰς τὰς Ἀθήνας. Σκέψις γίνεται περὶ πανελληνίων ἐργῶν διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Εἶναι αὐτὴ ἡ δευτέρα ἢ τρίτη ἀπόπειρα πρὸς τοῦτο.

Ὁ φίλος καὶ συνεργάτης τῶν «Παναθηναίων» κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλους διωρίσθη Ἐφορος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.

Κατὰ τὸν διαγωνισμόν τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς ἐταιρίας τὸ πρῶτον βραβεῖον ἔλαβον ἐξ ἡμισείας ὁ συνεργάτης μας κ. Νίκος Α. Βέης μετὰ Ἀρκαδικὰ γλωσσικὰ σύλλεκτα ἐξ ἐγγράφων μνημείων ἦτοι ἐκ κωδίκων, γραμμάτων, ἐπιγραφῶν, τριπτύχων, χαραγμάτων, σφραγίδων κλπ καὶ ὁ κ. Ἀλεξάνδρος μετὰ Κυναικὰ, γλωσσάριον καὶ γλωσσικὴν ὕλην ἐκ Κύμης τῆς Εὐβοίας. Τὸ δεύτερον βραβεῖον ἐδόθη ἐξ ἴσου εἰς τοὺς κ. Γιωργάρα καὶ Παστιδην. Ὁ πρῶτος ἔγραψε περὶ τῶν ἐν Σκοπέλῳ προθέσεων, ὁ δεύτερος περὶ τοῦ ιδιώματος τῶν Κοτυωρέων ἐν Πόντῳ.

Εἰσηγητὴς τοῦ διαγωνισμοῦ ἦτο ὁ κ. Κωνστ. Ζησίου.

Ὁ Δῆμος Πειραιῶς ἐκτιμῶν τὸν νεαρὸν ζωγράφον κ. Σ. Μηλιάδην, τοῦ ἀνέθεσε τὰς προσωπογραφίας τῶν μέχρ' οὗδε Δημάρχων Πειραιῶς. Ὁ κ. Μηλιάδης ἐπιστρέψας πέρυσιν ἀπὸ τὸ Μόναχον ἐργάζεται μετὰ ἀληθινὸν ἔρωτα πρὸς τὴν τέχνην του.

Αἱ δοκιμαὶ τῆς θεραπείας τοῦ καρκίνου διὰ τοῦ ραδίου ἀπέτυχον.

Εἰς τὸ Λονδίνον ὑφίσταται ἀπὸ ἐνὸς ἔτους ἐταιρία ὑπὲρ τῆς ἀσκήσεως καὶ τῶν δύο χειρῶν ἐξ ἴσου ὥστε νὰ εἰμπορῇ ὁ ἀνθρώπος νὰ μεταχειρίζεται τὸ δεξιὴν ἢ τὸ ἀριστερόν, ἀδιαφόρως, διὰ καθὲ ἐργασίαν.

Ἡ Μὶς Δέγκαν εὐρίσχεται εἰς τὸ Παρίσι ὅπου οἱ χοροὶ τῆς προσελκύουν ὅλον τὸν παρισινὸν κόσμον.

Ὁ οὐγγρος συγγραφεὺς Γιοκάϊ ἐξέδωκε τελευταίως μυθιστόρημα ἐπιγραφόμενον: Ὅπου ὑπάρχει χρυσός, δὲν ὑπάρχει Θεός.

Μία αἰθούσα τῆς βιβλιοθήκης τῆς Γενεῦς ἀφιέρωθη ὀλόκληρος εἰς τὸν Ρουσσώ, περιλαμβάνουσα ἐπιστολάς, χειρόγραφα, εἰκόνας καὶ σχέδια, σχετικὰ μετὰ τὸν φιλόσοφον.

Ὁ Τολστόϊ ἐτελείωσε νέον μυθιστόρημα Μετὰ τὸν χορὸν.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν γίνεται εἰς τὰς οἰκίας διανομὴ ξεστοῦ νεροῦ ὑπὸ ἡλεκτρικῶν ἐταιριῶν. Τὸ διανεμόμενον νερὸ εἶναι πολὺ οἰκονομικώτερον παρὰ ἐὰν ἐθερμαίνετο εἰς τὸ σπῆτι.

Ὁ μέγας χημικὸς τῆς Γαλλίας Μπερτελό σκοπεύει ἐνεκα τῆς ἡλικίας του νὰ παύσῃ, πλέον διδάσκων εἰς τὸ Collège de France.

Ἡ μεγάλη τραγωδία τῆς Ἰταλίας Ἐλεονόρα Δουῆς ἀποχωρεῖ τῆς σκηνῆς ἐνεκα τῆς ὑγείας τῆς. Λέγεται ὅτι προσεβλήθη ἀπὸ φυματίωσιν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
—ἀδεία τοῦ Υπουργείου—

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν... Δρ. 1505.20
Α. Πετροκόκκινος... » 50.—
Παντελής Χόρν... » 5 —

Δρ. 1.560.20

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΑ ὑπὸ Σ. Π. Λοβέρδου. 1904 Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων σ. 16ον σελ. 93 δρ. 0.40.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Λοβέρδου, γνωστοῦ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» ἐκ διαφόρων μελετῶν του, ἐνέχει πολλὴν σημασίαν ἠθικὴν καὶ ὁλικὴν. Εἰς ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη τὸ πνεῦμα τῆς ἀποταμιεύσεως ἔχει νοηθῇ καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς ἀποτελοῦν σπουδαῖον παράγοντα κοινωνικῆς εὐεξίας. Ὁ κ. Λοβέρδος καταδεικνύει εἰς τὸ βιβλίον του τὴν σημασίαν αὐτὴν, ἡ ὁποία εἰς τὴν Ἑλλάδα δυστυχῶς δὲν κατενοήθη ἀκόμη, καὶ παραθέτει τὴν ἐν Εὐρώπῃ κίνησιν τῶν ταμιευτηρίων ἐν σχέσει μετὰ τὴν ἰδικὴν μας. Τὴν ἀποταμίευσιν ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ δικαίως ἀπόρροιαν ἀρχῶν ἠθικῶν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ὑπὸ Διομήδους Κυριακοῦ. Ἐκδίδεται ἐπιμελείᾳ Ἀλεξάνδρου Ν. Διομήδους, δικηγόρου. Τόμος πρῶτος. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΛΕΥΚΩΜΑ ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ Τεύχος 19ον περιέχον διπλοὺν πίνακα τῆς Κερκύρας καὶ ἀρθρα ἀπὸ τοῦ Μάλτα μέχρι τοῦ Μεσσηνίου πλέγματα. Ἐκ τούτων ἀναφέρωμεν Μάνοι, Μανουσσιαννάκης, Μαστοφόρα, Μανρομμάται, Μείσαινος, Μερχάτη. Ἐκαστον τεύχος λεπτὰ 80, εἰς τὰς ἐπαρχίας λεπτὰ 90, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δρ. 1.— Ἐκδίδεται Μπεκ καὶ Μπαρτ ἐν Ἀθήναις.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ὑπὸ Γεωργίου Δροσίνῃ Ἀθήναι 1904 Τυπογραφεῖον Κ. Μάισονερ καὶ Ν. Καργαδούρη σ. 16ον σελ. 158 δρ. 2.50 — Ἐκδότης Παναγῆς Μ. Ματιάτος — Πωλεῖται εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας».

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΝΕΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ὑπὸ Π. Παλλαδινού Ἀθήναι 1903 Τυπογραφεῖον Σπυρίδωνος Κουσουλίνου σ. 16ον σελ. 45 φρ. 1.

HUIT JOURS CHEZ M. RENAN suivi de M. RENAN AU PURGATOIRE par Maurice Barrès 1904, Bibliothèque Internationale d'édition E. Sansot & Cie 53 Rue Saint-André-des Arts Paris, 1 fr.

PARFUMS par Jean Mariel. Poèmes. 1904, Bibliothèque Int. d'édition E. Sansot et Cie Paris.

LES LEZARDES SUR LA MAISON par Maurice Barrès. 1904, Bibliothèque Int. d'édition E. Sansot et Cie, Paris.

ALBRED CAPUS par Edouard Quet. Biographie illustrée, 1904 Bibliothèque Int. d'édition E. Sansot et Cie, Paris.

Ἀγγέλλονται :

Η ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ Α'. 1863—1903 ὑπὸ Γεωργίου Κ. Ἀσπρέα εἰκονογραφημένη.

ΑΠΟΛΛΩΝ μηνιαῖον μουσικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ συλλόγου «Ἀπόλλωνος».

Η ΜΝΗΣΗ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΥΠΟ
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗ

